

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

H. VERBIST, Het echte, becijferde beeld van arbitrage in België 345

Rechtspraak

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – **Inkomstenbelastingen** – Personenbelasting – Huwelijksquotiënt Arbitragehof, 18 februari 1998 363

Voorlopige hechtenis – Inzage van het dossier – Recht van verdediging

Cass., 30 december 1997 (*met noot van A. Vandeplas*, «Over de inzage van het strafdossier») 364

Stedenbouw – Bouwvergunning – Verval – Geen aanvang van de werken binnen een jaar na de afgifte van de vergunning – Annulatieberoep bij de Raad van State tegen de vergunning

Cass., 2 april 1998 (*met noot van M. Rosemont*, «De schorsing van de vervaltermijn van de bouwvergunning bepaald in art. 50 van het Decreet Ruimtelijke Ordening») 365

Wegen – Openbaar domein – Verplaatsen kabels telegrafie en telefonie – Kosten

Cass., 14 mei 1998 (*met noot*) 367

Raad van State – Kort geding – Afwijzing van de vordering tot schorsing – Verzoek tot voortzetting van de rechtspleging – Termijn – Sanctie – Vermoeden van afstand van geding – Weigering van de ontvangst van de kennisgeving die de termijn doet ingaan – Overmacht

R.v.St., 5 december 1997 367

Voorrechten – Loon werknemers – Art. 19.3° bis Hyp.W. – Sluitingsfonds – Samenloop

Hof Antwerpen, 26 november 1996 (*met noot*) 368

Advocaat – Ereloon – Begroting – Informatieplicht – Vertouwenleer

Hof Antwerpen, 30 maart 1998 368

1. Geneeskundige verzorging en uitkeringen – a) Arbeidsongeschiktheid – Begrip – Onderbreking van alle werkzaamheid – Begrip – Plegen van diefstallen – b) Uitkeringen – Ten onrechte uitgekeerde prestaties – Terugvordering – Verjaringstermijn – Bedriegelijke handeling – Begrip – Inkomsten uit misdrijven – Niet toegestane jarenlange arbeid

– Inkomsten – **2. Hoven en rechtbanken** – Administratieve beslissing – Marginale toetsing – Voorwaarden – Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Niet toegestane arbeid – Uitkeringen – Terugbetaling – Dienst voor uitkeringen – Beheerscomité – Afstand van terugvordering Arbh. Antwerpen, Afdeling Hasselt, 28 november 1997 370

Beslag en executie – Uitvoerend roerend beslag – Minnelijke verkoop – Vormvereisten – Toereikendheid – Voorstellen – Bewijslast

Rb. Gent, 10 februari 1998 373

Aangekondigd 373

Boeken

A.J.C. De Moor-van Vugt en E.M. Vermeulen, Europees bestuursrecht (*door P. Foubert*) 374

J. Hansenne, Introduction à l'étude du droit privé (*door J. Kokelenberg*) 374

R. Gotzen, De Belgische pachtwetgeving (*door H. d'Udekem d'Acoz, I. Snick en M. Snick*) 375

Mededelingen

Studienamiddag: Vreemdelingen- en vluchtelingenrecht 375

Vormingscursus: Bank en Financieel Recht van de Europese Unie 375

Colloquium: De verzekeringsplicht 376

Afscheidscollege prof. dr. H. Crombag 376

Studiedag: De nieuwe fiscale procedure 376

Colloquium: Le logement familial 376

Vlaamse Staatsrechtconferentie: Sociaal beleid in een federale rechtsorde 376

Studieavond: De herziening van de bevrijdende verjaring 376

Middagsymposium: Aansprakelijkheid voor milieuschade en financiële zekerheid 376

Studienamiddag: De nieuwe arbitragewet 376

Driejaarlijkse prijs van het gerechtelijk privaatrecht 1996-97-98 376

Verslag van het Benelux-Scandinavisch Symposium Rechts- theorie 376

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Opgericht in 1931.

Hoofdredacteurs: René Victor (1931-1984), Edgar Boonen (1984-1993), Camiel Caenepeel (1993-1998)

VERSCHIJNT IEDERE WEEK VAN SEPTEMBER TOT JUNI

Redactie: A. Van Oevelen (hoofdredacteur),
E. Dirix, J. Laenens, J.R. Rauws,
A. Vandeplas

Redactiesecretaris: Mevr. C. Meeusen

Redactieadres: V.Z.W. Rechtskundig Weekblad
Mechelsesteenweg 210 bus 6
2018 Antwerpen
(redactiesecretariaat bereikbaar
van 9 tot 12 uur)
Tel. 03/248.49.84
Fax 03/248.08.70

Vaste medewerkers:

A. Alen
F. Aps
R. Boes
Gh. Dhaeyer
J. Erauw
M. Gelders
P. Humblet
W. Lambrechts
R. Leysen
J. Meeusen
H. Nys
I. Opdebeek
W. Pintens
W. Rauws
D. Simoens
G. Suetens-Bourgeois
M. van Damme
S. Van Overbeke
J. Wouters

Abonnementen, advertenties: N.V. INTERSENTIA, Churchillaan 108, 2900 Schoten
tel.: 03/680.15.50 - fax: 03/658.71.21
Abonnementsprijs: 4.550 f., voor studenten 2.950 f..

Internationaal advocatenkantoor
SIMMONS & SIMMONS
zoekt

JUNIOR ASSOCIATE

om haar groeiende Belgische rechtspraktijk
aan te vullen.

Kandidaten moeten één tot twee jaar ervaring
hebben in handels- en economisch recht.

Een zeer goede kennis van het Nederlands,
het Frans en het Engels is vereist.

CV te sturen naar:
Mr. Frank De Paepe
SIMMONS & SIMMONS
Louizalaan 149 Avenue Louise b.16
1050 Brussel-Bruxelles

HET ECHTE, BECIJFERDE BEELD VAN ARBITRAGE IN BELGIË

I. HOE IS HET GESTELD MET DE ARBITRAGE IN BELGIË?

Alhoewel in de Belgische rechtsleer regelmatig artikelen verschijnen over de voor- en nadelen van arbitrage als geschillenbeslechttingsmethode, en alhoewel af en toe ook wel eens een beslissing van een Belgische rechtbank gepubliceerd wordt in verband met een vordering tot uitvoerbaarverklaring van een scheidsrechterlijke uitspraak of een vordering tot vernietiging van een scheidsrechterlijke uitspraak, is niets bekend over het aantal arbitrageprocedures die plaatshebben, noch over het soort zaken dat aan arbitrage wordt voorgelegd.

Het is niet eens goed geweten welke types van partijen de weg naar arbitrage vinden. En niemand schijnt een overzicht te hebben over de instellingen en organisaties die in België hun diensten aanbieden om institutionele arbitrages te organiseren en welk hun aantrekkingskracht of «succes» is. Zo zijn er inmiddels talrijke *arbitrage instellingen* in België ontstaan, die een arbitragereglement aanbieden voor het verloop van de arbitrageprocedure en die een administratieve rol vervullen bij het samenstellen van het scheidsgerecht en het superviseren van de procedure. Toch is er weinig bekend over de meeste van deze instellingen. Nog minder is er geweten over het aantal arbitrages dat door partijen op *ad hoc* basis gevoerd wordt, los van enige arbitrageinstelling en dus louter op basis van de procedurele bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en de eventueel suppletief tussen partijen overeengekomen procedurebepalingen. Dat er zo weinig bekend is over het aantal arbitrages dat gevoerd wordt en de problemen die door arbitrage plegen beslecht te worden, behoeft geen verwondering. Een van de essentiële kenmerken van arbitrage is immers de vertrouwelijkheid van de procedures. De zittingen in arbitrages zijn niet openbaar. De scheidsrechterlijke uitspraken worden ook niet gepubliceerd. Dit strikte kader van beslotenheid heeft vooral tot doel diegenen die een beroep doen op arbitrage, in staat te stellen om op een zo sereen mogelijke manier hun geschil bij te leggen en zo mogelijk hun contractuele relaties nadien in een goede atmosfeer voort te zetten.¹ Buiten de personen die betrokken zijn in een arbitrageprocedure, hetzij als partij hetzij als arbiter hetzij als advocaat, heeft niemand informatie over de arbitrage. Het is derhalve haast onmogelijk om een echt inzicht te krijgen in het hele arbitrage-gebeuren. Het leek ons evenwel belangrijk om minstens vanuit wetenschappelijk oogpunt er naar te streven een indruk te krijgen over de toestand van arbitrage in België.

De auteur wenst prof. dr. Johan Erauw van de Universiteit Gent te danken voor zijn aansporingen en nuttige opmerkingen bij het uitwerken van dit artikel.

¹ M. HUYS en G. KEUTGEN, *L'arbitrage en droit belge et international*, Brussel, Bruylant, 1981, p. 10, nr. 13.

II. ONDERZOEK OP BASIS VAN DE TER GRIFFIE NEERGELEGDE ARBITRALE UITSPRAKEN²

Daarom ging ik bij de verschillende rechtbanken van eerste aanleg in België onderzoeken hoeveel arbitrale uitspraken ter griffie worden neergelegd; over welke zaken deze arbitrale uitspraken handelen. Tegelijk ging ik na of er (en hoeveel) procedures tot uitvoerbaarverklaring van arbitrale uitspraken werden ingesteld; hoeveel verzetsprocedures er tegen de beschikkingen tot uitvoerbaarverklaring werden ingesteld, en hoeveel beroepsprocedures er werden gevoerd.

Alhoewel de arbitrageprocedure strikt vertrouwelijk is en blijft, dient het origineel van iedere scheidsrechterlijke uitspraak (zowel tussenuitspraken als einduitspraken) ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg te worden neergelegd. Tenminste, zo bepaalt art. 1702, tweede lid, Ger.W. het. De neerlegging van het origineel is uiteraard noodzakelijk teneinde een beschikking tot uitvoerbaarverklaring (*exequatur*) te verkrijgen. Dergelijke beschikking zal met name vereist zijn indien een partij weigert om vrijwillig de arbitrale uitspraak uit te voeren.

In een onbekend aantal gevallen kan er niettemin een snelle uitvoering van de arbitrale uitspraak op basis van vrijwillige uitvoering worden verkregen, zodat in dergelijke gevallen de arbitrale uitspraak misschien niet wordt gedeponeerd. In dit verband is het misschien interessant om te vermelden dat de meest bekende internationale arbitrage-instelling, nl. het Internationaal Hof van Arbitrage van de Internationale Kamer van Koophandel (hierna: IKK) te Parijs, reeds enige tijd geleden liet weten dat arbitrale uitspraken die door arbiters in IKK arbitrages worden gedaan, in meer dan 90% van de gevallen vrijwillig worden uitgevoerd.³

De Belgische arbitragewet⁴, en meer bepaald art. 1702,

² Noteer dat de term «arbitrale uitspraak» in het Gerechtelijk Wetboek voortaan die van «scheidsrechterlijke uitspraak» vervangt, als gevolg van de wet van 19 mei 1998 «tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de arbitrage» (*B.S.*, 7 augustus 1998).

³ CRAIG, W., PARK, W. en PAULSSON, J., *International Chamber of Commerce Arbitration*, Parijs, I.C.C. Publishing, 1990, § 22.03, p. 365.

⁴ Onder de «Belgische Arbitragewet» wordt begrepen het Zesde Deel van het Gerechtelijk Wetboek, namelijk de artt. 1676 tot 1723 Ger. W. Dit Zesde Deel werd ingevoerd in het Gerechtelijk Wetboek door de wet van 4 juli 1972 tot goedkeuring van de Europese Overeenkomst houdende een eenvormige wet inzake arbitrage, ondertekend te Straatsburg op 20 januari 1966. *Belgisch Staatsblad*, 8 augustus 1972, 8717-8726. Zoals reeds hierboven aangegeven (zie voetnoot 2), werd de Belgische Arbitragewet gedeeltelijk gewijzigd door de wet van 19 mei 1998 «tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de arbitrage». Door deze wet worden wijzigingen aangebracht in artt. 630, tweede lid, 1676, tweede lid, 1690, 1693, 1696, 1696bis, 1699, 1700, 1702bis, 1703, 1709bis en 1717, derde en vierde lid, Ger. W. Voorts worden in het zesde deel «Arbitrage» van het Gerechtelijk Wetboek de woorden «scheidsman», «scheidslieden» en «scheidsrechterlijke uitspraak» vervangen door respectievelijk de woorden «arbiter», «arbiters» en «arbitrale uitspraak».

derde lid, Ger.W., bepaalt dat de opdracht van de arbiters ⁵ slechts eindigt, wanneer de scheidsrechterlijke uitspraak, zoals bepaald in art. 1702, tweede lid, Ger.W. is neergelegd. Toch houdt de bepaling van art. 1702, tweede lid, Ger.W. niet in dat alle scheidsrechterlijke uitspraken die in België worden gedaan, op de griffies van de rechtbanken van eerste aanleg dienen te worden neergelegd. De rechtsleer is immers van oordeel dat de bepaling van art. 1702, tweede lid, Ger.W. weliswaar dwingend recht is, maar geen bepaling van openbare orde is. ⁶ Derhalve kunnen partijen overeenkomen om de arbitrale uitspraak niet ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg neer te leggen, eens dat de uitspraak is gedaan. ⁷

Het is dan ook in het licht van deze interpretatie van art. 1702, tweede lid, Ger.W. dat sommige arbitrage-instellingen in hun reglement bepalen dat alleen op verzoek van één van de partijen de uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg wordt neergelegd. Dit is met name bepaald in het reglement van de bekendste Belgische arbitrage-instelling, nl. Cepina (het «Belgisch Centrum voor Studie en Praktijk van Nationale en Internationale Arbitrage»; sedert kort evenwel omgedoopt in «Belgisch Centrum voor Arbitrage en Mediatie»). ⁸ In dit verband is het misschien interessant om te vermelden dat Cepina aangeeft dat voor 1997 slechts in 10% van de gevallen de neerlegging van een arbitrale uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg werd gevraagd. ⁹ Enkele jaren geleden gaf Cepina aan dat over de periode 1989-1992 ongeveer in 20% van de arbitrale uitspraken de partijen aan Cepina vroegen om de uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg te deponeren. ¹⁰ Bij Cepina blijkt er aldus sprake te zijn van een vermindering van het percentage van het aantal neerleggingen van arbitrale uitspraken. Van de andere Belgische arbitrage-instellingen zijn in dit verband geen cijfers bekend.

III. INZAGE EN CONFIDENTIALITEIT

Met de neerlegging ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg wordt de arbitrale uitspraak evenwel niet publiek toegankelijk. Over de toegang tot de arbitrale uitspraken waakt de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. In Brussel dient bovendien toestemming te worden verkregen van de procureur-generaal bij het Hof van Beroep. Deze strenge regelen garanderen alvast de confidentialiteit van de arbitrage, ook na de neerlegging van de arbitrale uitspraken ter griffie.

⁵ Noteer dat de term «arbitrer» in het Gerechtelijk Wetboek voortaan die van «scheidsman» en «scheidslieden» zal vervangen. Zie ook voetnoot 2.

⁶ KRINGS, E., «L'exécution des sentences arbitrales», *Revue de droit international et de droit comparé*, 1976, 181 en 182; HUYS, M. en KEUTGEN, G., o.c., p. 322, nr. 492; LINSMEAU, J., *L'arbitrage volontaire en droit privé belge*, Brussel, Bruylant, p. 145, nr. 301.

⁷ STORME, M. en DEMEULENAERE, B., *International Commercial Arbitration in Belgium*, Kluwer, Deventer, 1989, p. 79, nr 52.

⁸ Artikel 31 van het Cepina-reglement.

⁹ «Cepina Statistieken voor 1997», *Cepina Newsletter*, Nr. 15, 1998, p. 3.

¹⁰ KEUTGEN, G., «Belgisch Centrum voor Studie en Praktijk van Nationale en Internationale Arbitrage», *Tijdschrift voor Arbitrage*, 1993/2, p. 61.

Met het oog op deze wetenschappelijke studie heb ik desondanks de toestemming verkregen van de voorzitters van de 27 rechtbanken van eerste aanleg om inzage te nemen van de neergelegde arbitrale uitspraken, en om na te gaan of en in hoeveel gevallen de uitspraken een exequatur nodig hadden. ¹¹ Zo mocht ik opzoekingswerk verrichten op de griffies van de 27 rechtbanken van eerste aanleg. Gelet op de omvang van het onderzoekswerk heb ik mij beperkt tot de jaren 1992, 1993, 1994, 1995 en 1996 voor elk van de Belgische rechtbanken van eerste aanleg.

Uit dit onderzoek zijn de volgende gegevens naar voren gekomen, die hierna cijfermatig worden aangegeven en vervolgens nader toegelicht:

- Het aantal neergelegde arbitrale uitspraken op de 27 griffies van de rechtbanken van eerste aanleg (IV);
- Het aantal beschikkingen tot uitvoerbaarverklaring van arbitrale uitspraken bij de rechtbanken van eerste aanleg (V);
- De verhouding van het aantal beschikkingen tot uitvoerbaarverklaring tot het aantal neergelegde arbitrale uitspraken (VI);
- Wat is de aard van de arbitrages waarvan de uitspraken werden neergelegd? (VII)
- Wat is het succes van de verschillende Belgische arbitrage-instellingen? (VIII);
- Welke soorten geschillen werden aan de *arbitrage-instellingen* voorgelegd? (IX);
- Welke soorten geschillen werden in *ad hoc* arbitrages behandeld? (X)
- Verzetprocedures en procedures tot vernietiging van arbitrale uitspraken (XI).

IV. HET AANTAL NEERGELEGDE ARBITRALE UITSPRAKEN OP DE 27 GRIFFIES VAN DE RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG

	1992	1993	1994	1995	1996	Totaal
Aarlen	0	0	0	0	1	1
Antwerpen	44	37	46	30	40	197
Bergen	13	7	6	7	7	40
Brugge	41	24	15	32	33	145
Brussel	131	97	85	210	377	900
Charleroi	5	4	10	8	11	38
Dendermonde	0	2	5	5	3	15
Dinant	1	2	1	0	1	5
Doornik	1	3	4	6	4	18
Eupen	1	0	0	0	2	3
Gent	9	26	9	7	8	59
Hasselt	21	13	20	10	11	75
Hoei	0	0	0	0	0	0
Ieper	3	2	0	0	0	5
Kortrijk	7	5	3	12	15	42
Leuven	13	9	19	26	31	98
Luik	21	25	9	11	16	82

¹¹ Bij deze gelegenheid wenst de auteur de voorzitters van de verschillende rechtbanken van eerste aanleg te danken, omdat zij toegang hebben willen verlenen tot de neergelegde arbitrale uitspraken. Voor het gerechtelijk arrondissement Brussel dankt de auteur in dit verband de procureur-generaal bij het hof van beroep.

	1992	1993	1994	1995	1996	Totaal
Marche-en-Famenne	0	3	2	0	0	5
Mechelen	13	6	9	5	9	42
Namen	17	4	7	12	6	46
Neufchâteau	0	0	1	0	0	1
Nijvel	1	4	9	6	5	25
Oudenaarde	0	2	1	0	2	5
Tongeren	3	10	17	23	27	80
Turnhout	1	2	2	1	3	9
Verviers	2	4	2	2	0	10
Veurne	0	1	1	2	1	5

	1992	1993	1994	1995	1996	5 jaar
Totaal voor het Vlaamse gewest	155	139	147	153	183	777 (40%)
Totaal voor het Waalse gewest	62	56	51	52	53	274 (14%)
Totaal voor Brussel	131	97	85	210	377	900 (46%)
Totaal voor het hele land	348	292	283	415	613	1951

In volgorde van het totaal aantal neergelegde arbitrale uitspraken gedurende de jaren 1992-1996 geeft dit het volgende beeld qua rangschikking in orde van belangrijkheid van de arrondissementen:

1)	Brussel	900
2)	Antwerpen	197
3)	Brugge	145
4)	Leuven	98
5)	Luik	82
6)	Tongeren	80
7)	Hasselt	75
8)	Gent	59
9)	Namen	46
10)	Kortrijk	42
	Mechelen	42

Dit overzicht leert ons dat arbitrale uitspraken vooral werden neergelegd bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel en vervolgens bij de Vlaamse rechtbanken.

Ik merk overigens op dat de wet niet eist dat de arbitrale uitspraak wordt neergelegd bij de griffie van de rechtbank van eerste aanleg van het gerechtelijk arrondissement waarin de uitspraak is gedaan.¹² Partijen zijn soeverein om contractueel te bedingen waar de arbitrale uitspraak zal moeten of kan neergelegd worden. In de praktijk wordt de arbitrale uitspraak evenwel haast steeds neergelegd in het arrondissement waarin de arbitrageprocedure heeft plaatsgehad. Wanneer een exequatur evenwel zal dienen aangevraagd te worden bij een andere rechtbank dan die van de plaats van arbitrage, zal de uitspraak bij die andere rechtbank van eerste aanleg dienen neergelegd te worden. Dit laatste blijkt in de praktijk evenwel niet vaak voor te komen. Er mag dus uit de bovenstaande cijfersgegevens worden geconcludeerd dat de rechtbanken waar de meeste ar-

bitrale uitspraken worden neergelegd, ook die zijn waar de meeste arbitrageprocedures plaatshebben.

De bovenstaande lijst leert ons ook dat in Franstalig België opvallend minder arbitrageprocedures plaatshebben, of alleszins dat er veel minder neergelegde arbitrale uitspraken aan te treffen zijn. We stellen vast dat in de rangorde van de rechtbanken voor de periode 1992-1996, Luik als eerste Franstalige rechtbank op plaats 5 komt met 82 neergelegde arbitrale uitspraken, en Namen op plaats 9 met 46. De andere Franstalige rechtbanken komen niet voor bij de eerste tien.

Daartegen steken de cijfers van vele Vlaamse rechtbanken van eerste aanleg schril af: Antwerpen (op plaats 2 met 197), Brugge (op plaats 3 met 145), Leuven (op plaats 4 met 98), Tongeren (op plaats 6 met 80), Hasselt (op plaats 7 met 75), Gent (op plaats 8 met 59), Kortrijk en Mechelen (op plaats 10 met 42) nemen prominente plaatsen in voor de statistiek die ik boven gaf.

Voor Brussel kan ik geen verdeling geven tussen de Nederlandstalige en de Franstalige arbitrale uitspraken, aangezien ik ze niet allemaal heb kunnen inkijken. Voor wat de exequatur-beschikkingen betreft, die ik wel allemaal heb kunnen inkijken, blijkt alvast dat er een duidelijk overwicht is van Nederlandstalige arbitrale uitspraken. Ik wil evenwel opmerken dat uit het enkele onderzoek van de exequatur-beschikkingen in Brussel niet met volledige zekerheid kan worden geconcludeerd dat het zelfde overwicht van Nederlandstalige zaken geldt bij het totaal aantal van de uitspraken die in Brussel werden neergelegd. Slechts een onderzoek van alle arbitrale uitspraken die in Brussel werden neergelegd kan hierover volledige duidelijkheid geven.

Wanneer wordt gekeken naar de spreiding van arbitrage per provincie, valt op dat na Brussel, de provincie Antwerpen (met vooral de rechtbanken van Antwerpen en in mindere mate Mechelen), meteen gevolgd door West-Vlaanderen (met vooral Brugge en in mindere mate Kortrijk) en vervolgens Limburg (met Tongeren en Hasselt) sterk betrokken zijn in het arbitragegebeuren. In de provincie Oost-Vlaanderen blijkt arbitrage alvast nog niet zo erg in trek te zijn. Wat de cijfergegevens van provincie Vlaams-Brabant betreft (nl. rechtbank van Leuven) en ook die van Waals-Brabant (rechtbank van Nijvel), dient ongetwijfeld rekening te worden gehouden met het feit dat vele arbitrale uitspraken in zaken waarbij partijen uit Vlaams- of Waals-Brabant betrokken zijn, zich in Brussel afwickelen en dan ook op de rechtbank van eerste aanleg te Brussel worden neergelegd. In de hoofdstad bevinden zich trouwens ook de advocatenkantoren die vaak bij arbitrageprocedures betrokken zijn.

In de Waalse provincies neemt de provincie Luik duidelijk een koppositie in, zoals reeds aangegeven, gevolgd door de provincie Henegouwen (met vooral Bergen en Charleroi) en de provincie Namen. In de provincie Luxemburg (met Aarlen, Marche-en-Famenne en Neufchâteau) daarentegen blijkt arbitrage tot dusver haast niet voor te komen.

¹² Huys, M. en Keutgen, G., o.c., p. 10, nr. 13.

**V. HET AANTAL BESCHIKKINGEN TOT
UITVOERBAARVERKLARING VAN
SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAKEN ¹³ BIJ DE
27 RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG**

	1992	1993	1994	1995	1996	Totaal
Aarlen	0	0	0	0	0	0
Antwerpen	14	11	12	10	13	60
Bergen	3	2	5	0	0	10
Brugge	21	9	8	11	12	61
Brussel	25	42	16	40	75	198
Brussel Nederlands	10	25	7	24	53	119
Brussel Frans	15	17	9	16	22	79
Charleroi	2	0	1	1	1	5
Dendermonde	0	0	2	1	0	3
Dinant	0	0	0	0	0	0
Doornik	0	1	0	3	1	5
Eupen	0	0	0	0	0	0
Gent	3	7	4	5	4	23
Hasselt	14	11	14	8	10	57
Hoei	0	0	0	0	0	0
Ieper	0	1	0	1	0	2
Kortrijk	4	2	3	7	0	16
Leuven	1	1	6	5	9	22
Luik	5	6	2	5	7	25
Marche-en-Famenne	0	3	0	0	0	3
Mechelen	9	2	4	2	6	23
Namen	1	2	3	4	1	11
Neufchâteau	0	0	0	0	0	0
Nijvel	0	2	6	3	2	13
Oudenaarde	0	0	0	0	0	0
Tongeren	0	1	10	11	14	36
Turnhout	0	0	0	0	0	0
Verviers	1	0	0	0	0	1
Veurne	0	0	0	0	0	0

**VI. DE VERHOUDING VAN HET AANTAL
BESCHIKKINGEN TOT UITVOERBAARVERKLARING
TOT HET AANTAL NEERGELEGDE
ARBITRALE UITSPRAKEN**

In volgorde van het totaal aantal gevraagde exequaters van arbitrale uitspraken gedurende de jaren 1992-1996 geeft dit het volgende beeld. Ter informatie wordt naast het cijfer van de aangevraagde exequaters, het cijfer van de neergelegde uitspraken hernomen en wordt dan het percentage aangegeven van de exequaters tegenover de neergelegde arbitrale uitspraken:

	Exequaters	Neergelegde uitspr.	Percentage
1) Brussel	198 t.o.v.	900	22%
Brussel Ned:	119		
Brussel Frans:	79		
2) Brugge	61 t.o.v.	145	42%
3) Antwerpen	60 t.o.v.	197	30,4%
4) Hasselt	57 t.o.v.	75	76%
5) Tongeren	36 t.o.v.	80	45%
6) Luik	25 t.o.v.	82	30,4%
7) Gent	23 t.o.v.	59	38,9%
Mechelen	23 t.o.v.	42	54,7%
9) Leuven	22 t.o.v.	98	22,4%
10) Namen	11 t.o.v.	46	23,9%
Kortrijk	16 t.o.v.	42	8%
12) Nijvel	13 t.o.v.	25	52%
13) Bergen	10 t.o.v.	40	25%
14) Charleroi	5 t.o.v.	38	13,1%
Doornik	5 t.o.v.	18	27,7%
16) Dendermonde	3 t.o.v.	15	20%
17) Ieper	2 t.o.v.	5	40%
18) Verviers	1 t.o.v.	10	10%

De overige 9 rechtbanken van eerste aanleg, nl. Aarlen, Dinant, Eupen, Hoei, Marche-en-Famenne, Neufchâteau, Oudenaarde, Turnhout, Veurne, kregen in de periode 1992-1996 geen enkel verzoek tot uitvoerbaarverklaring te behandelen.

Ahoewel ik in de bovenvermelde tabel een percentage aangeef, wil ik niet suggereren dat een exequatur in een welbepaald arrondissement alleen kan plaatshebben voor een arbitrale uitspraak die precies daar was gedeponneerd. Zoals reeds eerder aangegeven, wordt een arbitrale uitspraak in een aantal gevallen ten uitvoer gelegd in een ander gerechtelijk arrondissement dan datgene waarbinnen zij gedaan is. Bovendien blijkt uit het onderzoek dat sommige arbitrale uitspraken pas enkele maanden of soms zelfs pas enkele jaren nadat zij gedaan zijn, ter griffie van de rechtbank worden neergelegd. Zo is het niet ongebruikelijk dat partijen wachten met de neerlegging van de arbitrale uitspraak ter griffie tot wanneer blijkt dat de partij die door de arbitrale uitspraak veroordeeld werd, deze laatste niet vrijwillig uitvoert. Dit gedragpatroon leidt er dan ook toe dat op basis van de arbitrale uitspraken die in de griffies van de verschillende rechtbanken zijn neergelegd nog geen perfect overzicht kan verkregen worden van de werkelijke situatie op arbitragevlak.

Hoe dan ook, uit de bovenvermelde lijst blijkt dat de rechtbanken van de plaatsen waar de meeste arbitrale uitspraken werden neergelegd (en waar het vaakst arbitrages plaatshebben), verhoudingsgewijze niet de meeste exequaturprocedures kenden. Zo stellen we vast dat in Brussel slechts bij ongeveer 22% van de neergelegde arbitrale uitspraken een exequatur werd aangevraagd, in Antwerpen in ongeveer 30% van de gevallen en in Brugge in ongeveer 42% van de gevallen. Daarentegen stellen we vast dat in rechtbanken waar minder arbitrale uitspraken werden neergelegd, verhoudingsgewijze wel meer exequaters werden aangevraagd: in Hasselt in 76%, in Mechelen in 54,7% van de gevallen, en in Nijvel in 52% van de gevallen.

Hieruit zou juist omgekeerd misschien de conclusie kunnen getrokken worden dat in de plaatsen waar de meeste arbitrages gevoerd worden (Brussel, Antwerpen, Brugge), de

¹³ In verband met de exequaturprocedures van arbitrale uitspraken, zie o.m. VAN HOUTTE, H. en VALGAEREN, E., «De exequaturprocedure van arbitrage-uitspraken», *T.B.H.*, 1997, 275 e.v.; HANOTIAU, B. en DUQUESNE, B., «L'exécution en Belgique des sentences arbitrales belges et étrangères», *J.T.*, 1997, 305 e.v.

partijen ook het meest de arbitrale uitspraken vrijwillig uitvoeren. Voor een mogelijke verklaring hiervan is nader onderzoek van de neergelegde uitspraken en de aangevraagde exequatus nodig.

VII. WAT IS DE AARD VAN DE ARBITRAGES WAARVAN DE UITSPRAKEN WERDEN NEERGELEGD?

Het leek ons van belang bij de neergelegde arbitrale uitspraken na te gaan of het handelde om uitspraken die in het raam van een *institutionele* arbitrage werden gedaan, d.w.z. in het raam van een arbitrage-instelling, dan wel of het ging om procedures die op een *ad hoc*-basis verliepen, los van enige arbitrage-instelling. Bovendien stelde dit onderzoek ons in staat om na te gaan hoe de arbitrage in België precies wordt georganiseerd en welke arbitrage-instellingen hierbij betrokken zijn.

Bij mijn onderzoek stelde ik vast dat de griffies niet allemaal hetzelfde systeem hanteren voor het bewaren en opbergen van de arbitrale uitspraken. Bij een aantal griffies bleek een zeer groot opzoekingswerk, soms een té groot opzoekingswerk, nodig om de arbitrale uitspraken te kunnen opsporen. Derhalve heb ik niet op iedere rechtbank alle arbitrale uitspraken kunnen doornemen. Dit leidt ertoe dat voor sommige rechtbanken (namelijk Brussel, Gent en gedeeltelijk Hasselt) bepaalde cijfers ontbreken.

Aarlen

In Aarlen werd tijdens de onderzochte periode slechts één arbitrale uitspraak ter griffie van de rechtbank neergelegd. Het betrof een uitspraak in een *ad hoc*-arbitrage, neergelegd in 1996. Er werd geen exequatur aangevraagd. Het is duidelijk dat in Aarlen zich nog geen arbitrage-activiteit heeft ontwikkeld.

Antwerpen

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	29	15	8	6
1993:	22	15	7	4
1994:	27	19	6	6
1995:	18	12	5	5
1996:	26	14	5	8

In Antwerpen was 1994 duidelijk een piekjaar voor arbitrage. Nadien viel het aantal terug naar het niveau van 1992. In Antwerpen is *ad hoc*-arbitrage meer gebruikelijk dan institutionele arbitrage. Dit is een opvallende vaststelling, aangezien er in Antwerpen een zeer groot aantal arbitrage-instellingen is.

Van de volgende arbitrage-instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Antwerpen:

– binnenlandse instellingen:

- 1 – Algemene Verzoening- en Scheidsraad van de Beurs voor de Diamanthandel (Antwerpen)
- 2 – Arbitragecentrum voor de Haven van Antwerpen

- 1 – Arbitragekamer van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Antwerpen

- 14 – Arbitragekamer voor het Gebouw en het Vastgoed vzw (Antwerpen)

- 1 – Arbitragekamer voor Koffie te Antwerpen

- 1 – Belgisch Arbitragebureau c.v. (Brugge/Oostkamp)

- 1 – Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage n.v. (Brussel)

- 1 – Instituut voor Arbitrage vzw (Brussel)

- 18 – Scheidsrechterlijke en Verzoeningskamer voor Grannen en Zaden van Antwerpen vzw

- 19 – Syndicale Kamer voor de Handel in Veevoerders, Rijst en Peulvruchten vzw - S.V.R.P. (Antwerpen)

- 2 – Scheidsrechterlijke en Verzoeningskamer voor Dierlijke en Plantaardige Oliën en Vetten te Antwerpen

- 1 – Vereniging der expediteurs van Antwerpen

– buitenlandse instellingen:

- 1 – Arbitragekamer te Moskou (Russische Federatie)

- 1 – Baltic Arbitration (London)

- 2 – Cacao Association of London

- 1 – German Maritime Arbitration Procedure

- 1 – Liverpool Cotton Association

- 3 – London Maritime Arbitration Association

- 3 – Nederlands Arbitrage Instituut (Rotterdam)

- 1 – Scheidsgerecht van de Warenvereniging van de beurs te Hamburg

Wat de exequatus betreft, blijken er ongeveer evenveel exequatus te worden aangevraagd van arbitrale uitspraken in *ad hoc*-arbitrages als van uitspraken in *institutionele* arbitrages. Doordat het aantal *institutionele* arbitrages in Antwerpen evenwel lager lag dan de *ad hoc*-arbitrages, betekent dit dat verhoudingsgewijze meer exequatus in *institutionele* arbitrages worden aangevraagd.

Bergen

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS
	Ad hoc	Institutioneel	
1992:	5	8	3
1993:	5	2	2
1994:	1	6	5
1995:	1	6	0
1996:	2	5	0

In Bergen is arbitrage zeker niet gebruikelijk. Er valt zelfs een neerwaartse trend te noteren. Bij *ad hoc*-arbitrage is de neerwaartse trend scherper dan bij *institutionele* arbitrage.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Bergen:

- 3 – Orde der Advocaten (Bergen)

- 24 – Orde der Architecten

In Bergen kon niet worden nagegaan hoe de verhouding tussen *ad hoc* en *institutionele* arbitrage lag bij de exequatus van de arbitrale uitspraken.

Brugge

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	10	31	1	0
1993:	5	19	2	7
1994:	2	13	2	8
1995:	4	28	1	10
1996:	2	31	1	11

In Brugge blijkt er een duidelijk overwicht te bestaan aan *institutionele*-arbitrage. *Ad hoc* arbitrage kent er een neerwaartse trend. De sterke aanwezigheid van de *institutionele* arbitrage is duidelijk toe te schrijven aan het feit dat het Belgisch Arbitragebureau c.v. gevestigd is binnen het gerechtelijk arrondissement. Te noteren valt dat het aantal exequatursprocedures een opwaartse trend kent, voornamelijk inzake *institutionele* arbitrage.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Brugge:

– binnenlandse instellingen:

- 2 – Arbitrage en Bemiddelings NV (Herselt)
- 95 – Belgisch Arbitragebureau c.v. (Brugge/Oostkamp)
- 1 – Comité Européen des Règles et Usages du Commerce Intereuropéen des Pommes de Terre - RUCIP (Brussel)
- 1 – Coördinatiecommissie groenten (Rumbeke)
- 1 – Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond (West-Vlaanderen)
- 19 – Orde van Advocaten (Brugge)
- 1 – Orde van Architecten (West-Vlaanderen)
- 1 – Scheidsrechterlijke Kamer van de Bouwnijverheid van de Kust (Oostende)

– buitenlandse instellingen:

- 1 – Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland (Utrecht)

Brussel

Het bleek een te grote opgave tijdens het onderzoek om de talloze neergelegde arbitrale uitspraken door te nemen. Wel was het mogelijk om de exequatus van arbitrale uitspraken te onderzoeken. Op basis van de exequatus kan de volgende indeling worden gegeven, waarbij een opsplitsing werd gemaakt voor de Nederlandstalige en de Franstalige zaken:

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS		
	Ad hoc/ institutioneel	Ad hoc		Institutioneel	
1992:	131	10	N:3-F:7	15	N: 7 - F: 8
1993:	97	13	N:6-F:7	29	N:22 - F: 7
1994:	85	7	N:3-F:4	9	N: 5 - F: 4
1995:	210	10	N:5-F:5	30	N:18 - F:12
1996:	377	6	N:1-F:5	69	N:52 - F:17

De toename van de arbitrage-activiteit in Brussel is indrukwekkend. Van 1994 tot 1996 is er sprake van een verdrievouding van het aantal neergelegde arbitrale uitspraken. Op basis van een onderzoek van de exequatus blijkt

dat er vooral inzake *institutionele* arbitrage een grote toename is, en dan vooral in de Nederlandstalige zaken.

Van de uitspraken van de volgende instellingen werden er exequatus aangevraagd in Brussel:

– binnenlandse arbitrage-instellingen:

Nederlandstalige uitspraken

- 14 - Belgisch Arbitragebureau c.v. (Brugge/Oostkamp)
- 47 - Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage n.v. (Brussel)
- 4 - Cepina v.z.w. (Brussel)
- 1 - Europese Arbitrage Organisatie CEM Consulting B.V.B.A. (Bocholt)
- 15 - Geschillencommissie Meubelen v.z.w. (Brussel)
- 19 - Instituut voor Accountants (Brussel)
- 18 - Instituut voor Arbitrage v.z.w. (Brussel)
- 2 - Koninklijke Belgische Voetbalbond v.z.w. (Brussel)
- 4 - Orde van Advocaten (Brussel)
- 1 - Orde van Architecten (Brabant)

Franstalige uitspraken

- 1 - Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage n.v. (Brussel)
- 8 - Cepina v.z.w. (Brussel)
- 1 - Conseil National d'Arbitrage et de Conciliation du Bâtiment (Brussel)
- 2 - Geschillencommissie Meubelen v.z.w. (Brussel)
- 12 - Instituut voor Arbitrage v.z.w. (Brussel)
- 20 - Orde van Advocaten (Brussel)

– buitenlandse instellingen:

Federation of Oil, Seeds and Fats Association Ltd.

Onder de arbitrage-instellingen waarvan er arbitrale uitspraken voor exequatur werden neergelegd, spant de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.* de kroon. Het grote aantal exequatus in verband met arbitrale uitspraken van deze instelling is te wijten aan het feit dat volgens haar reglement de arbitragekosten slechts worden aangerekend en geïnd nadat de arbitrale uitspraak is gedaan¹⁴ en tevens aan het feit dat overeenkomstig haar reglement de instelling in elke bij haar aanhangige procedure als vrijwillig tussenkomende partij optreedt voor wat de procedurekosten betreft.¹⁵ Dit leidt er eigenaardig genoeg toe dat de instelling zelf vaak een exequatursprocedure doorvoert om van de veroordeelde partij de arbitragekosten te vorderen. Nog opmerkelijker is dat in sommige gevallen er twee exequatursprocedures werden doorgevoerd, aangezien ook de winnende partij bij de rechtbank van eerste aanleg om een uitvoerbare titel verzocht tegenover de veroordeelde partij.

¹⁴ Art. 10, b, van het werkingsreglement van de Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.

¹⁵ Art. 15 van het in vorige voetnoot geciteerde werkingsreglement.

Charleroi

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institu-tioneel	Ad hoc	Institu-tioneel
1992:	3	2	1	1
1993:	4	0	0	0
1994:	4	6	1	0
1995:	1	7	0	1
1996:	1	10	0	1

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Charleroi:

- 1 - Arbitrage en Bemiddelingsinstelling N.V. (Herselt)
25 - Orde van Advocaten (Charleroi)

In Charleroi blijft arbitrage voornamelijk van *institutionele* aard. Het betreft daarbij voornamelijk ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Slechts voor een minderheid van deze arbitrale uitspraken diende een exequatur te worden aangevraagd om de tenuitvoerlegging te verkrijgen.

Dendermonde

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institu-tioneel	Ad hoc	Institu-tioneel
1992:	0	0	0	0
1993:	0	2	0	0
1994:	2	3	0	2
1995:	2	3	0	1
1996:	2	1	2	1

Zoals voor Bergen en Charleroi, blijkt ook in Dendermonde een meerderheid van de neergelegde arbitrale uitspraken voort te komen uit *institutionele* arbitrages (behalve voor 1996). Zoals in Bergen en Charleroi, betreft de arbitrage-activiteit in Dendermonde voornamelijk ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Slechts voor een minderheid van deze arbitrale uitspraken diende een exequatur te worden aangevraagd om de tenuitvoerlegging te verkrijgen.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Dendermonde:

- 2 - Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)
7 - Orde van Advocaten (Dendermonde)

Dinant

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institu-tioneel	Ad hoc	Institu-tioneel
1992:	1	0	0	0
1993:	1	1	0	0
1994:	1	0	0	0
1995:	0	0	0	0
1996:	0	1	0	0

In Dinant wordt slechts zeer weinig gebruikt gemaakt van arbitrage als geschillenbeslechtsingsmethode. Gedurende de

periode 1992-1996 werd overigens geen enkele exequatur-procedure gevoerd.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Dinant:

- 1 - Orde van Advocaten (Dinant)
1 - Orde van Architecten (Provincie Namen)

Doornik

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institu-tioneel	Ad hoc	Institu-tioneel
1992:	0	1	0	0
1993:	1	2	0	0
1994:	1	3	0	1
1995:	3	3	1	0
1996:	1	3	0	3

De arbitrage-activiteit in Doornik blijft zeer beperkt, met een licht overwicht voor *institutionele* arbitrage. De exequaturs worden in Doornik bijna uitsluitend aangevraagd bij *institutionele* arbitrage.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Doornik:

- 1 - Arbitrage- en Bemiddelingsinstelling N.V. (Herselt)
1 - Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V. (Brussel)
1 - Cepina V.Z.W. (Brussel)
10 - Orde van Advocaten (Doornik)

Eupen

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institu-tioneel	Ad hoc	Institu-tioneel
1992:	0	1	0	0
1993:	0	0	0	0
1994:	0	0	0	0
1995:	0	0	0	0
1996:	0	2	0	0

De enkele arbitrale uitspraken die in Eupen werden neergelegd komen exclusief voort uit *institutionele* arbitrages. Er was geen enkele exequaturprocedure in Eupen tijdens de onderzochte periode.

Van de volgende instelling werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Eupen:

- 3 - Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)

Gent

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc/Institutioneel		Ad hoc	Institutioneel
1992:	9		0	3
1993:	26		0	7
1994:	9		3	1
1995:	7		2	3
1996:	8		0	4

De arbitrage-activiteit blijft in Gent relatief beperkt. Aan gezien de neergelegde uitspraken niet allemaal konden wor-

den ingekeken, is het niet mogelijk een precieze verdeling tussen *ad hoc* arbitrage en *institutionele* arbitrage te geven voor wat de neergelegde uitspraken betreft. Bij de exequaturprocedures is er alvast een overwicht van de *institutionele* arbitrage.

Voor wat de uitspraken betreft die konden worden ingezien, blijkt dat van de volgende instellingen er arbitrale uitspraken werden neergelegd in Gent:

- binnenlandse instellingen:
- 4 - Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)
- 1 - Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V. (Brussel)
- 1 - Instituut van Accountants (Brussel)
- 11 - Orde van Advocaten (Gent)
- 1 - Scheidsrechterlijke Kamer van het Bouwwezen van Oost-Vlaanderen
- buitenlandse instelling:
- 1 - Pools Arbitragehof

Zoals in vele andere steden, betreft de arbitrage-activiteit in Gent voornamelijk ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Het is opvallend dat, vooral de laatste jaren, in Gent voor haast de helft van de arbitrale uitspraken een exequatur diende te worden aangevraagd om de tenuitvoerlegging te verkrijgen.

Hasselt

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:				
1993:	4	9	2	9
1994:	8	12	5	9
1995:	5	5	6	4
1996:	4	7	3	7

In Hasselt blijkt de meerderheid van de neergelegde arbitrale uitspraken voort te komen uit *institutionele* arbitrages. Bovendien blijkt in Hasselt in bijna elke *institutionele* arbitrage uitspraak tevens een exequatur te worden aangevraagd.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Hasselt:

- 1 - Instituut voor Arbitrage V.Z.W. (Brussel)
- 15 - Kamer voor Arbitrage en Verzoening van Bouwnijverheid van Limburg V.Z.W. (Hasselt)
- 1 - Koninklijke Commissie voor Graanhandelaren
- 26 - Orde van Advocaten (Hasselt)
- 1 - Orde van Architecten van de Provincie Antwerpen

De arbitrage-activiteit in Hasselt betreft grotendeels ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Er komen evenwel ook een behoorlijk aantal arbitragezaken voor in verband met bouwaangelegenheden

Hoei

Hoei is de enige rechtbank van eerste aanleg in België waar gedurende de periode 1992-1996 geen enkele arbitra-

le uitspraak werd neergelegd en evenmin een exequatur van een arbitrale uitspraak werd aangevraagd.

Ieper

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	3	0	0
1993:	1	1	1	0
1994:	0	0	0	0
1995:	0	1	0	1
1996:	0	0	0	0

In Ieper blijft arbitrage een zeer beperkt verschijnsel. De weinige arbitrage die er voorkomt, is haast exclusief van *institutionele* aard. Het aantal exequaturs is er nog beperkter.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Ieper:

- binnenland:
- 4 - Orde van Advocaten (Ieper)
- buitenland:
- 1 - Internationale Kamer van Koophandel

Ook in Ieper blijft het arbitrage-gebeuren haast exclusief beperkt tot ereloongeschillen inzake advocaten in het raam van de Orde van Advocaten.

Kortrijk

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	7	0	4
1993:	3	2	1	1
1994:	1	2	2	1
1995:	5	7	2	5
1996:	1	14	0	0

In Kortrijk blijkt er sinds kort een sterk opwaartse trend te zijn inzake arbitrage. De meerderheid van de neergelegde arbitrale uitspraken blijkt er voort te komen uit *institutionele* arbitrages. De *institutionele* arbitrage zorgt ook voor het grootste aandeel van de exequaturprocedures.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Kortrijk:

- binnenlandse instellingen:
- 1 - Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)
- 2 - Coördinatiecommissie groenten V.Z.W. (Rumbeke)
- 1 - Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond
- 26 - Orde van Advocaten (Kortrijk)
- 1 - Orde van Architecten
- buitenlandse instelling:
- 1 - Chambre Arbitrale de Paris

De arbitrage-activiteit in Kortrijk betreft grotendeels ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Er komen evenwel ook enkele arbitragezaken

voor in verband met de Coördinatiecommissie groenten V.Z.W.

Leuven

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	1	12	0	1
1993:	2	7	1	0
1994:	1	18	2	4
1995:	2	24	0	5
1996:	2	29	0	7

In Leuven is er een sterk opwaartse trend van arbitrage, voornamelijk op *institutioneel* vlak. De exequatursprocedures komen ook haast uitsluitend voor inzake *institutionele* arbitrage. Het aantal exequatus kent wel een kleinere stijging dan het aantal neergelegde uitspraken.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Leuven:

4 - Arbitrage en Bemiddelingsinstelling N.V. (Herselt)

81 - Orde van Advocaten (Leuven)

De arbitragepraktijk in Leuven betreft bijna uitsluitend ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten.

Luik

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	8	13	2	3
1993:	12	13	1	5
1994:	5	4	1	1
1995:	4	7	3	2
1996:	4	12	2	5

In Luik blijft arbitrage een relatief beperkt verschijnsel. Arbitrage zit er duidelijk niet «in de lift». Een meerderheid van de neergelegde arbitrale uitspraken en van de aangevraagde exequatus komt voort uit *institutionele* arbitrage. Het aantal exequatus blijft vrij beperkt.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Luik:

11 - Association Royale des Architectes de Liège (Luik)

1 - Cepina V.Z.W. (Brussel)

3 - Chambre de Conciliation et d'Arbitrage du Bâtiment et des Travaux Publics de Liège (Luik)

6 - Orde van Advocaten (Luik)

30 - Orde van Architecten (Luik)

Het is opmerkelijk dat in Luik het merendeel van de arbitrages te maken heeft met bouwproblemen en ereloonconflicten met architecten in het raam van arbitrages bij de Orde van Architecten.

Marche-en-Famenne

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	0	0	0
1993:	0	3	0	3
1994:	0	2	0	0
1995:	0	0	0	0
1996:	0	0	0	0

Van de volgende instelling werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Marche-en-Famenne:

5 - Orde van Advocaten (Marche-en-Famenne)

In Marche-en-Famenne bestaat de arbitrage-praktijk exclusief uit ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Bij een meerderheid van deze zaken diende wel een exequatur te worden aangevraagd.

Mechelen

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	3	10	1	8
1993:	1	5	0	2
1994:	1	8	0	4
1995:	1	4	0	2
1996:	0	9	0	6

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Mechelen:

1 - Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)

35 - Orde van Advocaten (Mechelen)

In Mechelen bestaat de arbitrage-praktijk praktisch exclusief uit ereloonconflicten in het raam van arbitrages bij de Orde van Advocaten. Opvallend is wel dat bij meer dan de helft van deze zaken een exequatur werd aangevraagd voor de gedwongen tenuitvoerlegging.

Namen

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	3	14	1	0
1993:	1	3	1	1
1994:	5	2	2	1
1995:	9	3	3	1
1996:	3	3	0	1

Namen vormt één van de uitzonderingen waar *institutionele* arbitrage een neerwaartse trend kent ten voordele van *ad hoc* arbitrage. Ook bij exequatursprocedures neemt *ad hoc* arbitrage een groter aandeel in dan *institutionele* arbitrage.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Namen:

7 - Chambre de Conciliation et d'Arbitrage de la Province de Namur (Namen)

1 - Comité Européen des Règles et Usages du Commerce des Pommes de Terre (Brussel)

12 - Orde van Advocaten (Namen)

5 - Orde van Architecten (Namen)

Er is weliswaar in Namen ook een arbitragecentrum, de Chambre de Conciliation et d'Arbitrage de la Province de Namur, maar dit centrum kende een verminderde activiteit en had derhalve een steeds kleiner wordend aandeel in de neergelegde uitspraken. Slechts bij een minderheid van de neergelegde uitspraken werd een exequatur aangevraagd.

Neufchâteau

In Neufchâteau werd tijdens de onderzochte periode slechts één arbitrale uitspraak ter griffie van de rechtbank neerge-

legd. Het betrof een uitspraak van de Orde van Advocaten van Neufchâteau (*institutionele* arbitrage) in een ereloonconflict, neergelegd in 1994. Er werd geen exequatur aan gevraagd. Met uitzondering van deze éne zaak, kent Neufchâteau geen arbitragepraktijk.

Nijvel

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	1	0	0	0
1993:	1	3	1	1
1994:	2	7	2	4
1995:	1	5	0	3
1996:	2	3	0	2

In Nijvel is er sedert enige jaren een dalende trend inzake arbitrage waar te nemen. De *institutionele* arbitrage heeft daarbij nog een licht overwicht.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Nijvel:

- binnenland:
17 - Orde van Advocaten (Nijvel)
- buitenland:
1 - Stockholm Chamber of Commerce

In Nijvel bestaat de *institutionele* arbitrage-praktijk haast exclusief uit geschillen inzake erelonen van advocaten bij de Orde van Advocaten. Bij een opvallend groot aantal van de gedane uitspraken dient een exequatur te worden aangevraagd.

Oudenaarde

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	0	0	0
1993:	0	2	0	0
1994:	0	1	0	0
1995:	0	0	0	0
1996:	0	2	0	0

In Oudenaarde blijft arbitrage een zeer beperkt verschijnsel, en exclusief *institutioneel*. Van de volgende instelling werden arbitrale uitspraken neergelegd in Oudenaarde:

- 5 - Orde van Advocaten (Oudenaarde)

Het is duidelijk dat in Oudenaarde de arbitrage-praktijk volledig beperkt blijft tot geschillen inzake erelonen van advocaten bij de Orde van de Advocaten. Er werd evenwel in geen enkel van deze gevallen een exequatur aangevraagd.

Tongeren

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc/ Institutioneel
1992:	1	2	0
1993:	2	8	1
1994:	2	15	10
1995:	4	19	11
1996:	2	25	14

In Tongeren valt er op korte termijn een enorme toename van het aantal arbitrages te noteren, vooral van *institutionele* arbitrage. Van de volgende instellingen werden arbitrale uitspraken neergelegd in Tongeren:

- 1 - Arbitrage en Bemiddelings N.V. (Herselt)
- 57 - Europese Arbitrage Organisatie C.E.M. Consulting B.V.B.A. (Bocholt)
- 1 - Instituut voor Arbitrage V.Z.W. (Brussel)
- 1 - Internationale Arbitrage Federatie V.Z.W. (Borgloon)
- 9 - Orde van Advocaten (Tongeren)

De toename van de arbitragepraktijk in Tongeren is haast uitsluitend toe te schrijven aan de activiteit van één arbitrage-instelling met zetel in Bocholt, nl. de Europese Arbitrage Organisatie C.E.M. Consulting b.v.b.a. Het aantal exequaturs loopt gestadig op met de toename van het aantal arbitrale uitspraken. Het was evenwel niet mogelijk bij de exequaturs de verdeling tussen *ad hoc*- en *institutionele* arbitrage na te gaan.

Turnhout

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	1	0	0
1993:	1	1	0	0
1994:	2	0	0	0
1995:	0	1	0	0
1996:	3	0	0	0

In Turnhout blijft arbitrage voorsnog een marginaal gegeven, met nauwelijks enige toename in het aantal arbitrages. Er is een licht overwicht inzake *ad hoc*-arbitrage. Er was geen enkele exequaturprocedure tijdens de onderzochte periode.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Turnhout:

- 1 - Kamer van het Bouwbedrijf van het Arrondissement Turnhout
- 2 - Orde van Architecten

Verviers

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	1	1	0	1
1993:	0	4	0	0
1994:	2	0	0	0
1995:	1	1	0	0
1996:	0	0	0	0

Ook in Verviers blijft arbitrage voorsnog een marginaal gegeven, met nauwelijks enige toename in het aantal arbitrages.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Verviers:

- 3 - Orde van Advocaten (Verviers)
- 3 - Chambre de Conciliation et Tribunal d'Arbitrage de la Société Royale des Architectes et Chambre Patronale du Bâtiment de Verviers

Veurne

	NEERLEGGINGEN		EXEQUATURS	
	Ad hoc	Institutioneel	Ad hoc	Institutioneel
1992:	0	0	0	0
1993:	1	0	0	0
1994:	1	0	0	0
1995:	1	1	0	0
1996:	0	1	0	0

In Veurne is arbitrage al evenmin doorgebroken.

Van de volgende instellingen werden er arbitrale uitspraken neergelegd in Veurne:

- 1 - Orde van Advocaten (Veurne)
- 1 - Orde van Architecten

Algemene conclusies uit dit cijfermateriaal

Uit bovenvermelde cijfergegevens blijkt allereerst dat bij de helft van alle Belgische rechtbanken de arbitragepraktijk beperkt blijft tot uitspraken in ereloongeschillen in het raam van de Orde van Advocaten van het betreffende gerechtelijk arrondissement. Dit is met name het geval in volgende arrondissementen (tussen haakjes is het aantal arbitrale uitspraken inzake ereloongeschillen van advocaten aangegeven): Brussel F (20); Charleroi (25); Dendermonde (7); Doornik (10); Gent (11); Hasselt (26); Kortrijk (26); Leuven (81); Marche-en-Famenne (5); Mechelen (35); Namen (12); Neufchâteau (1); Nijvel (17); Oudenaarde (5).

In dit verband is het al even opmerkelijk dat bij een aantal rechtbanken dan weer geen enkele arbitrale uitspraak inzake ereloongeschillen werd neergelegd, namelijk in Aarlen, Antwerpen, Ieper en Turnhout.

Verrassend is dat bij enkele rechtbanken opvallend veel arbitrale uitspraken inzake ereloongeschillen van architecten werden neergelegd: Bergen (24); Luik (30); Namen (5); Turnhout (2).

De algemene trend is voorts dat *institutionele* arbitrage belangrijker is dan *ad hoc* arbitrage, in haast alle gedeelten van het land. Enkel in Aarlen, Antwerpen, Dinant, Turnhout en Veurne blijkt er meer *ad hoc* arbitrage dan *institutionele* arbitrage voor te komen, alhoewel het daarbij telkens om een gering verschil gaat. De opvallendste vaststelling hierbij is ongetwijfeld dat in Antwerpen, in tegenstelling tot in bijna alle andere gerechtelijke arrondissementen, de *institutionele* arbitrage geen groter aandeel van de arbitrage-praktijk heeft kunnen innemen, terwijl binnen dat arrondissement het grootste aantal arbitrage-instellingen van heel België is gevestigd.

Voorts blijkt uit bovenvermeld cijfermateriaal ook dat de verhouding tussen de exequatur en de neergelegde arbitrale uitspraken bij *institutionele* arbitrage over het geheel van de 27 arrondissementen genomen, alleszins hoger ligt dan 10%. Het percentage van 10% wordt door de Internationale Kamer van Koophandel aangegeven als het percentage van de uitspraken in het raam van IKK arbitrages die niet vrijwillig worden uitgevoerd.¹⁶ Uiteraard dient erop te worden gewezen dat de arbitrage-praktijk van de IKK niet nationaal, maar haast volledig internationaal is.

Een opvallende vaststelling is ten slotte dat buitenlandse arbitrale uitspraken slechts in geringe mate werden aangevraagd, en dan nog bij een beperkt aantal rechtbanken: Antwerpen (13); Brugge (1); Brussel (1); Gent (1); Ieper (1); Kortrijk (1); Nijvel (1). Dit gegeven is op het eerste zicht verbazingwekkend. Brussel neemt aldus niet de koppositie in inzake het aantal neergelegde buitenlandse arbitrale uitspraken. Antwerpen blijkt een grotere activiteit te ontwikkelen op het vlak van internationale arbitrage, tenminste bekeken vanuit het perspectief van de neergelegde arbitrale uitspraken. In dit verband wil ik nog even preciseren dat ik tijdens mijn onderzoek op de rechtbank van eerste aanleg te Brussel slechts de uitspraken heb kunnen inkijken waarvoor een exequatur werd aangevraagd. Dit betrof 198 van de in totaal 900 arbitrale uitspraken die in Brussel werden neergelegd. Het is evenwel twijfelachtig of er onder de 702 arbitrale uitspraken, waarvoor geen exequatur werd aangevraagd in Brussel, zich uitspraken zouden bevinden van buitenlandse arbitrale instellingen. Immers, is er geen reden voor de buitenlandse instelling om een arbitrale uitspraak in België te komen deponeren, ook al is er een Belgische partij betrokken in de procedure, wanneer geen gedwongen tenuitvoerlegging in België nodig is.

Het cijfer van een totaal van 19 buitenlandse arbitrale uitspraken die in België tijdens de periode 1992-1996 werden neergelegd (in het raam van een procedure tot exequatur), kan dan ook als realistisch worden aangemerkt. Het is hoe dan ook een zeer laag cijfer, dat nog niet eens één procent bedraagt van het totaal der arbitrale uitspraken dat tijdens deze periode in België werd neergelegd.¹⁷ Dit fenomeen zou erop kunnen wijzen dat Belgische partijen, wanneer zij in een internationale arbitrageprocedure worden veroordeeld, steeds vrijwillig uitvoeren en er geen procedure tot gedwongen tenuitvoerlegging nodig is. Het lage aantal neergelegde buitenlandse arbitrale uitspraken zou er evenwel ook op kunnen wijzen dat Belgische partijen weinig betrokken zijn in internationale arbitrageprocedures.

Voor wat betreft de aanwezigheid van Belgische partijen bij de arbitrage van het Internationaal Hof van Arbitrage van de Internationale Kamer van Koophandel, die geldt als de belangrijkste arbitrage-instelling in de wereld, blijkt dat in 1997 slechts acht Belgische partijen in een IKK-arbitrage betrokken waren, namelijk zevenmaal als eiseres en vijftienmaal als verweerster.¹⁸ Daarmee kwam België slechts op plaats 32 van de in totaal 95 landen waarvan de partijen die in 1996 bij IKK-arbitrages betrokken waren, afkomstig waren. In 1995 waren nog 24 Belgische partijen bij IKK arbitrages betrokken, waarvan dertien als eiseres en elf als verweerster.¹⁹ Toen nam België nog plaats elf in op de lijst van 93 landen waarvan partijen bij IKK-arbitrages toen afkomstig waren. En in 1994 waren er nog 25 Belgische partijen in IKK-arbitrages, negen als eiseres en zestien als verweerster.

¹⁷ Zoals aangegeven in IV van deze bijdrage, werden in de periode 1992-1996 bij de griffies van alle Belgische rechtbanken van eerste aanleg in totaal 1951 arbitrale uitspraken neergelegd.

¹⁸ «1996 Statistical Report», *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, Vol. 8/nr. 1, mei 1997, p. 7.

¹⁹ «Regard statistique sur 1995», *Bulletin de la Cour Internationale d'Arbitrage de la CCI*, Vol. 7/nr. 1, mei 1996, p. 5.

¹⁶ Zie voetnoot 3.

Toen nam België nog plaats zeven in op de lijst van 100 landen waarvan de partijen tijdens 1994 afkomstig waren.²⁰

VIII. WAT IS HET SUCCES VAN DE VERSCHILLENDE BELGISCHE ARBITRAGE- INSTELLINGEN?

Uit deze gegevens voor de verschillende rechtbanken van eerste aanleg van België inzake neergelegde arbitrale uitspraken blijkt dat er een aanzienlijk aantal arbitrage-instellingen zijn in België. Van een aantal van deze instellingen werden arbitrale uitspraken neergelegd bij verschillende rechtbanken. Van andere instellingen werden slechts bij één rechtbank arbitrale uitspraken neergelegd. In zekere zin zou de hoeveelheid van het aantal rechtbanken waar arbitrale uitspraken van een bepaalde instelling werden neergelegd een indicatie kunnen zijn van het «succes» van de instelling en van de geografische oorsprong van de partijen die erbij betrokken zijn.

Uiteraard kan het aantal neerleggingen slechts als een gedeeltelijke appreciatie van het «succes» van de instelling worden beschouwd. Het échte succes van de tussenkomst van een instelling is ongetwijfeld dat de arbitrale uitspraken die in het raam van de instelling worden gedaan, vrijwillig door de veroordeelde partij worden nageleefd. Het laat zich vermoeden dat in dergelijke, «succesvolle» gevallen de arbitrale uitspraak zelfs niet eens bij de rechtbank terechtkomt en dat derhalve de onderstaande tabel een vertekend beeld geeft. Hierna ga ik hier verder op in.

Voor de periode 1992-1996 werden op de griffies van de rechtbanken van eerste aanleg in België arbitrale uitspraken neergelegd afkomstig van de volgende Belgische arbitrage-instellingen (tussen haakjes zijn de aantallen arbitrale uitspraken weergegeven die in de periode 1992-1996 werden neergelegd bij de betreffende rechtbank):

- Algemene Verzoening- en Scheidsraad van de Beurs voor de Diamanthandel (Antwerpen):
Antwerpen (1)
- Arbitragecentrum voor de Haven van Antwerpen:
Antwerpen (2)
- Arbitragekamer van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Antwerpen
Antwerpen (1)
- Arbitragekamer voor het Gebouw en het Vastgoed V.Z.W. (Antwerpen)
Antwerpen (14)
- Arbitragekamer voor Koffie te Antwerpen
Antwerpen (1)
- Arbitrage en Bemiddeling- N.V. (Herselt):
Brugge (2); Charleroi (1); Doornik (1); Leuven (4); Tongeren (1)
- Association Royale des Architectes de Liège (Luik)
Luik (11)
- Belgisch Arbitragebureau C.V. (Brugge/Oostkamp)
Antwerpen (1); Brugge (95); Brussel (14); Dendermonde (2); Eupen (3); Gent (4); Kortrijk (1); Mechelen (1)
- Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V. (Brussel)

- Brussel N (47); Brussel F (1); Doornik (1); Gent (1)
- Cepina V.Z.W. (Brussel)
Brussel N (4); Brussel F (8); Doornik (1); Luik (1)
- Chambre de Conciliation et d'Arbitrage du Bâtiment et des Travaux Publics de Liège (Luik)
Luik (3)
- Chambre de Conciliation et d'Arbitrage de la Province de Namur (Namen)
Namen (7)
- Comité Européen des Règles et Usages du Commerce Intereuropéen des Pommes de Terre - RUCIP (Brussel)
Brugge (1); Namen (1)
- Conseil National d'Arbitrage et de Conciliation du Bâtiment (Brussel)
Brussel (1)
- Coördinatiecommissie groenten (Rumbeke)
Brugge (1); Kortrijk (2)
- Europese Arbitrage Organisatie CEM Consulting B.V.B.A. (Bocholt)
Brussel (1); Tongeren (57)
- Geschillencommissie Meubelen V.Z.W. (Brussel)
Brussel N (15); Brussel F (1)
- Instituut voor Accountants (Brussel)
Brussel (19); Gent (1)
- Instituut voor Arbitrage V.Z.W. (Brussel)
Antwerpen (1); Brussel N (18); Brussel F (12); Hasselt (1); Tongeren (1)
- Internationale Arbitrage Federatie V.Z.W. (Borgloon)
Tongeren (1)
- Kamer van het Bouwbedrijf van het Arrondissement Turnhout
Turnhout (1)
- Kamer voor Arbitrage en Verzoening van de Bouwnijverheid van Limburg V.Z.W. (Hasselt)
Hasselt (15)
- Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond
Brugge (1); Kortrijk (1)
- Koninklijke Belgische Voetbalbond V.Z.W. (Brussel)
Brussel (2)
- Koninklijke Commissie voor Graanhandelaren
Hasselt (1)
- Scheidsrechterlijke Kamer van de Bouwnijverheid van de Kust (Oostende)
Brugge (1)
- Scheidsrechterlijke Kamer van het Bouwwezen van Oost-Vlaanderen
Gent (1)
- Scheidsrechterlijke en Verzoeningskamer voor Granen en Zaden van Antwerpen V.Z.W.
Antwerpen (18)
- Scheidsrechterlijke en Verzoeningskamer Voor Dierlijke en Plantaardige Oliën en Vetten te Antwerpen
Antwerpen (2)
- Société Royale des Architectes de Verviers
Verviers (3)
- Syndicale Kamer voor de Handel in Veevoerders, Rijst en Peulvruchten V.Z.W. - S.V.R.P. (Antwerpen)
Antwerpen (19)
- Vereniging der expediteurs van Antwerpen
Antwerpen (1)

²⁰ «1994 Statistical Report», *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, Vol. 6/nr. 1, mei 1995, p. 4.

In totaal vertegenwoordigt dit niet minder dan 34 verschillende arbitrage-instellingen. Het valt op dat een belangrijk aandeel van deze arbitrage-instellingen zich concentreren op arbitrages in de bouwsector, namelijk niet minder dan 9 instellingen gespreid over het hele land.

Voorts blijkt dat er een aantal arbitrage-instellingen zijn die zich beperken tot één welbepaalde sector van de economische activiteit: de diamantsector, de handel in veevoeders, rijst en peulvruchten, de handel in dierlijke en plantaardige oliën en vetten, de koffiehandel, de handel in granen en zaden, de expediteurssector, de meubelsector, de groentensector, de aardappelsector.

De meeste arbitrage-instellingen (daaronder begrepen de verschillende Ordes van Advocaten en Ordes van Architecten) ontwikkelen een arbitrage-activiteit die beperkt is tot een één gerechtelijk arrondissement. In dit verband valt te noteren dat het gerechtelijk arrondissement Antwerpen ongetwijfeld het grootste aantal arbitrage-instellingen binnen haar grenzen kent, namelijk niet minder dan 9.

Wat de arbitrage-instellingen betreft die een activiteit ontwikkelen in meer dan één gerechtelijk arrondissement, en waarvan arbitrale uitspraken bij meer dan één griffie werden neergelegd, ziet de lijst er als volgt uit in dalende orde van belangrijkheid:

(1) *Belgisch Arbitragebureau C.V.* (Brugge/Oostkamp): 121 arbitrale uitspraken neergelegd bij 8 verschillende rechtbanken;

(2) *Europese Arbitrage Organisatie CEM Consulting B.V.B.A.* (Bocholt): 58 arbitrale uitspraken neergelegd bij 2 verschillende rechtbanken;

(3) *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.* (Brussel): 50 arbitrale uitspraken neergelegd bij 3 verschillende rechtbanken;

(4) *Instituut voor Arbitrage V.Z.W.* (Brussel): 33 arbitrale uitspraken neergelegd bij 4 verschillende rechtbanken;

(5) *Instituut voor Accountants* (Brussel): 20 arbitrale uitspraken neergelegd bij 2 verschillende rechtbanken;

(6) *Cepina V.Z.W.* (Brussel): 14 arbitrale uitspraken neergelegd bij 3 verschillende rechtbanken;

(7) *Arbitrage en Bemiddelings- N.V.* (Herselt): 9 arbitrale uitspraken neergelegd bij 5 verschillende rechtbanken;

(8) *Coördinatiecommissie groenten* (Rumbeke): 3 arbitrale uitspraken neergelegd bij 2 verschillende rechtbanken;

(9) *Comité Européen des Règles et Usages du Commerce Intereuropéen des Pommes de Terre - RUCIP* (Brussel): 2 arbitrale uitspraken neergelegd bij 2 verschillende rechtbanken;

(10) *Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond*: 2 arbitrale uitspraken neergelegd bij 2 verschillende rechtbanken.

Uit deze lijst blijkt allereerst dat de drie arbitrage-instellingen waarvan de meeste arbitrale uitspraken werden neergelegd geen verenigingen zonder winstoogmerk zijn, maar handelsvennootschappen. Deze instellingen hebben een statuut van coöperatieve vennootschap (*Belgisch Arbitragebureau C.V.*), respectievelijk het statuut van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (*Europese Arbitrage Organisatie CEM Consulting B.V.B.A.*) en het statuut van een naamloze vennootschap (*Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.*). Het betreft hier klaarblijkelijk organisaties die arbitrage als een handelsactiviteit

beschouwen, die met een winstoogmerk wordt georganiseerd. De andere instellingen uit de lijst, op uitzondering nog van de *Arbitrage en Bemiddelings- N.V.* hebben geen vennootschapsvorm en organiseren arbitrage dan ook niet met een winstoogmerk.

Opvallend is dat van enkele bekende arbitrage-instellingen geen arbitrale uitspraken werden aangetroffen. Zo vond ik met name van de *Belgische Arbitragecommissie voor de Sport* en van de *Geschillencommissie Reizen V.Z.W.*, beide met zetel in Brussel, geen enkele arbitrale uitspraak. Hierbij wens ik wel nogmaals te benadrukken dat ik in Brussel slechts 198 van de 900 neergelegde arbitrale uitspraken heb kunnen inkijken, meer bepaald de 198 uitspraken waarvoor een exequatur voor gedwongen tenuitvoerlegging werd aangevraagd. Zodus kan alvast worden gesteld dat tijdens de onderzochte periode voor geen enkele van de uitspraken van de twee voormelde arbitrage-instellingen een gedwongen tenuitvoerlegging nodig was. Allicht bevinden er zich onder de 702 neergelegde uitspraken voor de periode 1992-1996 die ik niet heb kunnen inkijken, wel een aantal uitspraken van de *Belgische Arbitragecommissie voor de Sport* of van de *Geschillencommissie Reizen*. Het reglement van de *Belgische Arbitragecommissie voor de Sport* bepaalt immers dat iedere arbitrale uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg dient te worden gedeponneerd.²¹ Het reglement van de *Geschillencommissie Reizen* daarentegen bepaalt dat de arbitrale uitspraak slechts wordt neergelegd ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg indien één van de partijen dit schriftelijk vraagt.²² In dit verband is het misschien toch interessant om te wijzen op de (belangrijke) aantallen arbitrale uitspraken die de *Geschillencommissie Reizen* jaarlijks doet en die in haar jaarverslagen worden bekendgemaakt: 177 arbitrale uitspraken in 1994, 265 in 1995; 223 in 1996.²³ Het is een opmerkelijke vaststelling dat geen van deze uitspraken een gedwongen tenuitvoerlegging vereiste.

Is er voorts iets bekend over de neerleggingsratio van arbitrale uitspraken?

Bij *ad hoc*-arbitrage is het onmogelijk om enig idee te krijgen over een neerleggingsratio, aangezien *ad hoc* arbitrages met name door geen instelling worden gesuperviseerd en aangezien er dan ook niemand is die precies kan zeggen hoeveel *ad hoc* arbitrages er jaarlijks plaatshebben.

Bij *institutionele* arbitrage is de situatie anders, aangezien er bij dit type van arbitrage steeds instellingen betrokken zijn die de procedures superviseren. De meeste van deze instellingen geven evenwel weinig of geen informatie over de door hen behandelde zaken.

²¹ Art. 13 van het reglement van de Belgische Arbitragecommissie voor de Sport.

²² Art. 25 van het Geschillenreglement van de Geschillencommissie Reizen V.Z.W.

²³ Jaarverslag 1996 van de Geschillencommissie Reizen V.Z.W., p. 20.

In de periode 1984-1994 kende de Geschillencommissie Reizen slechts een 300-tal zaken, zoals vermeld door D. Mission in een analyse van «Sentences arbitrales 1984-1994 - A.S.B.L. Commission de litiges voyages, en coopération avec le Ministère des Affaires Economiques», *J.T.*, 1996, p. 852.

De enige arbitrage-instelling die haar neerleggingsratio bekendmaakt is *Cepina* (het *Belgisch Centrum voor Arbitrage en Mediatie V.Z.W.* uit Brussel). Zoals reeds vermeld, liet *Cepina* weten dat voor 1997 slechts in 10 % van de gevallen de neerlegging van een arbitrale uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg wordt gedaan.²⁴ Zoals ook reeds aangegeven, is deze situatie toe te schrijven aan de bepaling in het *Cepina*-reglement dat alleen op verzoek van een van de partijen de uitspraak bij de griffie van de rechtbank van eerste aanleg wordt neergelegd.²⁵ Voor wat *Cepina* betreft, werd 90% van de arbitrale uitspraken alvast niet neergelegd.

Geen van de andere arbitrage-instellingen maakt neerleggingsratio's bekend. Op basis van het onderzoek dat ik verrichtte op de griffies van de verschillende rechtbanken en de schaarse informatie die ik van enkele instellingen toch mocht ontvangen, kan ik slechts bij benadering een idee geven over de neerleggingsratio's van die instellingen.

De *Europese Arbitrage Organisatie C.E.M. Consulting B.V.B.A.* uit Bocholt deelde mij mee dat zij in 1996 in totaal 83 dossiers behandeld heeft. Tijdens mijn onderzoek vond ik 22 neergelegde arbitrale uitspraken aan tijdens het jaar 1996. Met voorbehoud voor de eventueel in Brussel neergelegde arbitrale uitspraken – die ik niet heb kunnen natrekken – concludeer ik dat deze instelling een neerleggingsratio van 26 % kent. In dit verband wijs ik er op dat, volgens het arbitragereglement van de *Europese Arbitrage Organisatie*, de voorzitter van het scheidsrecht slechts op vraag van één der partijen of van de arbitrage-instelling een origineel van de arbitrale uitspraak bij de rechtbank van eerste aanleg deponeert.²⁶

Het *Instituut voor Arbitrage V.Z.W.*, met zetel te Brussel, deelde mij mee dat elk jaar gemiddeld 140 partijen op haar een beroep doen. Alhoewel mij geen precieze informatie over het aantal zaken werd meegedeeld, ga ik ervan uit dat die 140 partijen *grosso modo* overeenkomen met een 70-tal jaarlijks behandelde zaken. Steeds onder voorbehoud van de eventueel in Brussel neergelegde arbitrale uitspraken, concludeer ik dat deze instelling een neerleggingsratio kent van 12% voor 1995 en van 32% voor 1996. Volgens het arbitragereglement van het *Instituut voor Arbitrage V.Z.W.* wordt de arbitrale uitspraak slechts op verzoek van een der partijen bij de rechtbank gedeponed.²⁷

De *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.* liet in haar Jaarverslag 1996 weten dat gedurende de periode 1992-1996 de volgende aantallen arbitragezaken werden beslecht: 8 in 1992; 10 in 1993; 17 in 1994; 24 in 1995; 68 in 1996.²⁸ Het reglement van de *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.* bepaalt dat de arbitrale uitspraak op het eerste verzoek van een partij wordt neergelegd ter griffie van de rechtbank van eerste

aanleg van de plaats waar de arbitrage plaatsvindt.²⁹ Slechts in Brussel heb ik arbitrale uitspraken van de *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.* gevonden. Rekening houdende met het reeds eerder gemaakte voorbehoud inzake de vaststellingen die ik in Brussel heb kunnen doen, concludeer ik tot een neerleggingsratio voor de *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.* van 12% voor 1992, 20% voor 1993, 5% voor 1994, 12% voor 1995 en 14% voor 1996.

Bij een arbitrage-instelling zoals de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.* is de neerleggingsratio allicht groter dan bij andere instellingen. Zoals reeds eerder aangegeven bepaalt het reglement van de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.* dat de arbitragekosten slechts worden aangerekend en geïnd nadat de arbitrale uitspraak is gedaan³⁰ en tevens dat de instelling in elke bij haar aanhangige procedure als vrijwillig tussenkomende partij optreedt voor wat de procedurekosten betreft.³¹ Deze bepalingen leiden ertoe dat de instelling zelf vaak een exequaturprocedure dient te voeren om van de veroordeelde partij de arbitragekosten te vorderen. Aldus draagt de instelling zelf bij tot een verhoging van de neerleggingsratio van haar arbitrale uitspraken, ook al bepaalt haar werkingsreglement dat de uitspraak op verzoek van een der partijen gedeponed wordt.³²

IX. WELKE SOORTEN VAN GESCHILLEN WERDEN AAN DE ARBITRAGE-INSTELLINGEN VOORGELEGD?

Van de bovenvermelde arbitrage-instellingen is *Cepina* de enige die naast een nationale praktijk ook een aanzienlijke internationale arbitragepraktijk ontwikkelt. Voor 1997 gaf *Cepina* onlangs nog aan dat in 45% van de door haar behandelde gevallen er één of meer buitenlandse partijen betrokken waren.³³

De andere voormelde arbitrage-instellingen hebben een arbitrage-praktijk die bijna uitsluitend Belgisch is, ondanks de naam die sommige hebben gekozen: *Europese Arbitrage Organisatie C.E.M. Consulting B.V.B.A.*; *Internationale Arbitrage Federatie V.Z.W.* De geschillen die door deze arbitrage-instellingen worden behandeld, zijn doorgaans ook kleine geschillen, die veelal handelen over niet-betwiste facturen voor leveringen van goederen of diensten.

Bij *Cepina* zijn de geschillen doorgaans van grotere omvang en hebben zij een grotere waarde dan bij de andere voormelde arbitrage-instellingen. De statistische gegevens voor 1997 die onlangs door *Cepina* werden gepubliceerd, geven het volgende beeld inzake de bedragen in het geding bij de door haar behandelde arbitrages:

²⁹ Art. 21 van het geschillenreglement van de *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.*

³⁰ Art. 10 b van het werkingsreglement van de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.*; zie ook voetnoot 14 hierboven.

³¹ Art. 15 van het werkingsreglement van de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.*; zie ook voetnoot 15 hierboven.

³² Art. 9, Fase 9 van het werkingsreglement van de *Belgische Kamer voor Nationale en Internationale Arbitrage N.V.*

³³ «Cepina Statistieken voor 1997», *Cepina Newsletter* Nr. 15, 1998, p. 3, tweede lid.

²⁴ Zie hierboven, voetnoot 9.

²⁵ Zie hierboven, voetnoot 8.

²⁶ Art. 28.2 van het arbitragereglement van de *Europese Arbitrage Organisatie C.E.M. Consulting B.V.B.A.*

²⁷ Art. D van het arbitragereglement van het *Instituut voor Arbitrage V.Z.W.*

²⁸ Jaarverslag 1996 van de *Geschillencommissie Meubelen V.Z.W.*, p. 4.

- beneden 500.000 BEF: 16,7%
- tussen 500.000 BEF en 1.000.000 BEF: 12,5%
- tussen 1.000.000 BEF en 5.000.000 BEF: 25%
- tussen 5.000.000 BEF en 10.000.000 BEF: 8,3%
- tussen 10.000.000 BEF en 25.000.000 BEF: 12,5%
- tussen 25.000.000 BEF en 50.000.000 BEF: 8,3%
- tussen 50.000.000 BEF en 100.000.000 BEF: 12,5%
- boven 100.000.000 BEF: 4,2%

Het belangrijkste aantal zaken (namelijk 25%) bevindt zich bij *Cepina* dus in de schijf tussen 1.000.000 BEF en 5.000.000 BEF, gevolgd door de zaken met een waarde beneden 500.000 BEF (namelijk 16 %).³⁴

Zoals werd aangegeven in de onlangs gepubliceerde statistieken, kent *Cepina* ook een zeer grote diversiteit in de behandelde zaken:³⁵

- vennootschappenrecht (overdracht van aandelen, overnames van ondernemingen, enz.): 36,4%
- bouwzaken: 18,2%
- diensten- en aannemingsovereenkomsten: 13,6%
- tewerkstelling (inclusief management-overeenkomsten): 13,6%
- agentuur en distributie: 9,1%
- industriële eigendom: 4,5%
- varia: 4,6%

Cepina laat weten dat 85% van de partijen in haar arbitrages rechtspersonen zijn, tegenover 15% natuurlijke personen.³⁶

X. WELKE SOORTEN GESCHILLEN WERDEN IN AD HOC-ARBITRAGES BEHANDELD?

Voor wat de rechtbanken betreft waar de meeste *ad hoc*-arbitrale uitspraken werden aangetroffen, blijkt dat volgende soorten van geschillen in *ad hoc* arbitrage werden beslecht:

Antwerpen

Neergelegde <i>ad hoc</i> -uitspraken	1992	1993	1994	1995	1996
- verzekeringssector:	13	8	12	9	8
- vaststelling huurschade:	6	0	0	0	2
- uitvoering van werken:	2	0	3	4	0
- mede-eigendom gebouw:	2	2	3	1	4
- verkoop onroerend goed:	1	0	0	0	0
- verkoop handelsfonds:	0	2	1	0	0
- overname van aandelen:	0	2	1	1	5
- betwisting vennoten:	1	1	1	0	0
- charterparty:	1	1	0	1	1
- levering goederen:	0	0	3	1	5
- kwaliteitscontrole goederen:	2	0	0	0	0
- vaststelling lichamelijke letsels:	1	0	0	0	0
- verbreking overeenkomst:	0	1	0	2	0
- leningovereenkomst:	0	3	1	0	0
- afrekening dokter-ziekenhuis:	0	1	1	0	0

Neergelegde <i>ad hoc</i> -uitspraken	1992	1993	1994	1995	1996
- afrekening ingenieur-bureau:	0	1	0	0	0
- ereloon architect:	0	0	1	0	0
- erfenisrechten:	0	0	0	0	1
Totaal neergelegd	29	22	27	18	26

Van de *ad hoc*-arbitrages die in Antwerpen plaatshadden, blijkt ongeveer één derde te maken te hebben met een verzekeringsaangelegenheid. Vele van deze zaken betroffen schadegevallen aan goederen die per schip in de haven van Antwerpen werden geleverd. Het tweede grootste aantal zaken betrof problemen van uitvoering van bouwwerken, mede-eigendom van gebouwen en vaststelling van huurschade. Een niet onbelangrijk aantal van deze zaken werd door niet-juristen beslecht, meer bepaald door architecten, ingenieurs of deskundigen.

Brugge

Neergelegde <i>ad hoc</i> -uitspraken	1992	1993	1994	1995	1996
- verzekeringssector:	4	2	0	0	0
- uitvoering van werken:	1	3	1	2	1
- mede-eigendom gebouw:	1	0	0	0	1
- verkoop handelsfonds:	2	0	0	0	0
- levering goederen:	2	0	0	1	0
- verbreking overeenkomst:	0	0	1	1	0
Totaal neergelegd	10	5	2	4	2

Van de *ad hoc*-arbitrages die in Brugge plaatshadden, blijken de twee grootste categorieën van geschillen te maken te hebben met verzekeringspolissen en met de uitvoering van werken.

Brussel

Exequaturs van <i>ad hoc</i> -uitspraken	1992	1993	1994	1995	1996
- verzekeringssector:	2	2	2	1	1
- uitvoering van werken:	2	0	0	2	0
- mede-eigendom gebouw:	2	2	2	3	1
- verkoop onroerend goed:	0	1	0	0	0
- overname van aandelen:	0	0	0	0	1
- betwisting vennoten:	0	0	2	1	0
- levering diensten:	2	0	0	0	0
- levering goederen:	1	3	0	1	2
- kwaliteitscontrole goederen:	1	0	0	0	0
- verbreking overeenkomst:	0	0	0	0	0
- managementovereenkomst:	0	1	1	2	0
- afrekening dokter-ziekenhuis:	0	0	0	0	1
- distributieovereenkomst:	0	1	0	0	0
Totaal verleende exequaturs	10	13	7	10	6

Van de *ad hoc*-arbitrages waarvoor in Brussel een exequatur werd aangevraagd en verleend (de studie beperkt zich hiertoe, aangezien ik de honderden arbitrale uitspraken waarvoor geen exequatur werd aangevraagd niet heb kunnen inzien) blijken de grootste aantallen te komen uit de verzekeringssector, maar ook geschillen over mede-eigendom, over levering van goederen en over managementovereenkomsten zijn talrijk.

³⁴ «Cepina statistieken voor 1997», *Cepina Newsletter* Nr. 15, 1998, p. 3, derde lid.

³⁵ «Cepina statistieken voor 1997», *Cepina Newsletter* Nr. 15, 1998, p. 3, eerste lid.

³⁶ *Ibid.*

Luik

Neergelegde <i>ad hoc</i> -uitspraken	1992	1993	1994	1995	1996
- verzekeringssector:	1	0	3	0	1
- uitvoering van werken:	2	2	1	0	0
- mede-eigendom gebouw:	0	2	0	2	1
- verkoop onroerend goed:	0	1	0	0	1
- overname van aandelen:	0	1	0	0	0
- betwisting vennoten:	0	2	0	1	0
- levering diensten:	2	2	0	0	1
- levering goederen:	0	2	0	1	0
- sport:	0	0	1	0	0
Totaal neergelegd	8	12	5	4	4

Onder de *ad hoc*-arbitrages die in Luik plaatshadden, is er geen zwaartepunt in een welbepaalde sector. De belangrijkste categorieën zijn: de verzekeringssector, geschillen inzake uitvoering van werken, mede-eigendom, levering van diensten.

Algemene conclusies inzake ad hoc-arbitrage

Ook al handelt het bij het overzicht van de *ad hoc* uitspraken die werden aangetroffen op de griffies van de rechtbanken van eerste aanleg van Antwerpen, Brugge, Brussel en Luik slechts om een vrij beperkt aantal uitspraken, toch maakt dit overzicht het mogelijk om een beeld te krijgen over de *ad hoc*-arbitragepraktijk.

In Antwerpen en Brussel blijkt er een vrij grote variëteit te bestaan in de geschillen die er *ad hoc* worden beslecht door arbitrage. In Brugge en Luik blijkt de variëteit zich voornamelijk te beperken tot geschillen in de verzekeringssector en geschillen in verband met de uitvoering van werken en in verband met mede-eigendom van gebouwen.³⁷

In dit verband wijs ik er voor de goede orde op dat de Belgische wetgeving vrij strikte beperkingen oplegt inzake de arbitreerbaarheid. De Belgische arbitragewet laat inderdaad slechts toe dat geschillen door arbitrage worden beslecht waarover een dading mag worden aangegaan.³⁸ Geschillen over rechten, die van openbare orde zijn en waarover partijen geen afspraken kunnen maken, kunnen in beginsel niet worden gearbitreerd.³⁹ Over arbeidsrechtelijke aangelegenheden kan slechts een arbitrageovereenkomst worden aangegaan nadat het geschil is ontstaan, tenzij de wet een uitzondering bevat.⁴⁰ Zo bepaalt de Arbeidsovereenkomstenwet dat arbitrageovereenkomsten wel mogelijk zijn voor bedienden van wie het jaarloon hoger is dan 1.822.000 BEF en die met het dagelijks beheer van de onderneming belast zijn of in een afdeling of bedrijfsfeenheid van de onderne-

³⁷ Huys, M., toenmalig voorzitter van Cepina, stelde reeds in 1983 vast dat arbitrage met name in de verzekeringssector en de bouwsector vaak wordt gebruikt: «La sixième partie du Code judiciaire sur l'arbitrage - dix années d'expérience», in *L'arbitrage - Het scheidsrecht*, Brussel, Jeune Barreau, 1983, p. 14, nr. 4.

³⁸ Art. 1676, 1°, Ger. W.

³⁹ Zie in dit verband: Huys, M., en Keutgen, G., o.c., 83 e.v.; Schrans, G. en Van Houtte, H., *Internationaal handels- en financieel recht*, Leuven, Acco, 1991, p. 669, nr. 708.

⁴⁰ Art. 1678, 2°, Ger. W.

ming beheersverantwoordelijkheid hebben die kan worden vergeleken met die voor de gehele onderneming.⁴¹

Inzake verzekeringsovereenkomsten dient te worden opgemerkt dat de Belgische wetgeving sedert 1992 verbiedt dat partijen zich vooraf verbinden om geschillen die uit de verzekeringsovereenkomst zouden ontstaan aan arbiters voor te leggen,⁴² behoudens de risico's waarvoor uitzonderingen zijn toegestaan bij Koninklijk Besluit.⁴³

Tevens is het van belang erop te wijzen dat publiekrechtelijke rechtspersonen tot voor kort in principe geen arbitrage-overeenkomst kunnen sluiten.⁴⁴ Met de wijziging van de Belgische arbitragewet, die onlangs door het Parlement werd goedgekeurd, wordt dit verbod sterk versoepeld.⁴⁵

XI. VERZETPROCEDURES EN PROCEDURES TOT VERNIETIGING VAN ARBITRALE UITSPRAKEN

In het raam van dit onderzoek bij de verschillende rechtbanken naar het gebruik van arbitrage, heb ik ten slotte gepoogd na te gaan of er ook procedures in verzet⁴⁶ of procedures tot vernietiging⁴⁷ van arbitrale uitspraken werden in-

⁴¹ Art. 69 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten. Het bedrag van 1.822.000 BEF zoals aangepast per 1 januari 1997 (*B.S.*, 24 oktober 1996, p. 27.339).

⁴² Art. 36, § 1 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst.

⁴³ Art. 36, § 2 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst. Zie met name de uitvoeringsbesluiten: K.B. 24 december 1992, *B.S.*, 31 december 1992, p. 27.645; K.B. 29 december 1994, *B.S.*, 27 januari 1995, p. 1875.

⁴⁴ Art. 1676, 2° Ger. W. Zie in dit verband o.m. LAGASSE, D., «L'arbitrage en droit administratif. Faut-il ouvrir plus largement l'accès des personnes publiques à la procédure arbitrale?», *A.P.T.*, 1993, 149 e.v.; VERBIST, H., «Arbitrage en administratief-economisch recht», *T.B.P.*, 1997, 651 e.v.; KEUTGEN, G., «Voor een hervorming van de Belgische Arbitragewet - Voorstellen van het Cepina», *T.P.R.*, 1994, 798; Cass. 10 oktober 1996, *Tijdschrift voor Proces- en Bewijsrecht*, 1998, 68, met noot VERBIST, H., «La clause d'arbitrage perdant ses effets suite à la succession de l'état dans les droits d'un de ses contractants».

⁴⁵ Volgens het gewijzigde art. 1676, 2° Ger. W. kunnen publiekrechtelijke rechtspersonen voortaan een overeenkomst tot arbitrage sluiten, indien de overeenkomst de beslechting van een geschil betreffende de totstandkoming of de uitvoering van een overeenkomst tot doel heeft. Bovendien zullen publiekrechtelijke rechtspersonen in alle aangelegenheden, bepaald bij wet of bij een in ministerraad overlegd koninklijk besluit, overeenkomsten tot arbitrage kunnen sluiten (zie de in voetnoot 2 geciteerde Wet van 19 mei 1998 «tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de arbitrage»).

⁴⁶ Krachtens art. 1712, 1°, Ger. W. kan tegen de beslissing tot uitvoerbaarverklaring, die op eenzijdig verzoekschrift door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg wordt gewezen, binnen een maand na de betekening van de beslissing verzet bij de rechtbank van eerste aanleg worden gedaan. Wordt het verzoek tot uitvoerbaarverklaring afgewezen, dan kan de verzoeker overeenkomstig art. 1711, 1°, Ger. W. binnen een maand na de kennisgeving van de beslissing, hiertegen hoger beroep aantekenen bij het Hof van beroep.

⁴⁷ Art. 1704, 2°, Ger. W. bevat de beperkte gronden op basis waarvan een vordering tot vernietiging kan worden ingesteld tegen een arbitrale uitspraak. De vordering ingesteld op basis van een van de gronden vermeld in art. 1704, 2°, c tot j Ger. W., moet worden inge-

gediend gedurende de periode 1992-1996. Dit onderzoek bleek zeer moeilijk, omdat op de griffies op de verleende exequaturbeschikkingen niet altijd op systematische manier wordt aangegeven of er een verzet werd ingediend en eventueel een beroep werd ingesteld tegen een uitspraak in de verzetprocedure. Ook de informatisering die zich stilaan op de 27 griffies van de rechtbanken van eerste aanleg doorzet, kon hierover niet altijd uitsluitsel brengen. Het onderzoek noopte mij dan ook vaak om manueel de verschillende registers van de verzetsaktes te doorbladeren. Op basis van deze opzoeken kwam ik tot de volgende resultaten.

A. Verzetprocedures tegen exequaturs

In *Brussel* vond ik dat in 1992 één verzetprocedure tegen een exequaturbeschikking inzake een arbitrale uitspraak werd ingeleid. Het verzet werd ontoelaatbaar verklaard omdat het te laat werd ingediend. Voorts vond ik dat in 1994 twee verzetprocedures tegen exequaturbeschikkingen werden ingeleid, en wel door eenzelfde partij. Beide verzetprocedures werden niet ontvankelijk verklaard, aangezien zij te laat waren ingediend. Bovendien werd de verzetdoende partij als gevolg van een tegenvordering van de verweerster (zijnde de partij die het exequatur had verkregen) tot een schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding veroordeeld. Zo blijkt, tenminste voor wat Brussel betreft, dat slechts zeer weinig verzetprocedures worden gevoerd tegen exequaturbeschikkingen (die op eenzijdig verzoekschrift door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg worden genomen). Drie verzetprocedures op een totaal van 198 exequaturbeschikkingen gedurende de periode 1992-1996 vertegenwoordigt nauwelijks 1,5 % van de behandelde gevallen. Tevens blijkt dat geen enkele van deze verzetprocedures succes heeft gehad.

In *Gent* werd één verzetprocedure ingeleid, meer bepaald tegen het exequatur dat werd verleend aan een arbitrale uitspraak van een buitenlandse arbitrage-instelling.

In *Hasselt* werd een verzetprocedure tegelijk met een vordering tot vernietiging tegen een arbitrale uitspraak ingeleid. De zaak werd evenwel na een tijdje op vraag van de verzetdoende partij weggelaten van de rol.

In *Ieper* werd tegen de exequaturbeschikking inzake een arbitrale uitspraak van een buitenlandse arbitrage-instelling (nl. de Internationale Kamer van Koophandel) verzet aangetekend. Enige tijd later werd evenwel de doorhaling van dit verzet aangevraagd.

In *Marche-en-Famenne* werd één verzetprocedure tegen een exequaturbeschikking van een arbitrale uitspraak (*institutionele* arbitrage) gevoerd. Het verzet werd afgewezen als ongegrond.

In *Namen* werd tegen één exequaturbeschikking van een arbitrale uitspraak verzet aangetekend. Het is niet duidelijk welk gevolg aan dit verzet werd gegeven.

Wanneer ik alle verzetprocedures, die ik heb kunnen terugvinden bij de 27 rechtbanken van eerste aanleg samenstel, kom ik tot een totaal van 8 verzetprocedures. Op een totaal van 772 exequaturbeschikkingen die tijdens de periode 1992-1996 door de 27 rechtbanken van eerste aanleg samen werden verleend, betekent dit nauwelijks 1%.

Wel voeg ik hier nog aan toe dat ik in *Antwerpen* één zaak heb gevonden waar de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg een verzoek tot tenuitvoerlegging geweigerd heeft. Deze weigering had te maken met het feit dat de verzoekende partij niet alle vereiste documenten had neergelegd, ondanks de vraag van de voorzitter.

B. Vorderingen tot vernietiging van een arbitrale uitspraak

Wat de procedures tot vernietiging van een arbitrale uitspraak betreft, vond ik één procedure in *Brussel*, in 1993. De vordering werd afgewezen als ongegrond. In *Hasselt* vond ik, zoals reeds hierboven aangegeven, één vordering tot vernietiging tegen een arbitrale uitspraak die werd ingeleid tegelijk met een verzetprocedure tegen de exequaturbeschikking. De zaak werd evenwel na een tijdje van de rol weggelaten op vraag van de partij die de vordering had ingediend.

C. Conclusie: arbitrale uitspraken worden slechts zeer zelden betwist

Gelet op de moeilijkheden bij het verrichten van mijn onderzoek (het napluizen van honderden registers op manuele wijze, al dan niet met behulp van de griffiers), kan ik niet uitsluiten dat er nog meer vorderingen tot vernietiging of verzetprocedures bij de 27 rechtbanken van eerste aanleg zouden ingeleid zijn. Hoe dan ook, het is duidelijk dat er slechts zeer weinig procedures werden ingesteld door partijen die zich verzetten tegen een arbitrale uitspraak. In geen enkele van de gevonden zaken leidde de gevoerde procedure tot een opheffing van de exequaturbeschikking of tot een vernietiging van de arbitrale uitspraak. Aldus kan rustig gesteld worden dat de arbitrale uitspraken die gedurende de onderzochte vijf jaren (1992-1996) in België werden gedaan, en die in België werden neergelegd, geleid hebben tot een geldige beslechting van de geschillen waarin zij zijn gedaan en dat de partijen zich daar in 98% van de gevallen vrijwillig bij neergelegd hebben.⁴⁸

XII. ALGEMENE CONCLUSIE

Weinigen hebben zich tot nu toe echt vragen gesteld bij de graad van succes van arbitrage.⁴⁹ Dit kon allicht moei-

⁴⁸ Dit cijfer komt sterk overeen met de cijfers die door Prof. A. J. VAN DEN BERG tijdens zijn toespraak op het ICCA (International Council for Commercial Arbitration) - congres op 4 mei 1998 in Parijs werden gegeven voor wat de uitvoering van buitenlandse arbitrale uitspraken in de wereld betreft. Prof. VAN DEN BERG is algemeen uitgever van het *Yearbook Commercial Arbitration* dat sedert 1976 jaarlijks verschijnt en de nationale wetgevingen en nationale rechtspraken inzake arbitrage in de verschillende landen van de wereld recenseert in het licht van het Verdrag betreffende de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken, gesloten te New York op 10 juni 1958. Prof. VAN DEN BERG wees erop dat volgens zijn informatie 98% van de buitenlandse arbitrale uitspraken wereldwijd uitgevoerd worden. Slechts in 2% van de gevallen bleek de erkenning en tenuitvoerlegging van een buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraak geweigerd te zijn.

⁴⁹ R. BROEKMANS stelde zich in een bijdrage in *Limburgs Rechtsleven* onder de titel «Maak plaats voor arbitrage» in 1992, pp. 13-35 wel de vraag waarom in het gerechtelijk arrondissement Hasselt zo

steld binnen een termijn van drie maanden na de kennisgeving van de arbitrale uitspraak aan de partijen.

lijk, omdat het ontbrak aan concrete gegevens over de toestand van arbitrage in België.

Het cijfermateriaal dat uit mijn onderzoek naar voren is gekomen, maakt het mogelijk zich een echt beeld te vormen van de arbitragepraktijk in België. Het leert hoe arbitrage de jongste jaren een zeer grote opwaartse trend kent in Brussel en Vlaanderen. In Wallonië daarentegen komt arbitrage voornamelijk niet van de grond.

Uiteraard blijft het aantal arbitrageprocedures die jaarlijks word gevoerd, zeer bescheiden wanneer dat wordt vergeleken met het aantal procedures die in dezelfde periode voor de rechtbanken van koophandel werden ingeleid.⁵⁰ Voor wat de gerechtelijke arrondissementen betreft waar de meeste arbitrale uitspraken werden neergelegd, komen we tot de volgende cijfers:

	1992		1993		1994	
	Arb.	Kh.	Arb.	Kh.	Arb.	Kh.
Antwerpen	44	18.698	37	17.963	46	18.115
Bergen	13	4.820	7	3.460	6	4.606
Brugge	41	5.447	24	5.003	15	5.630
Brussel	131	21.008	97	18.076	85	16.868
Charleroi	5	4.070	4	4.350	10	3.436
Gent	9	5.907	26	5.949	9	5.987
Hasselt	21	4.236	13	4.188	20	4.285
Kortrijk	7	5.380	5	5.491	3	5.364
Leuven	13	3.317	9	2.373	19	3.721
Luik	21	4.903	25	4.629	9	4.794
Mechelen	13	3.114	6	3.171	9	3.199
Namen	17	2.449	4	2.682	7	2.567
Tongeren	3	4.102	10	4.427	17	4.761

«Arb.» staat voor het aantal arbitrale uitspraken dat tijdens dat jaar bij de rechtbank van eerste aanleg werd neergelegd;

«Kh.» staat voor het aantal nieuwe zaken dat tijdens dat jaar op de algemene rol van de rechtbank van koophandel werd geplaatst.

weinig een beroep wordt gedaan op arbitrage. Hij stelde die vraag na te hebben vastgesteld dat er in 1991 slechts een tiental arbitrale uitspraken ter griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hasselt waren neergelegd, terwijl er tijdens datzelfde jaar ongeveer 3.500 zaken door de Rechtbank van Koophandel van Hasselt waren beslecht.

⁵⁰ De cijfers inzake het aantal nieuwe zaken bij de verschillende rechtbanken van koophandel werden overgenomen uit de *Gerechtelijke Statistieken* die jaarlijks worden uitgegeven door het Nationaal Instituut voor de Statistiek. Zie ook «L'arriéré judiciaire», in *J.T.*, 1997, pp. 140-142.

Uit deze vergelijking voor de jaren 1992, 1993 en 1994 blijkt voor ieder van deze arrondissementen dat het aantal neergelegde arbitrale uitspraken nauwelijks 0,1% à 0,9% van het aantal nieuwe procedures bij de rechtbanken van koophandel bedraagt. Het is dan ook duidelijk dat arbitrage een zeer beperkt fenomeen blijft.

De opzoeken leerden voorts dat de arbitrage-praktijk grotendeels van *institutionele* aard is en dat ons land intussen meer arbitrage-instellingen dan rechtbanken rijk is.

Ten slotte leerde het onderzoek ook dat arbitrale uitspraken wel degelijk leiden tot een definitieve beslechting van het geschil. Op de 1951 arbitrale uitspraken die tijdens de periode 1992-1996 in totaal bij de 27 rechtbanken van eerste aanleg in België werden neergelegd, werden 772 beschikkingen tot tenuitvoerlegging gevraagd en verkregen. Dit betekent dat in 40% van de gevallen de veroordeelde partijen niet spontaan de arbitrale uitspraak uitvoerden. Slechts in één zaak in Antwerpen werd een tenuitvoerlegging geweigerd door de rechtbank. Bij de 772 verleende beschikkingen tot tenuitvoerlegging werd slechts in een achttal gevallen een verzetprocedure ingeleid. In twee gevallen werd een procedure tot vernietiging van een arbitrale uitspraak ingeleid. Geen enkele van deze procedures kende evenwel succes. De arbitrale uitspraken dienden aldus te worden uitgevoerd zoals ze waren gedaan.

Het lijkt mij dat arbitrage als een volwaardig en vooral succesvol alternatief voor de geschillenbeslechting kan worden beschouwd. Arbitrage heeft dan ook nog een mooie toekomst voor zich, onder meer wegens haar eigenschappen die steeds meer naar waarde worden geschat.

Herman VERBIST

Advocaat bij de balie te Brussel

Gastprofessor U. Gent

Voormalig adviseur bij het Internationaal Hof van Arbitrage van de Internationale Kamer van Koophandel

RECHTSpraak

ARBITRAGEHOF

18 FEBRUARI 1998

Voorzitter: de h. Melchior

Rapporteurs: de hh. Martens en De Baets

Advocaat: mr. Richard loco Jeunehomme

Grondwet – Gelijkheid en niet-discriminatie – Inkomstenbelastingen – Personenbelasting – Huwelijksquotiënt

De artt. 87 en 88 W.I.B. 92 schenden de artt. 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre de daarin vervatte regeling inzake de toepassing van het huwelijksquotiënt voor een categorie van echtgenoten tot een verzwarende van de fiscale situatie kan leiden.

Arrest nr. 21/98

Bij arrest van 26 februari 1997 heeft het Hof van Beroep te Luik de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Schenden de artt. 126 e.v. W.I.B. 92, 4 van de wet van 7 december 1988 houdende hervorming van de inkomstenbelasting en wijziging van de met het zegel gelijkgestelde taksen en 155 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, de artt. 10 en 11 van de Grondwet, doordat zij, door de vestiging van aanslagen op naam van beide echtgenoten, waaraan een huwelijksquotiënt is gekoppeld, een discriminatie in het leven zouden roepen tussen ongehuwde en gehuwde personen, in het bijzonder wanneer een van hen beroepsinkomsten van buitenlandse oorsprong geniet waarvoor een clause van progressievoorbehoud geldt?

...

Van de in de prejudiciële vraag vermelde teksten is het de regel vervat in de artt. 87 en 88 W.I.B. 92, die leidt tot het in de prejudiciële vraag aangeklaagde verschil in behandeling. Door de toepassing van de regel van het huwelijksquotiënt werd immers van het echtpaar een belasting gevorderd waaraan het, zonder die toepassing, zou zijn ontsnapt. Het is dus de in die twee artikelen vervatte bepaling die moet worden onderzocht ten aanzien van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

De Ministerraad, waaraan het Hof een vraag had gesteld over de weerslag op de betwiste belasting van het arrest dat het Hof van Cassatie op 5 december 1996 had gewezen, naar luid waarvan de beroepsinkomsten van de echtgenoot met het laagste inkomen niet langer moeten worden toegevoegd aan de andere belastbare inkomsten, geeft toe dat, overeenkomstig die rechtspraak, de door de verzoekende partijen verschuldigde belasting moet worden teruggebracht tot 18.180 frank. Het antwoord van de Ministerraad doet blijken dat de regel van het huwelijksquotiënt in sommige gevallen nadelig kan blijken voor de belastingplichtigen op wie hij wordt toegepast.

De gestelde vraag noopt het Hof ertoe een vergelijking te maken tussen twee categorieën van echtgenoten: die voor wie de toepassing van de regel van het huwelijksquotiënt voordelig blijkt en die voor wie zij nadelig blijkt.

De grondwettelijke regelen van de gelijkheid en de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen wordt ingesteld, voor zover dat verschil op een objectief criterium berust en het redelijk verantwoord is. Dezelfde regelen verzetten er zich overigens tegen dat categorieën van personen, die zich ten aanzien van de aangevochten maatregel in wezenlijk verschillende situaties bevinden, op identieke wijze worden behandeld, zonder dat daarvoor een redelijke verantwoording bestaat.

Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld, rekening houdende met het doel en de gevolgen van de betwiste maatregel en met de aard van de terzake geldende beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat geen redelijk verband van evenredigheid bestaat tussen de aangewende middelen en het beoogde doel.

Te dezen is het omdat de echtgenote een inkomen heeft van minder dan 270.000 (thans 288.000) frank, een bedrag vermeld in de artt. 87 en 88 W.I.B. 92, dat de toepassing van het huwelijksquotiënt ertoe leidt dat een belasting wordt geëist die ten dele op de beroepsinkomsten van buitenlandse oorsprong van haar echtgenoot wordt berekend. Indien de inkomsten van de echtgenote daarentegen meer dan 288.000 frank zouden bedragen, zou het huwelijksquotiënt niet kunnen worden toegepast en zou geen enkel gedeelte van de inkomsten van buitenlandse oorsprong van de echtgenoot aan de inkomsten van de echtgenote kunnen worden toegevoegd voor de berekening van de belasting verschuldigd in België.

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 7 december 1988 blijkt dat de doelstelling van de wetgever in wezen erin bestond «de fiscale druk op de arbeidsinkomens te verlichten en tegelijkertijd de personenbelasting meer huwelijks-, gezins- en kindvriendelijk te maken, zonder dat hierbij de toestand van de alleenstaanden uit het oog wordt verloren». Er werd beklemtoond dat «het huidige stelsel [...] onrechtvaardig [is] ten opzichte van de gehuwden met of zonder kinderen» en er werd betoogd dat «vanuit sociaal oogpunt» de hervorming met name betekent «het wegwerken van de discriminaties tussen gehuwden en ongehuwden» (*Gedr.St., Senaat, B.Z. 1988, Memorie van Toelichting, nr. 440-1, p. 1*). Met betrekking tot de gehuwden zijn de belangrijkste maatregelen de volgende:

«– het afzonderlijk belasten van de bedrijfsinkomsten van ieder der echtgenoten en zulks ongeacht het aangenomen huwelijksvermogensstelsel;

– de invoering van een huwelijksquotiënt ten voordele van de gezinnen waarin slechts een van de echtgenoten bedrijfsinkomsten heeft; dat huwelijksquotiënt geldt ook ten aanzien van de gezinnen waarin beide echtgenoten bedrijfsinkomsten hebben wanneer deze regeling gunstiger uitvalt dan het stelsel van de afscheiding van de belastbare inkomsten;» (*Gedr. St., ibid., p. 4*).

Te dezen benadeelt de daadwerkelijke toepassing van de regel van het huwelijksquotiënt de belastingplichtigen op wie

hij wordt toegepast, omdat geen enkele belasting verschuldigd zou zijn indien hij niet zou worden toegepast.

De parlementaire voorbereiding geeft niet aan – en het Hof ziet niet – waarom, terwijl de regel van het huwelijksquotiënt tot doel heeft de fiscale situatie van gehuwden te verbeteren, hij die van een categorie van gehuwden zou moeten verslechteren. Een dergelijke werking is strijdig met de nagestreefde doelstelling en is discriminerend.

De artt. 87 en 88 W.I.B. 92 schenden de artt. 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij, doordat zij zonder onderscheid toepasselijk zijn op alle echtparen, voor een categorie onder hen tot een ongunstiger fiscale situatie kunnen leiden.

De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord binnen de perken aangegeven in het dictum.

Om die redenen,

het Hof,

zegt voor recht:

de artt. 87 en 88 W.I.B. 92 schenden de artt. 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre zij voor een categorie van echtgenoten tot een verzwaring van de fiscale situatie kunnen leiden.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER – 30 DECEMBER 1997

Voorzitter-rapporteur: de h. D'Haenens

Openbaar ministerie: mevr. Liekendaal

Advocaat: mrs. De Becker en Vanlouwe

Voorlopige hechtenis – Inzage van het dossier – Recht van verdediging

Wanneer de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevindt wegens de feiten waaromtrent de rechtspleging moet worden geregeld, zodat bij deze gelegenheid het onderzoeksgerecht het behoud van de voorlopige hechtenis kan gelasten, brengt de griffier krachtens art. 22 Wet voorlopige hechtenis bij faxpost of bij aangetekende brief aan de verdachte en zijn raadsman ter kennis dat het dossier gedurende twee dagen ter beschikking wordt gehouden.

De termijn van twee dagen bepaald bij art. 22 Wet voorlopige hechtenis strekt ertoe het recht van verdediging te waarborgen van de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt en, bij zijn verwijzing naar de correctionele rechtbank, kan horen beslissen dat hij aangehouden blijft.

Het is niet voldoende dat de raadsman van de verdachte inzage heeft kunnen nemen van het strafdossier, maar het is bovendien vereist dat de verdachte zelf zijn recht op inzage van het dossier zou kunnen uitoefenen, opdat hij, ter vrijwaring van zijn recht van verdediging, overleg zou kunnen plegen met zijn raadsman.

D. t/ O.M.

Gelet op de bestreden beschikking van 18 december 1997 van de raadkamer van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel;

...

Overwegende dat krachtens art. 22 Wet voorlopige hechtenis, wanneer de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevindt wegens de feiten waaromtrent de rechtspleging moet worden geregeld, zodat bij deze gelegenheid het onderzoeksgerecht het behoud van de voorlopige hechtenis kan gelasten, de griffier bij faxpost of bij aangetekende brief aan de verdachte en zijn raadsman ter kennis brengt dat het dossier gedurende twee dagen ter beschikking wordt gehouden;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat door de griffier bij aangetekende brief op 12 december 1997 kennis werd gegeven aan eiser en aan zijn raadsman dat de raadkamer op 18 december 1997 zou beslissen «over de regeling van de rechtspleging en de voorlopige hechtenis die (eiser) aanbelangt» en dat «het dossier (ter) beschikking (is) op de griffie van de raadkamer»; dat evenwel blijkt dat de aangetekende brief door de administratieve diensten van de gevangenis te Vorst pas op 17 december 1997 te 19 u 10 aan eiser werd overhandigd, zodat hij in de onmogelijkheid was inzage te nemen van het dossier;

Overwegende dat de termijn van twee dagen bepaald bij art. 22 Wet voorlopige hechtenis ertoe strekt het recht van verdediging te waarborgen van de verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt en, bij zijn verwijzing naar de correctionele rechtbank, kan horen beslissen dat hij aangehouden blijft;

Dat het niet voldoende is dat de raadsman van de verdachte inzage heeft kunnen nemen van het strafdossier, maar bovendien vereist is dat de verdachte zelf zijn recht op inzage van het dossier zou kunnen uitoefenen, opdat hij, ter vrijwaring van zijn recht van verdediging, overleg zou kunnen plegen met zijn raadsman;

Overwegende dat ter terechtzitting van de raadkamer eisers raadsman concludeerde ten betoge dat eisers recht van verdediging werd miskend, omdat hij te dezen in de onmogelijkheid was geweest zelf inzage te nemen van het strafdossier;

Overwegende dat de raadkamer met de motivering dat «tot op heden niets bewijst dat (eiser) niet in de mogelijkheid was zijn dossier te raadplegen; (...) overigens zijn raadsman het volledige dossier heeft nagezien, zodat het thans niet opgaat te beweren dat de rechten van de verdediging zouden geschaad zijn» de beslissing niet naar recht verantwoordt.

...

NOOT – Over de inzage van het strafdossier

1. Art. 5.4 E.V.R.M. sluit in dat de verdachte die in hechtenis verkeert en/of zijn raadsman inzage krijgen van alle stukken van het strafdossier ten einde het debat voor de raadkamer of voor de kamer van inbeschuldigingstelling over de hechtenis te kunnen voorbereiden (Cf. Cass., 10 mei 1989, *Arr.Cass.*, 1988-89, nr. 514, met conclusie van advocaat-generaal J. Piret; *J.T.*, 1989, 300; Cass., 20 juni 1989, *Arr.Cass.*, 1988-89, 1263).

2. Op het ogenblik dat deze cassatiearresten van 1989 werden uitgesproken, bestond er nog enige aarzeling over de verplichte tervisielegging van het strafdossier aan de verdachte én zijn raadsman. De wet betreffende de voorlopige hechtenis van 20 juli 1990 heeft echter alle twijfel weggeno-

men: art. 21, § 3, bepaalt uitdrukkelijk dat het dossier ter beschikking van de verdachte én van zijn raadsman wordt gehouden. Eenzelfde voorschrift vinden we terug in de art. 22.

3. Eertijds, onder vigeur van de vroegere hechteniswet, werd aangenomen dat het bericht over de tervisielegging van het strafdossier niet op straffe van nietigheid was voorgescreven en dat het verzuim slechts tot nietigverklaring van de rechtspleging kon leiden, indien de rechten van de verdediging hierdoor werden geschaad (Cass., 20 maart 1972, *Arr.Cass.*, 1972, 686; Cass., 29 oktober 1985, *Arr.Cass.*, 1985-86, 286; Cass., 7 januari 1987, *Arr.Cass.*, 1987-88, 286).

4. Nogal vlug werd aangenomen dat voldaan is aan de wettelijke vereisten als de verdediging de kans niet gegrepen had om de verdaging van de zaak te vragen ten einde alsnog inzage te nemen van het strafdossier (Cass., 9 januari 1991, *Arr.Cass.*, 1990-91, 478; Cass., 11 maart 1992, *Arr.Cass.*, 1991-92, nr. 363).

Soms namen de onderzoeksrechters ook hun toevlucht tot een strijdlist door de verdachte tijdens zijn verhoor te laten verklaren dat hij afstand deed van alle vormvoorschriften. Wij hebben reeds eerder uiteengezet dat dergelijke afstand van rechtsmiddelen onregelmatig is en geen effect sorteert («Kanttekeningen bij de Wet op de voorlopige hechtenis», *R.W.*, 1974-75, 1885): men kan immers niet op voorhand afstand doen van rechtsmiddelen die nog niet beschikbaar zijn (*anders*: K.I. Antwerpen, 24 januari 1975, *R.W.*, 1974-75, 1900).

5. We zijn nu negen jaar later en het arrest van het Europees Hof in de zaak Lamy heeft onze rechtspraak gesensibiliseerd. Het inzagerecht van de verdachte wordt even belangrijk geacht als dat van zijn raadsman, zodat ook hij tijdig moet worden bericht over de tervisielegging van het strafdossier.

Het onderhavige arrest moet dan ook worden beschouwd als een belangrijke aanvulling van het cassatiearrest van 10 mei 1989, waarbij nog geaarzeld werd om het inzagerecht zowel aan de verdachte als aan zijn raadsman te verlenen.

Thans is het duidelijk dat beiden door de griffier tijdig moeten bericht worden over de tervisielegging van het dossier.

Rechtspreken is straten maken: op je knieën liggen en achteruitkruipen...

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 2 APRIL 1998

Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaten: mrs. Van Ommeslaghe en De Gryse

Stedenbouw – Bouwvergunning – Verval – Geen aanvang van de werken binnen een jaar na de afgifte van de vergunning – Annulatieberoep bij de Raad van State tegen de vergunning

De enkele omstandigheid dat een derde een annulatieberoep voor de Raad van State instelt tegen een bouwvergunning, heeft niet tot gevolg dat de termijn van een jaar waarbinnen de

vergunninghouder met de werken moet begonnen zijn, geschorst is zolang de Raad van State hierover geen uitspraak heeft gedaan.

B.V.B.A. naar Nederlands recht H.M.I. t/ Vlaams Gewest

Gelet op het bestreden arrest, op 23 juni 1994 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

...

Overwegende dat, krachtens art. 52, eerste lid, van de te dezen toepasselijke Stedenbouwwet, de bouwvergunning vervallen is indien de vergunninghouder binnen een jaar na afgifte van de vergunning niet met de werken is begonnen; dat, krachtens het tweede lid van dit artikel, het schepencollege op verzoek van de betrokkene de vergunning met een jaar kan verlengen;

Dat de enkele omstandigheid dat een derde een annulatieberoep tegen de vergunning instelt voor de Raad van State, niet tot gevolg heeft dat de termijn in het genoemde art. 52 bepaald geschorst is zolang de Raad van State hierover geen uitspraak heeft gedaan;

Overwegende dat het hof van beroep vaststelt dat de werken niet binnen het jaar na afgifte van de vergunning waren begonnen en oordeelt dat de termijn niet geschorst was zolang geen uitspraak ten gronde was gedaan door de Raad van State;

Dat het aldus zijn beslissing dat de bouwvergunning vervallen was, naar recht verantwoordt;

...

NOOT – *De schorsing van de vervaltermijn van de bouwvergunning bepaald in art. 50 van het Decreet Ruimtelijke Ordening*

1. Feiten en voorafgaanden

Op 2 maart 1992 verkreeg eiseres tot cassatie van het college van burgemeester en schepenen van de Stad Nieuwpoort een bouwvergunning voor het bouwen van 352 woningen met bijhorende infrastructuur. Deze bouwvergunning werd door een belanghebbende derde aangevochten voor de Raad van State. Bij arrest van 28 januari 1993 verwierp de Raad van State het verzoek tot schorsing van de tenuitvoerlegging van de bouwvergunning en op 2 december 1993 werd tevens het verzoek tot nietigverklaring verworpen.

Pas nadat eiseres tot cassatie zekerheid had omtrent de afloop van de procedure voor de Raad van State en bijgevolg ook omtrent de rechtsgeldigheid van haar bouwvergunning, startte eiseres met de uitvoering van de voorgenomen werken.

Kort na de aanvang van de werkzaamheden gaf de gemachtigde ambtenaar van de afdeling ruimtelijke ordening, huisvesting en milieu van de provincie West-Vlaanderen echter het bevel om de werken te staken, omdat de verleende bouwvergunning vervallen was met toepassing van art. 50, eerste lid van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, gecoördineerd op 22 oktober 1996 (hierna af te korten als «Decreet Ruimtelijke Ordening»). De vergunninghouder was immers niet binnen het jaar na afgifte van de vergunning met de werken begonnen.

Hierop richtte eiseres tot cassatie zich tot de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne, teneinde, met

toepassing van art. 71 van het Decreet Ruimtelijke Ordening, de opheffing van het stakingsbevel te verkrijgen. Bij arrest van 23 juni 1994 van het Hof van Beroep te Gent werd de beschikking van de voorzitter bevestigd van 12 januari 1994 en werd de vordering afgewezen (Gent, 23 juni 1994, *R.W.*, 1995-96, 30). Het is tegen dit arrest dat cassatieberoep werd aangetekend.

2. Bespreking

Art. 50, eerste lid, van het Decreet Ruimtelijke Ordening bepaalt dat de bouwvergunning vervalt indien de vergunninghouder niet met de werken is begonnen binnen een jaar na afgifte van de vergunning. In het tweede lid van dit artikel wordt de mogelijkheid geopend om op verzoek van de betrokkene deze termijn met een jaar te verlengen.

Indien niet tijdig met de werken kan gestart worden wegens een oorzaak die vreemd is aan de vergunninghouder, rijst de vraag of deze termijn van verval al dan niet vatbaar is voor schorsing en/of stuiting. Deze vraag is reeds meermaals aan de orde gekomen en het antwoord op deze vraag is niet steeds éénduidig.

In een belangrijk principiële arrest van 7 mei 1980 oordeelde het Hof van Cassatie dat zowel uit de parlementaire voorbereidingsstukken als uit de doelstelling van de wet blijkt dat deze termijn niet vatbaar is voor schorsing, ook niet wegens overmacht. De mogelijkheid om, op verzoek van de betrokkene, de vergunning met een jaar te verlengen (art. 50, tweede lid, Decreet Ruimtelijke Ordening), werd ingevoegd om de vergunninghouders te kunnen tegemoet komen, onder meer, in de gevallen waarin zij wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil, verhinderd werden binnen het jaar met de werken te beginnen. Het Hof overweegt verder «dat hieruit en uit de economie zelf van de wet blijkt dat de wetgever de termijn van een jaar (...) heeft willen beschouwen als een termijn die niet voor schorsing vatbaar is, maar die alleen bij nieuwe tussenkomst van de overheid kan worden verlengd op de wijze bepaald in het tweede lid van het artikel». (Cass., 7 mei 1980, *R.W.*, 1980-81, 585).

In de betwisting die aan de grondslag ligt van het besproken cassatiearrest van 2 april 1998 wierp de vergunninghouder op dat de termijn van art. 50, eerste lid van het Decreet Ruimtelijke Ordening geschorst is zolang de Raad van State geen uitspraak heeft gedaan over het annulatieberoep tegen de vergunning, ingesteld door een derde.

Onder verwijzing naar het arrest van het Hof van Cassatie van 7 mei 1980 verwierp het Hof van Beroep te Gent in zijn arrest van 23 juni 1994 deze stelling. «Het feit dat de wetgever voorzag in de mogelijkheid dat de vergunning op verzoek van de betrokkene met een jaar wordt verlengd (...), maar niet voorzag in de schorsing van de termijn van één jaar, doet besluiten dat de wetgever de termijn van een jaar heeft willen beschouwen als een termijn die niet voor schorsing vatbaar is» (Gent, 23 juni 1994, *R.W.*, 1995-96, 30).

Het voorliggende cassatiearrest van 2 april 1998 bevestigt dit principe door te beslissen «dat de enkele omstandigheid dat een derde een annulatieberoep tegen de vergunning instelt voor de Raad van State, niet tot gevolg heeft dat de termijn in het genoemde art. 52 bepaald geschorst is zolang de Raad van State hierover geen uitspraak heeft gedaan.»

Deze rechtspraak stelt de vergunninghouder voor een moeilijke keuze. Enerzijds is hij verplicht om lopende de procedure voor de Raad van State van zijn vergunning gebruik te

maken om het verval ervan te beletten en anderzijds is het zo dat, indien hij van deze vergunning gebruik maakt en deze later door de Raad van State wordt vernietigd, hij strafbaar is wegens instandhouding van de constructie zonder vergunning en kan veroordeeld worden tot afbraak (Stevens, R., «Overzicht van de rechtspraak van 1988 van de Raad van State inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw», *T.B.P.*, 1990, 527).

Wellicht ligt deze bekommernis mee aan de grondslag van de meer genuanceerde rechtspraak van de Raad van State betreffende deze problematiek.

Alhoewel dit rechtscollege tevens als principe lijkt te hanteren dat een ingestelde vernietigingsprocedure de vervaltermijn van de bouwvergunning niet schorst, brengt het hierop nochtans een correctie aan. De Raad van State neemt aan dat de vergunning, wegens het verstrijken van de in art. 50 van het Decreet Ruimtelijke Ordening bedoelde termijn, slechts vervallen is, indien niet blijkt dat het niet aanvatten van de werken te wijten is aan het ingestelde annulatieberoep. (R.v.St., 10 juni 1987, nr. 28.062, inzake Declercq; R.v.St., 23 januari 1992, nr. 38.564, inzake gemeente Herzele). Hiertoe gaat de Raad na of er omstandigheden aanwezig zijn die laten vermoeden dat de vergunninghouder heeft afgezien van zijn voornemen om te bouwen binnen de normale termijnen.

Wanneer de vergunninghouder nalaat tussen te komen in de procedure voor de Raad van State om het verval van de vergunning te betwisten, wordt daaruit afgeleid dat de vertraging in de uitvoering van de werken niet te wijten is aan het ingestelde annulatieberoep. (R.v.St., 10 juni 1987 nr. 28.062, inzake Decreet; R.v.St., 28 april 1988, nr. 29.942, inzake Ryckewaert; R.v.St., 29 april 1988, nr. 29.946, inzake N.V. Compagnie Het Zoute; R.v.St., 17 juni 1988, nr. 30.364, inzake Colin). Uit de omstandigheid dat de vergunninghouder heeft nagelaten om een verlenging van de vergunning te vragen overeenkomstig art. 50, tweede lid, leidt de Raad van State tevens af dat het niet tijdig aanvangen van de werken niet te wijten is aan het ingestelde verzoek tot schorsing of nietigverklaring. (R.v.St., 4 november 1988, nr. 31.291, inzake Spronck; R.v.St., 19 januari 1995, nr. 51.209, inzake De Prater en Rutsaert).

Ook wanneer voor een ander rechtscollege de rechtsgeldigheid van de verleende vergunning wordt aangevochten (bv. de burgerlijke rechter in kort geding met toepassing van art. 71 van het Decreet Ruimtelijke Ordening), neemt de Raad van State aan dat de bouwvergunning niet vervalt indien blijkt dat de vergunninghouder niet heeft afgezien van zijn intentie om te bouwen en dat met de uitvoering enkel werd gewacht wegens de aan de gang zijnde gerechtelijke procedure. (R.v.St., 13 juli 1979, nr. 19.753, inzake De Tollenaere; R.v.St., 27 november 1992, nr. 41.208, inzake De Beco en Praet). Wanneer hij echter in eerste aanleg verstek laat gaan en in beroep jaren talmt om conclusies te nemen, kan hij moeilijk beweren dat hij zijn bouwplannen zo snel mogelijk wou verwezenlijken, zodat zijn vergunning als vervallen moet worden beschouwd. (R.v.St., 27 november 1992, nr. 41.208, inzake De Beco en Praet).

3. Besluit

Op het eerste zicht is de rechtspraak van de Raad van State strijdig met hetgeen beslist werd door het Hof van Cassatie in zijn arrest van 2 april jl. De rechtspraak van de Raad

van State kan nochtans ook worden gezien als een aanvulling op de stelling van het Hof van Cassatie dat *de enkele omstandigheid* dat een derde een annulatieberoep tegen de vergunning instelt voor de Raad van State, niet tot gevolg heeft dat de termijn bepaald in art. 51 Stedenbouwwet, geschorst is. Ook de Raad van State neemt aan dat deze enkele omstandigheid niet voldoende is. De vergunninghouder moet tevens aantonen dat hij niet heeft afgezien van zijn intentie om te bouwen en dat met de uitvoering enkel werd gewacht wegens de aan de gang zijnde gerechtelijke procedure.

Michel Roosemont

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 14 MEI 1998

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: de h. De Swaef

Advocaten: mrs. De Gryse en Bützler

Wegen – Openbaar domein – Verplaatsen kabels telegrafie en telefonie – Kosten

Art. 6 van de wet van 13 oktober 1930 tot samenordering der verschillende wetsbepalingen op de telegrafie en de telefonie met draad regelt de betrekkingen tussen Belgacom en de eigenaar van de wegnis. Het heeft tot strekking, onder voorbehoud van misbruik van recht, aan de eigenaar van een domein het recht te geven alle werken op dat domein uit te voeren die het domein tot nut strekken. Als het Vlaamse Gewest werken uitvoert op zijn openbaar domein en hierdoor dergelijke leidingen moet verplaatsen, zijn de verplaatsingskosten van die leidingen in de regel ten laste van Belgacom. De omstandigheid dat die werken betrekking hebben op een aan een gemeente toebehorende riolering langs welke de afwatering van die openbare weg geschiedt, doet hieraan niets af.

Art. 10 van dezelfde wet houdt geen beperking in van het recht van de eigenaar van het domein om op kosten van Belgacom de verplaatsing op te leggen van leidingen, wanneer die verplaatsing tot nut strekt van de openbare wegnis; het strekt er enkel toe de verhouding te regelen van Belgacom met een vergunninghouder van het openbaar domein die daarop ook leidingen bezit.

Vlaams Gewest t/ Belgacom

Gelet op het bestreden arrest, op 11 april 1994 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen;

...

Overwegende dat art. 6, eerste lid, van de wet van 13 oktober 1930 tot samenordering der verschillende wetsbepalingen op de telegrafie en de telefonie met draad bepaalt: «De bezetting moet de bestemming van het benuttigd goed onverlet laten om het even of het openbaar dan wel privaat domein geldt. Zij brengt generlei buitenbezitstelling mee. De eigenaar behoudt het recht te bouwen, te beplanten en de toestand der plaatsen te wijzigen, onder voorbehoud dat geen maatregelen worden getroffen die enkel zouden tot

doel hebben de regie te verplichten haar inrichtingen te wijzigen of te verplaatsen»;

Overwegende dat art. 10, eerste en tweede lid, van dezelfde wet bepaalt: «Bestaat er geen andersluidende overeenkomst, dan neemt de regie van telegrafie en telefoon te haren laste: de uitgaven veroorzaakt door de veranderingen op haar aanvraag aangebracht aan water-, gas- en elektriciteitsleidingen en andere werken van openbaar nut, waarvan de aanwezigheid het aanleggen van haar bovengrondse en ondergrondse lijnen belemmert. Omgekeerd, zijn de wijzigingen aan de boven of onder de wegnis aangelegde telegraaf- en telefoonlijnen aan te brengen om andere werken van openbaar nut te kunnen tot stand brengen, ten laste van de eigenaars van deze laatste»;

Overwegende dat het genoemde art. 6 de betrekkingen tussen verweerster en de eigenaar van de wegnis regelt; dat het tot strekking heeft, onder voorbehoud van misbruik van recht, aan de eigenaar van een domein het recht te geven alle werken op dat domein uit te voeren die het domein tot nut strekken;

Dat als het Vlaamse Gewest werken uitvoert op zijn openbaar domein en hierdoor leidingen van verweerster moeten verplaatst worden, de verplaatsingskosten van die leidingen in de regel ten laste zijn van verweerster;

Dat de omstandigheid dat die werken betrekking hebben op een aan een gemeente toebehorende riolering langs welke de afwatering van die openbare weg geschiedt, hieraan niets afdoet;

Overwegende dat het genoemde art. 10 geen beperking inhoudt van het recht van de eigenaar van het domein om op kosten van verweerster de verplaatsing op te leggen van leidingen, wanneer die verplaatsing tot nut strekt van de openbare wegnis; dat het enkel ertoe strekt de verhouding te regelen van verweerster met een vergunninghouder van het openbaar domein die daarop ook leidingen bezit;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat rioleringswerken werden uitgevoerd op het domein van de rechtsvoorganger van eiser; dat die werken, toebehorend aan de gemeente Hoeselt, ook dienden voor de afwatering van de openbare weg van eiser;

Overwegende dat het arrest op de enkele grond dat de riolering aan de gemeente Hoeselt behoort, de toepassing van art. 6 van de genoemde wet uitsluit;

Dat het aldus zijn beslissing niet naar recht verantwoordt;

...

NOOT – Zie in dezelfde zin: Cass., 26 juni 1987, *Arr. Cass.*, 1986-87, 1482, *R.W.*, 1987-88, 470.

RAAD VAN STATE

10e KAMER – 5 DECEMBER 1997

Voorzitter: de h. Bovin

Auditoraat: de h. Clement

Advocaten: mrs. Keustermans en Lefranc

Raad van State – Kort geding – Afwijzing van de vordering tot schorsing – Verzoek tot voortzetting van de rechtspleging – Termijn – Sanctie – Vermoeden van afstand van geding – Weigering van de ontvangst van de kennisgeving die de termijn doet ingaan – Overmacht

Na de afwijzing van de vordering tot schorsing moet de verzoekende partij een verzoek tot voortzetting van de rechtspleging indienen binnen een termijn van dertig dagen die ingaat met de kennisgeving van het arrest, zo niet geldt ten aanzien van de verzoeker een vermoeden van afstand van geding. Bij weigering van de ter post aangetekende brief houdende de kennisgeving van het arrest gaat de termijn in met de dag van de weigering. In casu levert de verzoekende partij niet het bewijs dat de kennisgeving werd geweigerd buiten zijn weten om.

A. t/ Gemeente Hechtel-Eksel en Vlaams Gewest

Arrest nr.70.046

...
Overwegende dat naar luid van art. 17, § 4ter, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, ten aanzien van de verzoekende partij een vermoeden van afstand van geding geldt wanneer zij, nadat de vordering tot schorsing van een akte of een reglement is afgewezen, geen verzoek tot voortzetting van de rechtspleging indient binnen een termijn van dertig dagen die ingaat met de kennisgeving van het arrest; dat luidens art. 15ter, § 1, derde lid, van het K.B. van 5 december 1991 tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State, de voorzitter of de door hem aangewezen staatsraad de afstand van het geding beveelt door het ontbreken vast te stellen van een binnen de vastgestelde termijn ingediend verzoek tot voortzetting van de rechtspleging, behalve in het behoorlijk vastgestelde geval van overmacht of van een onoverkomelijke fout;

Overwegende dat art. 84 van het besluit van de Regent van 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State, onder meer bepaalt:

«(...)

De processtukken, alsook de betekeningen, kennisgevingen en oproepingen, worden door de Raad van State verzonden bij ter post aangetekende brief met ontvangstmelding; (...)

De termijn waarover de partijen beschikken gaat in met de dag van ontvangst van het schrijven.

Zo de geadresseerde het schrijven weigert gaat de termijn in met de dag van de weigering.

De datum van het postmerk heeft bewijskracht zowel voor de vergunning als voor de ontvangst of voor de weigering. (...);

Overwegende dat verzoeker op 4 juli 1997 de ter post aangetekende brief van 3 juli 1997 houdende kennisgeving van het arrest nr. 66.932 heeft geweigerd; dat hij binnen de termijn van dertig dagen daaropvolgend geen verzoek tot voortzetting van de rechtspleging heeft ingediend;

Overwegende dat verzoeker ter terechtzitting aanvoert dat de brief houdende kennisgeving van het arrest door zijn huispersoneel werd geweigerd buiten zijn weten om; dat hij doet gelden dat dit een geval van overmacht betreft als bedoeld in art. 15ter, § 1, derde lid, van het K.B. van 5 december 1991

tot bepaling van de rechtspleging in kort geding voor de Raad van State;

Overwegende dat verzoeker zijn beweringen niet staft door enig bewijskrachtig gegeven; dat zij niet kunnen worden aangenomen; dat te zijnen aanzien een vermoeden van afstand van het geding geldt;

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

5e KAMER – 26 NOVEMBER 1996

Voorzitter: de h. Leemans

Raadsheer: mevr. Allegaerts en de h. Lemmens

Advocaten: mrs. Keirsebelick loco Lambrechts en Van den Heuvel

Voorrechten – Loon werknemers – Art. 19, 3°bis Hyp.W. – Sluitingsfonds – Samenloop

De samenloop die ontstaat tussen de werknemer die slechts gedeeltelijk werd betaald en het Sluitingsfonds moet worden bevestigd ten gunste van de werknemer.

Sluitingsfonds t/ Faillissement N.V. M.

Overwegende dat het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers, krachtens art. 2 van de wet van 30 juni 1967, loon, vergoedingen en voordelen die de werkgever aan zijn werknemer verschuldigd is, slechts dient te betalen wanneer de werkgever bij sluiting van de onderneming zijn geldelijke verplichtingen tegenover zijn werknemers niet nakomt; dat, door deze subsidiaire verplichting aan het Fonds op te leggen, de wet van 30 juni 1967 ertoe strekt de waarborgen voor de werknemer om betaling te verkrijgen van hetgeen de werkgever hem verschuldigd is, in geval van sluiting van de onderneming, te verruimen;

Overwegende dat, krachtens art. 8 van dezelfde wet, het Fonds voor hetgeen het met toepassing van art. 2 heeft betaald, van rechtswege in de rechten en vorderingen van de werknemer treedt tegenover de werkgever-schuldenaar;

Overwegende dat het met de door de wet opgelegde subsidiaire verplichting van het Fonds en met de strekking van deze regeling onverzoenbaar zou zijn, indien de toepassing van art. 8 zou leiden tot een beperking van deze waarborgen en tot een benadeling van de werknemer die slechts gedeeltelijk door het Fonds is betaald; dat uit het opzet van de wet derhalve volgt dat, in geval van samenloop van het voorrecht van de werknemer hem verleend door art. 19, 3° bis, eerste lid Hypotheekwet, met het voorrecht van het Fonds dat in de rechten van de werknemer treedt en dat door art. 96 van de Herstelwet houdende sociale bepalingen van 22 januari 1985 uitdrukkelijk als art. 19, 3°bis, derde lid, in de Hypotheekwet opgenomen werd, de werknemer zijn rechten, voor wat hem nog verschuldigd blijft, bij voorkeur boven het Fonds kan uitoefenen; dat in art. 19, 3°bis, derde lid, Hypotheekwet immers niet wordt gezegd en uit de wordingsgeschiedenis van voormeld art. 96 van de Herstelwet houdende sociale bepalingen van 22 januari 1985 ook niet blijkt dat het hierboven vermelde subsidiariteitsbeginsel dat aan

de wet van 1967 ten gronde lag, niet (meer) van toepassing zou zijn en art. 19, 3^obis, derde lid, Hypotheekwet, duidelijk bepaalt dat het Fonds zijn voorrecht (slechts) kan invoeren wanneer het krachtens art. 8, eerste lid, wet van 30 juni 1967 in de rechten van de werknemer voor de betaling van het loon is getreden; dat art. 14 Hypotheekwet, waaruit blijkt dat schuldeisers met voorrecht van dezelfde rang geacht worden gelijk aan te treden, voormeld subsidiariteitsbeginsel onaangetast laat en derhalve aan de hierboven bepaalde voorkeur, die de werknemer voor wat hem nog verschuldigd blijft boven het Fonds heeft, geen afbreuk doet;

(...)

NOOT – In gelijke zin o.m.: J. Kokelenberg, «De wetgever helpt een fonds in moeilijkheden...», *R.W.*, 1984-85, 2667-2676. Zie en vergelijk: P. Heurterre, «Overzicht van rechtspraak. Voorrechten en Hypotheken», *T.P.R.*, 1992, 1346, nr. 85; R. Parijs, «Artikel 19, 3^obis Hyp.W.», in *Comm. Voorr. & Hyp.*, nr. 7 en de verwijzingen aldaar.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER – 30 MAART 1998

Voorzitter: de h. Byl

Raadsheren: de h. Dirix en mevr. Bax

Advocaten: mrs. Lambrechts en De Bie

Advocaat – Erelloon – Begroting – Informatieplicht – Vertrouwensleer

Op de advocaat rust de contractuele verplichting om zijn cliënt in te lichten over de te verwachten erelonen en kosten naargelang de evolutie van de zaak. De cliënt kan onder omstandigheden een beroep doen op de vertrouwensleer om een vermindering van het ereloon na te streven.

V. t/ N.V. B.

Overwegende dat appellant opkomt tegen het bestreden vonnis waarbij zijn staat van ereloon van 7 februari 1995 ten bedrage van 1.650.000 frank voor zijn dienstverlening als advocaat, verminderd werd tot 600.000 frank, terwijl geïntimeerde vordert dat deze staat bijkomend zou verminderd worden tot slechts 175.000 frank;

Overwegende dat er als zodanig geen betwisting bestaat over de door appellant geleverde dienstverlening, waarvan het belang evenwel volgens geïntimeerde getemperd zou moeten worden, aangezien appellant slechts in hoger beroep is opgetreden, nadat in eerste aanleg, in overeenstemming met het advies van gerechtsdeskundigen, reeds een gunstig resultaat werd verkregen;

Overwegende dat appellant zijn vordering baseert op een reglementaire taxatiebeslissing van de Raad van de Orde, genomen in zijn zitting van 12 juni 1995, waarbij na een omstandige redengeving, waarin o.m. rekening werd gehouden met het feit dat appellant slechts in hoger beroep optrad na een gunstig vonnis in eerste aanleg, de staat van ereloon niet verminderd werd, omdat deze in overeenstemming werd gevonden met de «normale normen die terzake gelden» en het

«gebruikelijk toegepast tarief» en bijgevolg de «grenzen van een billijke gematigdheid» van art. 459 Ger.W. niet overschrijden;

Overwegende dat uit de door appellant overgelegde stukken blijkt dat hij zijn dienstverlening op een voortreffelijke wijze heeft uitgevoerd in een ingewikkelde zaak met negen procespartijen en met een geldelijk belang van 40.000.000 frank, waaraan niet in de weg wordt gestaan door allerlei irrelevante beschouwingen van geïntimeerde die ten onrechte hierop neerkomen dat het belang dezer dienstverlening niet enkel ondergewaardeerd, maar zelfs geminimaliseerd wordt;

Overwegende dat de redengeving van de taxatiebeslissing als zodanig logisch en plausibel zou kunnen worden bevonden, ware het niet dat er geen rekening werd gehouden met de specifieke omstandigheden;

Overwegende dat de rechter bij de beoordeling van de «billijke gematigdheid» van art. 459 Ger.W. rekening dient te houden met de concrete en specifieke omstandigheden waarin de dienstverlening is geschied:

- in eerste aanleg wordt een gunstig resultaat verkregen en de vorderingen worden, overeenkomstig het advies van gerechtsdeskundigen, ongegrond verklaard lastens geïntimeerde, die hiervoor aan zijn toenmalige raadsman het gevorderde ereloon van 175.000 frank betaalt;
- de tegenpartijen stellen evenwel hoger beroep in, maar de toenmalige raadsman wordt tot rechter benoemd en op advies en aanbeveling van deze laatste wordt appellant voor de opvolging geraadpleegd;
- appellant aanvaardt de opdracht, maar er wordt niet de minste afspraak gemaakt, noch onderhandeling gevoerd over de te verwachten bijkomende erelonen en kosten en evenmin werd er enige inlichting desbetreffend verstrekt;
- tijdens het verloop van de procedure van 1988 tot 1993 in hoger beroep wordt er door appellant een bedrag gevraagd van 175.000 frank, dit is hetzelfde als hetgeen gevraagd werd als ereloon door de eerste raadsman;
- het debat in hoger beroep is in essentie beperkt tot dezelfde geschilpunten als in eerste aanleg en wordt beëindigd met een bevestiging van het bestreden vonnis;
- hierop vordert appellant een ereloon van 1.650.000 frank, berekend volgens het waardetarief, dit is bijna het tienvoudige (9,5) van het ereloon van de eerste raadsman en van de gevraagde provisie;

Overwegende dat het meteen duidelijk is dat deze handelwijze, namelijk de omissie de cliënt in te lichten over de te verwachten erelonen en kosten en van het vragen van provisies naargelang de evolutie van de zaak, thans niet meer zou overeenstemmen met het «Ereloonreglement van 26 juni 1996» (de artikelen 2.1 en 2.2) en met de wet van 3 april 1997 betreffende de oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen beoefenaren van vrije beroepen en hun cliënten; (J. Stevens, *Regels en gebruiken van de advocatuur te Antwerpen*, 1997, Kluwer, nrs. 734-744-988.6);

Overwegende dat deze reglementaire en wettelijke bepalingen – als omzetting van een Europese Richtlijn van 5 april 1973 – de bescherming van volgend rechtsgoed beogen: de cliënt inzicht geven in zijn financiële procestoestand en betwistingen desbetreffend voorkomen door een informatie over de te verwachten financiële consequenties en door een

tijdige aanrekening van kosten en provisies, zodat de cliënt niet in het ongewisse wordt gelaten gedurende jaren en uiteindelijk niet verrast wordt, dit alles uiteraard te beoordelen naar redelijkheid in de gegeven concrete omstandigheden;

Overwegende dat, alhoewel voormelde reglementaire en wettelijke bepalingen nog niet in werking getreden waren ten tijde van de dienstverlening door appellant vanaf 1988 tot 1993, er niettemin toen ook reeds in de praktijk aanbevelingen vanuit de Orde van Advocaten en Internationale Advocatenverenigingen gegeven werden die in die zin evolueerden, blijkens voormeld geciteerd werk in de eerste editie van 1990 onder nr. 727;

Overwegende dat o.m. tijdens de uitvoering van de dienstverlening de «Gedragscode van de Advocaten van de Europese Gemeenschap» (Straatsburg, 27 oktober 1988) goedgekeurd werd bij de beslissing van de Algemene Raad van de Nationale Orde op 12 oktober 1989 met o.m. de artikelen 3.4 en 3.5.;

Overwegende dat, alhoewel er te dezen geen sprake kan zijn van enige deontologische fout en/of opzettelijke misleiding, geïntimeerde – niettemin op louter contractuele gronden –, terecht beweert dat door het geheel van bovenvermelde concrete omstandigheden, bij haar de rechtmatige schijn werd opgewekt dat het uiteindelijk verschuldigde ereloon nooit zou kunnen oplopen tot 1.650.000 frank, althans niet wanneer er – zoals te dezen – geen cassatieberoep meer zou worden ingesteld;

Overwegende dat er geen aanleiding toe bestaat om de goede trouw van geïntimeerde in twijfel te trekken, zodat zij terecht de vertrouwensleer inroept om een vermindering van het ereloon na te streven, aangezien de opgewekte schijn toerekenbaar is aan appellant, die toch de onzorgvuldigheid heeft begaan door geen afspraak te maken met of informatie te verstrekken aan geïntimeerde betreffende het ereloon, hetgeen te dezen juist wegens de specifieke concrete omstandigheden en de reeds bestaande aanbevelingen geraadzaam was, ongeacht de toenmalige van kracht zijnde reglementen en wetten;

Overwegende dat de toepassing van de vertrouwensleer evenwel niet tot rechtsgevolg heeft dat geïntimeerde er rechtmatig op mocht vertrouwen dat de gevraagde provisie van 175.000 frank zou volstaan, temeer daar zij als handelsvennootschap die belangrijke contracten sluit, zich rekenschap moet hebben gegeven dat het bereiken van een definitieve goede afloop in een dergelijke belangrijke zaak een hoger ereloon verantwoordt, rekening houdende met de ervaring van de door haar geraadpleegde advocaat en diens onderlegdheid in de behandelde materie;

Overwegende dat, rekening houdende enerzijds met de belangrijkheid van de zaak, de moeilijkheidsgraad, het resultaat, de ervaring van de advocaat en diens onderlegdheid in de behandelde materie, en anderzijds, met het geheel van de hierboven vermelde concrete omstandigheden, het ereloon met een billijke gematigdheid begroot wordt op de helft van 1.650.000 frank, d.i. 825.000 frank;

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN AFDELING HASSELT

4e KAMER – 28 NOVEMBER 1997

Voorzitter: de h. Cools

Raadsheren in sociale Zaken: de hh. Mondelaers en Vanbuel

Openbaar ministerie: de h. L'Homme

Advocaten: mrs. Moscofidis loco Vanagt, Driessens loco Kenis en Bodson loco Ketsman

1. Geneeskundige verzorging en uitkeringen – a) Arbeidsongeschiktheid – Begrip – Onderbreking van alle werkzaamheid – Begrip – Plegen van diefstallen – b) Uitkeringen – Ten onrechte uitgekeerde prestaties – Terugvordering – Verjaringstermijn – Bedrieglijke handeling – Begrip – Inkomsten uit misdrijven – Niet toegestane jarenlange arbeid – Inkomsten – 2. Hoven en rechtbanken – Administratieve beslissing – Marginale toetsing – Voorwaarden – Geneeskundige verzorging en uitkeringen – Niet toegestane arbeid – Uitkeringen – Terugbetaling – Dienst voor Uitkeringen – Beheerscomité – Afstand van terugvordering

1. a) Om uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid te kunnen genieten, mag de belanghebbende geen enkele activiteit uitoefenen die gericht is op de productie van diensten of goederen en waarbij een economisch voordeel voor zichzelf of voor iemand anders rechtstreeks of onrechtstreeks kan worden gehaald. Het is daarbij zonder belang of de bezigheid occasioneel of zelfs uitzonderlijk werd verricht. Ook het motief van de activiteit, zoals tijdverdrijf, hobby of vriendendienst, speelt geen rol. Het plegen van een diefstal vormt in dat verband een bij de wet beoogde werkzaamheid.

b) De frauduleuze cumulatie van een inkomen uit misdrijven met ziekengeld, vormt een bedrieglijke handeling die de toepassing meebrengt van de langere verjaringstermijn die de wet bepaalt voor de terugvordering van de uitkeringen die het gevolg waren van een dergelijke handeling.

Hetzelfde geldt voor het jarenlang cumuleren van ziekengeld met inkomsten uit een niet toegestane tewerkstelling en een zelfstandige activiteit.

2. M.b.t. de vraag of, op grond van de behartigenswaardigheid van het geval, kan worden afgezien van de terugvordering van de uitkeringen die een gerechtigde ontving tijdens een periode waarin hij niet toegestane arbeid verrichtte, beschikt het arbeidsgerecht enkel over een marginale toetsingsmacht. Het vermag zich terzake niet in de plaats te stellen van het beheerscomité van de Dienst voor Uitkeringen; a fortiori niet als de gerechtigde de administratieve procedure tot vrijstelling van terugbetaling nog niet heeft ingesteld (art. 53bis Z.I.V.-wet, cf. art. 102 G.V.U.-wet).

P. t/ N.V. S.M. en R.I.Z.I.V.

Met betrekking tot de feiten

De h. P. was arbeidsongeschikt erkend van 6 augustus 1979 tot en met 21 september 1988.

In de periode tussen 1 februari 1982 en 12 oktober 1982 werden door hem diverse diefstallen gepleegd. Deze diefstallen werden begaan te M., G., D., H. en omgeving.

Bij arrest van 28 juni 1984, uitgesproken door het Hof van Beroep te Antwerpen, werd appellant veroordeeld voor het plegen van voornoemde diefstallen.

Op 4 september 1986 werd P. verhoord door een adjunct-controleur van het R.I.Z.I.V., maar weigerde op de gestelde vragen te antwoorden.

Op 29 februari 1988, 19 september 1988 en 27 oktober 1988 werd appellant opnieuw verhoord door voornoemde adjunct-controleur van het R.I.Z.I.V.. Appellant gaf tijdens deze verhoren enige uitleg omtrent de door hem gepleegde diefstallen, en bekende dat hij sedert vier jaar arbeidsactiviteiten uitvoert in opdracht van de heer D. Hierbij zou het gaan om activiteiten die appellant iedere zomer gedurende een drietal maanden uitoefende. Ten slotte verklaarde appellant eveneens dat hij de laatste jaren kleine bootjes heeft aangekocht en hersteld. Het betrof roeiboortjes en kleine motorbootjes die hij dan voortverkocht.

Bij brief van 25 april 1989 liet het R.I.Z.I.V., het Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten weten dat het R.I.Z.I.V. in de periode vanaf 28 maart 1989 tot en met 30 maart 1989 aan de «Voorzorg», mutualiteitsverbond, een controlebezoek heeft afgelegd. Deze brief vermeldde ook dat inzake P. werd vastgesteld dat betrokkene arbeidsongeschiktheidsuitkeringen heeft ontvangen vanaf 6 augustus 1979 tot en met 21 september 1988, terwijl een onderzoek ingesteld door de Dienst voor Geneeskundige Controle heeft aangetoond dat betrokkene vanaf 1 februari 1982 niet meer als arbeidsongeschikt beschouwd kan worden in de zin van artikel 56 van de wet van 9 augustus 1963.

Het R.I.Z.I.V. verzocht het N.V.S.M. om het bovenvermelde geval te regulariseren overeenkomstig de Z.I.V.-reglementering.

Bespreking

A. Het begrip «arbeidsongeschiktheid»

Artikel 56 van de Ziekte- en Invaliditeitswet van 9 augustus 1963, waarvan de tekst inhoudelijk werd overgenomen door artikel 100 van de gecoördineerde wet van 14 juli 1994, bepaalt:

«Wordt als arbeidsongeschikt erkend als bedoeld in deze wet, de werknemer die *alle werkzaamheid* heeft onderbroken als rechtstreeks gevolg van het intreden of verergeren van letsels of functionele stoornissen waarvan erkend wordt dat ze het vermogen tot verdienen verminderen tot een derde of minder dan een derde van wat een persoon, van dezelfde stand en met dezelfde opleiding kan verdienen...».

De gestrengheid van het arbeidsverbod hangt af van de betekenis van het begrip «werkzaamheid». Tot hiertoe heeft het Hof van Cassatie zich nog maar tweemaal uitgesproken over het begrip «werkzaamheid».

In een cassatiearrest van 21 januari 1982 ging het om de bouw van een eigen woning (*R.W.*, 1982-83, 2252). Het Hof van Cassatie besliste dat het arbeidshof uit de feitelijke vaststelling dat betrokkene voor zichzelf een huis aan het bouwen was, mocht afleiden dat betrokkene niet alle werkzaamheden had onderbroken.

In een cassatiearrest van 23 april 1990 (*R.W.*, 1990-91, 808) bevestigde het Hof van Cassatie zijn eerdere stelling. Hier ging het niet om de bouw, maar slechts om de verbouwing van een eigen woning.

Voornoemde cassatierechtspraak wordt door de rechtspraak van de arbeidsgerechten unaniem gevolgd.

Het criterium van een bepaalde activiteit al dan niet onder het begrip «werkzaamheid» te brengen, lijkt dus te zijn: het beloond karakter ervan in de brede zin (Put J., Arbeid

tijdens het genot van socialezekerheidsuitkeringen, (*Or.*, 1992, blz. 73)

Hiermee wordt dan niet alleen een gewone bezoldiging of een economisch voordeel bedoeld (in geld of in natura), maar ook het uitsparen van kosten en het verwezenlijken van een waardevermeerdering van het vermogen.

De rechtspraak heeft meermaals dit criterium bevestigd en uitgediept. Om Z.I.V.-uitkeringen te kunnen genieten, mag de betrokkene *geen enkele activiteit* uitoefenen die gericht is op de *productie van diensten of goederen* en waarbij een *economisch voordeel* voor zichzelf of voor iemand anders, *rechtstreeks* of *onrechtstreeks* kan worden gehaald. Hierbij is het zonder belang of de bezigheid slechts occasioneel of zelfs uitzonderlijk werd verricht. Ook het karakter van de activiteit, bijvoorbeeld tijdverdrijf, hobby of vriendendienst, speelt geen rol.

Er kan dan ook niet ernstig worden getwijfeld aan het feit dat het plegen van een diefstal een activiteit is waarbij de dader tracht om een goed te verwerven voor zichzelf of iemand anders, alleszins om zijn persoonlijk vermogen te verrijken. Welnu, een dergelijke activiteit valt zeker onder het ruime begrip «werkzaamheid».

Het enkele feit dat appellant voor de door hem begane misdrijven op een andere manier strafrechtelijk en administratiefrechtelijk is gestraft of kan gestraft worden, doet geen afbreuk aan het feit dat hij, door het plegen van diefstallen, ongewild het bewijs van zijn arbeidsgeschiktheid heeft geleverd.

Ook heeft appellant tijdens het verhoor van de eerste wachtmeesters M.F. en V. van de rijkswachterbrigade te M. op 5 mei 1988 verklaard sedert ongeveer vier jaar bij de heer D. tijdens de zomer tewerkgesteld te zijn. Dit betekent dat appellant alleszins sedert juni 1984 werkzaamheden heeft uitgevoerd.

Uit dit alles dient te worden besloten dat appellant vanaf 1 februari 1982 als arbeidsgeschikt moet worden beschouwd.

B. De verjaringstermijn van artikel 106 van de wet van 9 augustus 1963:

Artikel 106, §1, 5°, bepaalt: «*De vordering tot terugvordering van de waarde der ten laste van de uitkeringsverzekering ten onrechte uitgekeerde prestaties, verjaart twee jaar na het einde van de maand waarin de prestaties zijn uitbetaald.*»

Appellant beweert dus terecht dat in principe de terugvordering in casu dient beperkt te worden tot deze twee jaar. Artikel 106, §1, 1°, derde lid, bepaalt echter: «*(De in 5°, 6° en 7°) van dit artikel bedoelde verjaringen gelden niet ingeval het ten onrechte verlenen van prestaties het gevolg is van bedrieglijke handelingen, waarvoor hij wie ze tot baat strekten verantwoordelijk is.*».

Het derde lid van het toenmalige artikel 106, §1, thans terug te vinden in artikel 174, derde lid, van de gecoördineerde wet van 14 juli 1994, bepaalt dat de verjaringstermijn van §§5, 6 en 7, tot vijf jaar worden verlengd ingeval van bedrieglijk handelen; en vóór 6 augustus 1993 was dat zelfs een verlenging tot 30 jaar.

Het Hof van Cassatie heeft bovendien het uitgangspunt bevestigd dat een vordering tot terugbetaling van ten onrechte betaalde prestaties (in het kader van de ziekteverzekering), ook wanneer deze vordering geschiedt op grond van feiten die een misdrijf uitmaken, haar juridische grondslag vindt in de Z.I.V.-wet, zodat die terugvordering niet onder-

worpen is aan de verjaringstermijn die geldt voor de rechtsovereenkomst tot vergoeding van schade uit een misdrijf. Te dezen was derhalve de dertigjarige verjaringstermijn van toepassing en is de terugvordering dus niet verjaard.

In casu kan appellant bezwaarlijk beweren dat hij niet met bedrieglijke intenties heeft gehandeld. Appellant heeft het inkomen uit misdrijven frauduleus gecumuleerd met ziekte- en invaliditeitsuitkeringen. Hij heeft weliswaar de misdrijven niet gepleegd teneinde ziekte- en invaliditeitsuitkeringen te verkrijgen, maar hij heeft alleszins bedrieglijk de uitkeringen met andere inkomsten gecumuleerd.

Ook gedurende de periode dat appellant werd tewerkgesteld bij de heer D. en gedurende de periode dat hij een zelfstandige activiteit uitoefende, handelde appellant met bedrieglijke intenties.

Het Arbeidshof te Bergen oordeelde in een vergelijkbaar geval: «Het gedurende zowat vijf jaar wetens en willens nalaten bij zijn verzekeringsinstelling aangifte te doen van de door hem uitgeoefende economische werkzaamheid om aldus verder, zij het onrechtmatig en voor oneigenlijk gebruik – niet verstoken van inkomsten, wel arbeidsgeschied – invaliditeitsuitkeringen te kunnen genieten, valt onder het begrip van bedrieglijk handelen, zodat appellant zich wel delijk bezondigde aan sociale fraude».

In casu werkte appellant minstens vier jaar (vanaf 1 juni 1984) voor de heer D. en oefende tegelijkertijd een zelfstandige beroepsactiviteit uit, zodat de dubbele overtreding op de Z.I.V.-wetgeving ontegenzeggelijk met bedrieglijke intenties gebeurde.

Gelet op het feit dat de terugvorderingsbeslissing genomen werd uiterlijk op 25 april 1989, d.i. lang vóór het tijdstip dat de wet van 5 augustus 1993 van toepassing werd, en omdat daarenboven de bedrieglijke intenties van appellant bewezen zijn, is de verjaringstermijn van art. 106, §1, 5°, van de wet van 9 augustus 1963 niet van toepassing, zodat de terugvordering van ten onrechte uitgekeerde prestaties over de periode van februari 1982 tot en met 21 september 1988, niet is verjaard en geen overschrijding van de verjaringstermijn kan worden vastgesteld.

C. De toepasselijkheid van de artikelen 56bis en 56ter van de Z.I.V.-wet, ingevoegd bij de wet van 18 oktober 1991

Appellant bevindt zich in de situatie van artikel 56ter. De opgelegde terugvordering handelt over de periode vanaf 1 februari 1982 tot en met 21 september 1988.

Omdat artikel 56bis van de Z.I.V.-wet, in werking is getreden vanaf 27 december 1991, is artikel 56bis in casu niet van toepassing.

De eerste twee leden van artikel 56ter zijn in casu evenmin van toepassing.

(...)

In casu is enkel het derde lid van artikel 56ter voor appellant van toepassing.

Het beheerscomité van de Dienst voor Uitkeringen kan, volgens de voorwaarden van artikel 56bis, geheel of gedeeltelijk, afzien van de terugvordering van de uitkeringen die aan de werknemer, vóór de inwerkingtreding van artikel 56bis ten onrechte verleend werden, ten gevolge van niet toegelaten arbeid en die op het ogenblik van de inwerkingtreding van artikel 56bis nog niet terugbetaald werden.

Appellant poogt te bewijzen dat hij de voorwaarden van artikel 56bis effectief vervult, zodat de terugvordering zou kunnen worden beperkt.

Uit het verslag namens de commissie voor de sociale aanlegenheden uitgebracht door de heer Deneir, blijkt dat bij de bespreking van artikel 3 van het wetsontwerp tot wijziging van artikel 56 van de wet van 9 augustus 1963, de wetgever ernaar gestreefd heeft het beheerscomité de mogelijkheid te bieden om matigend te kunnen optreden, rekening houdend met de concrete omstandigheden van ieder geval apart, teneinde de in praktijk mogelijk onbillijke terugvordering geheel of gedeeltelijk te beperken (*Gedr.St., Senaat*, 1990-91, nr. 882-2).

Het beheerscomité van de Dienst voor Uitkeringen heeft wettelijk een appreciatiebevoegdheid gekregen, waarbij het, in zoverre aan de voorwaarden van artikel 56bis van de wet van 9 augustus 1963 werd voldaan, «kan» beslissen om geheel of ten dele af te zien van de terugvordering.

De appreciatiebevoegdheid van het beheerscomité is hierbij verregaand, aangezien het zowel mag appreciëren omtrent het al dan niet afzien van de terugvordering, als mag oordelen omtrent de hoegrootheid van de som der terugvordering waarvan wordt afgezien.

Het lijkt geen twijfel dat de wetgever, wegens de zeer diverse omstandigheden van ieder geval, het beheerscomité een zo ruim mogelijke beoordelingsvrijheid heeft willen geven, enkel beperkt door de bepaling van artikel 56bis, derde lid.

Administratieve beslissingen waarbij de wetgever een administratief orgaan een appreciatiebevoegdheid heeft verleend, kunnen door de rechterlijke macht slechts «marginaal» getoetst worden.

Bij marginale toetsing wordt het onredelijk of onbillijk gedrag van het betrokken administratief orgaan door de rechter gecorrigeerd wanneer de onredelijkheid of de onbillijkheid zo evident is dat het oordeel van de rechter met een algemeen gedeelde rechtsovertuiging overeenstemt. De techniek van de marginale toetsing stelt de rechter het middel ter hand om de gevallen waarin de administratie over beleidsvrijheid beschikt, een controle mogelijk en aanvaardbaar te maken waaraan bezwaarlijk kan worden verweten dat het juridictioneel orgaan in de plaats van het orgaan van het actief bestuur is opgetreden (*Mast, A. e.a., Overzicht van het Belgisch administratief recht*, 1995, p. 659, nrs. 648-683).

Appellant heeft bij het Beheerscomité van de Dienst voor Uitkeringen blijkbaar nog geen aanvraag tot vrijstelling ingediend; zodat appellant de arbeidsgerechten vraagt om, alvorens het bevoegde administratieve orgaan een beslissing heeft genomen, in de plaats van het beheerscomité een beslissing te nemen.

Het hof is van oordeel dat, gelet op de discretionaire bevoegdheid van het beheerscomité, het ontoelaatbaar is dat de arbeidsgerechten (die uitsluitend bevoegd zijn om de door het beheerscomité genomen beslissing marginaal te toetsen), in de plaats van het beheerscomité een beslissing zouden nemen; *a fortiori* als de administratieve procedure waarbij het verzoek tot geheel of gedeeltelijk afzien van de terugvordering bij de bevoegde administratie nog niet werd ingesteld.

De discussie omtrent de vraag of appellant al dan niet de voorwaarden van artikel 56bis vervult, alsmede of hij moet worden vrijgesteld van de effectieve terugbetaling van een

deel of zelfs van de gehele terugvorderingseis, kan derhalve niet door het arbeidshof worden beoordeeld.

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

10 FEBRUARI 1998

Beslagrechter: de h. Thabert

Advocaten: mrs. De Neve en Kluyskens

Beslag en executie – Uitvoerend roerend beslag – Minnelijke verkoop – Vormvereisten – Toereikendheid voorstellen – Bewijslast

Het voorstel tot minnelijke verkoop is niet aan bepaalde vormvereisten onderworpen. De bewijslast van de ontoereikendheid van het voorstel rust op de schuldeiser.

G. en D. t/ N.V. C.

De vordering van de eiser strekt ertoe:

- te horen zeggen voor recht dat de verweerster geen reden heeft om het voorstel tot minnelijke verkoop van de eisers, gedaan op 24 november 1997, te weigeren en dat de bezwaren van de verweerster dienaangaande van onwaarde zijn;

- dienvolgens te horen bevelen dat de gerechtelijke verkoopdag gepland op 16 januari 1998 wordt opgeheven en dat de minnelijke verkoop van de bij exploit van 13 november 1997 beslagen goederen overeenkomstig het bod van 30.000 frank van L.G. en zoals door de eisers bezorgd kan plaatshebben;

- de verweerster te horen veroordelen tot de kosten van het geding;

- de beschikking uitvoerbaar bij voorraad te horen verklaren spijs enig rechtsmiddel en zonder borg noch kantonement.

De verweerster betwist de ontvankelijkheid en de gegrondheid van de vordering.

Uit het door de eisers voorgelegde stuk nr. 2, dat op zichzelf niet wordt betwist door de verweerster, blijkt duidelijk dat zij minstens op 24 november 1997 per brief en/of fax de instrumenterende gerechtsdeurwaarder in kennis stelden van hun voorstel. Nu het feit van de voormelde kennisgeving d.m.v. brief en/of fax op 24 november 1997 op zichzelf niet wordt betwist en/of ontkent, kan dit als afdoende inkennisstelling in de zin van art. 1526bis Ger.W. worden aanvaard, daar de wet geen formaliteit dienaangaande bepaalt en de kennisgeving in beginsel zelfs mondeling zou kunnen gebeuren (Van Bossuyt, H., «Het nieuwe beslagrecht: art. 1526bis Ger.W., De Minnelijke verkoop», *T. Not.*, 1994, 242, nr. 2.3.1).

Aangezien het proces-verbaal van uitvoerend beslag aan de eiser werd betekend op 13 november 1997, diende het in kennis stellen zoals bepaald in art. 1526bis Ger.W., te gebeuren binnen tien dagen na de betekening van die beslaglegging, zijnde ten laatste op zondag 23 november 1997. Daar echter die vervaldag conform art. 53 Ger.W. werd verplaatst naar maandag 24 november 1997, gebeurde het voormelde

in kennis stellen van de gerechtsdeurwaarder op 24 november 1997 tijdig.

De opgeworpen niet-ontvankelijkheid is ongegrond: de bij art. 1526bis, tweede lid, Ger.W. op straffe van niet-ontvankelijkheid binnen tien dagen na de betekening van de beslaglegging door de schuldenaar te verrichten «in kennisstelling van de hem gedane voorstellen» aan de gerechtsdeurwaarder, is een proceshandeling in de zin van art. 48 Ger.W. en onderworpen aan de regels van het hoofdstuk «Termijnen». Nu immers deze inkennisstelling precies de door het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven handeling is van de beslagene n.a.v. een uitvoerend beslag op roerend goed en het vereiste uitgangspunt is voor de bij art. 1526bis Ger.W. voorgeschreven procedure met het oog op een minnelijke verkoop i.p.v. een openbare verkoop, betreft het onmiskenbaar een proceshandeling. Dat deze proceshandeling aan geen vormvereisten is onderworpen, doet geen afbreuk aan het voorgaande.

Luidens art. 1526bis, derde lid, Ger.W. wordt met het verzoek tot verkoop in der minne geen rekening gehouden indien de verweerster als schuldeiser bewijst dat het voorstel ontoereikend is. Het voorstel moet worden onderzocht in het raam van een mogelijke opbrengst bij gedwongen openbare verkoop van de beslagen goederen (Van Bossuyt, H., *l.c.*, *T. Not.*, 1994, 244, nr. 4.5.1.; Dirix, E. en Broeckx, K., «Overzicht van rechtspraak beslagrecht (1991-1996)», *T.P.R.*, 1996, nr. 181, p. 1498-1499).

De verweerster faalt volkomen in deze bewijslast. Haar bewering dat geen informatie wordt gegeven over de identiteit en solvabiliteit van de bieder, betreft niet het vereiste voormelde onderzoek en bewijs. Art. 1526bis Ger.W. bepaalt nergens dat dergelijke informatie dient te worden verschaft. De identiteit werd trouwens wel en uitdrukkelijk kenbaar gemaakt door de mededeling van naam, voornaam en adres van de bieder. De ernst van het bod en de solvabiliteit van de bieder zullen hoe dan ook blijken bij de betaling aan de gerechtsdeurwaarder.

Ook de vaststelling dat het bod niet voldoende is om de uitvoeringskosten te vergoeden, levert geen bewijs van ontoereikendheid in de zin van art. 1526bis, derde lid, Ger.W.: nergens blijkt dat de mogelijke opbrengst bij een openbare verkoop groter zal zijn.

Nu niet wordt aangetoond dat de waarde van de beslagen goederen en de mogelijke opbrengst ervan bij een openbare verkoop het voorgestelde bod zouden overstijgen, is er geen reden om het bod te weigeren. Zodoende dient met het verzoek tot verkoop in der minne rekening te worden gehouden.

AANGEKONDIGD

ALGEMEEN

J.B.J.M. TEN BERGE en J.H. NIEUWENHUIS (red.), *Kluwer College Bundel 98-99* (twee delen), Deventer, Kluwer, 3.500 p., 95 fl.

STICHTING DUX IN IURA, *Gids voor de rechtenstudie en juridische beroepen*, Deventer, Tjeenk Willink, 332 p. 15 fl.

Wetgeving makelaardij o.g., Deventer, Kluwer, 1.800 p., 99 fl.

W. VAN DER BURG en F.W.A. BROM, *Over idealen*, Deventer, Tjeenk Willink, 224 p., 65 fl.

BURGERLIJK RECHT

M.J.C. KOENS, K. BLANKMAN, e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht* (tweede druk), Deventer, Tjeenk Willink, 520 p., 75 fl.
K. VAN DEN BERGHE, A.J.T. *Pocketwetboek – Burgerlijk Recht – Editie 1998-1999*, Gent, Mys & Breesch, 592 p., 950 fr.

STAATS- EN BESTUURSRECHT

Compendium van het staatsrecht (achtste druk), bewerkt door Th.L. BELLEKOM, A.W. HERINGA, T. KOOPMANS en R.E. DE WINTER, Deventer, Kluwer, 314 p., 85 fl.

E. BREDERVELD, *Gemeenterecht* (vijfde druk), Deventer, Tjeenk Willink, 278 p., 65 fl.

J.B.J.M. TEN BERGE, *Besturen door de overheid* (derde druk), Deventer, Tjeenk Willink, 454 p., 45 fl.

J.E. HOITINK, *Bestaande rechten in het milieurecht*, Deventer, Tjeenk Willink, 274 p., 69 fl.

F.A.M. STROINK, *Algemeen bestuursrecht – Een inleiding* (derde druk), Deventer, Tjeenk Willink, 204 p., 43,50 fl.

C. BORMAN, *Het Statuut voor het Koninkrijk*, Deventer, Tjeenk Willink, 218 p., 64 fl.

F. VLEMMINX, *Een nieuw profiel van de grondrechten*, Deventer, Tjeenk Willink, 252 p., 49,50 fl.

H. NYS (ed.), *De Conventie Mensenrechten en Biogeneeskunde van de Raad van Europa*, Antwerpen/Groningen, Intersentia, 272 p., 1.750 fr.

HANDELS- ECONOMISCH EN FINANCIËEL RECHT

R.D. VRIESENDORP (red.), *Arresten insolventierecht – Handelsrecht III met annotaties – Editie 1998*, Deventer, Tjeenk Willink, 1.300 p., 45 fl.

F.J.P. VAN DEN INGH en L. TIMMERMAN, *Arresten ondernemingsrecht – Rechtspersonen- en vennootschapsrecht, concernrecht met annotaties – Editie 1998*, Deventer, Tjeenk Willink, 1.694 p., 65 fl.

P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV* (elfde druk), Deventer, Gouda Quint, 436 p., 81,50 fl.

K. VAN DEN BERGHE, A.J.T. – *Pocketwetboek – Handelsrecht – Editie 1998-1999*, Gent, Mys & Breesch, 524 p., 950 fr.

E. WYMEERSCH, M. TISON en M. VERPLANCKE, *Wetboek Vennootschappen – Vijfde Editie 1998*, Gent, Mys & Breesch, 422 p., 2.500 fr.

EVBF BELGIUM, *De bank en de zee*, Brussel, Bruylant, 212 p., 2.100 fr.

Ch. GIELEN en D.W.F. VERKADE (red.), *Intellectuele eigendom – Tekst & commentaar*, Deventer, Kluwer, 712 p., 187,50 fl.

R.E. VAN ESCH, *Europese regelgeving betalingsverkeer*, Deventer, Kluwer, 70 p., 45 fl.

B. TILLEMANN en R. TAS (red.), *Wetboek vennootschapsrecht*, Brugge, Die Keure, 794 p., 2.650 fr.

STRAF- EN PROCESRECHT

N. JÖRG en C. KELK, *Strafrecht met mate* (tiende druk), Deventer, Gouda Quint, 452 p., 60 fl.

C. KELK, *Studieboek materieel strafrecht*, Deventer, Gouda Quint, 542 p., 60 fl.

C.F. RÜTER en M.J.M. VERPALEN, *Arresten strafrecht/strasprocesrecht met annotaties – Editie 1998*, Deventer, Tjeenk Willink, 1.286 p., 64 fl.

D.H. DE JONG en G. KNIGGE (red.), *Het materiële strafrecht – Algemeen deel* (dertiende druk), Deventer, Gouda Quint, 306 p., 62 fl.

R. STOCKMAN (ed.), *Het beroepsgeheim in de zorgverleningssector*, Antwerpen/Groningen, Intersentia, 134 p., 850 fr.

ARBEIDS- EN SOCIALEZEKERHEIDRECHT

F.M. NOORDAM, *Inleiding Socialezekerheidsrecht* (vierde druk), Deventer, Kluwer, 444 p., 77,50 fl.

H.L. BAKELS, *Schets van het Nederlands arbeidsrecht* (vijftiende druk), Deventer, Kluwer, 398 p., 70 fl.

M. RIGAUX (ed.), *De nieuwe procedure collectief ontslag*, Antwerpen/Groningen, Intersentia, 152 p., 975 fl.

INTERNATIONAAL PUBLIEKRECHT

G.L. COOLEN, *Humanitair oorlogsrecht*, Deventer, Tjeenk Willink, 212 p., 69 fl.

BOEKEN

A.J.C. DE MOOR - VAN VUGT en E.M. VERMEULEN, *Europees bestuursrecht*, Deventer, Tjeenk Willink, 1998, 174 p.

De afgelopen jaren is duidelijk geworden hoe belangrijk het EG-recht is voor het nationale bestuursrecht: een hele reeks richtlijnen, verordeningen en arresten dwingt tot telkens weer nieuwe aanpassingen. De auteurs van dit boek vonden het dan ook noodzakelijk het EG-recht te bestuderen vanuit het bestuursrechtelijke perspectief. Deze discipline is nog jong. Het Europese bestuursrecht ontwikkelt zich immers schoksgewijs binnen de bijzondere delen van het gemeenschapsrecht en vreet zich langzaam maar zeker een weg door de nationale rechtsordes. De auteurs definiëren het Europese bestuursrecht als «de uitvoering van gemeenschapsrecht door bestuursorganen door middel van concrete besluiten en besluiten van algemene strekking, waaronder algemeen verbindende voorschriften. Deze uitvoering geschiedt niet alleen door organen van de EG, maar ook door de organen van de lidstaten».

De lezer vindt in deze pocketuitgave zes hoofdstukken, die elk op een bondige manier een leerstuk van het Europese bestuursrecht behandelen. Uit alle hoofdstukken komt duidelijk naar voor dat het Europese bestuursrecht een gedeelde verantwoordelijkheid is van de instellingen van de EG én van de lidstaten. In het eerste hoofdstuk gaan de auteurs na hoe de Europese bestuurstaken verdeeld zijn over organen op het niveau van de EG en op het niveau van de lidstaten. Het tweede hoofdstuk handelt over de besluiten die de EG kan nemen. De auteurs gaan hier dieper in op de werking van deze besluiten ten opzichte van de EG-burger en ten opzichte van de lidstaten. Het derde hoofdstuk besteedt enige aandacht aan de algemene beginselen van gemeenschapsrecht, zoals gelijkheid, evenredigheid en rechtszekerheid. In het vierde hoofdstuk wordt de niet-contractuele aansprakelijkheid voor handelingen in EG-kader besproken. De auteurs geven een goed overzicht van de rechtspraak inzake de aansprakelijkheid van zowel de EG als de lidstaten voor schendingen van EG-recht. Het vijfde hoofdstuk is volledig gewijd aan de rechtsbescherming. Zowel de belangrijke rechtsgangen voor het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg als de taak van de nationale rechterlijke instanties in geschillen met communautaire aspecten komen aan bod. Het zesde en laatste hoofdstuk beschrijft de handhaving van het EG-recht.

Het boek van de Moor-van Vugt en Vermeulen lijkt vooral interessant voor praktijkjuristen die snel een beknopt overzicht willen krijgen van het Europese bestuursrecht. De verwijzingen in de tekst naar literatuur en rechtspraak zijn beperkt, maar helemaal achteraan in het boek vindt men een literatuurlijst, een jurisprudentieregister en een overzichtelijke trefwoordenregister.

Petra Foubert

J. HANSENNE, *Introduction à l'étude du droit privé*, Diegem, Story-Scientia, 1997, 342 p.

1. Klassiek kijkt men bij de aanvang van een te recenseren werk eerst naar de inhoudstabel en naar het (al dan niet aanwezige) trefwoordenregister. Die zijn er en ze zijn goed.

2. Wanneer we nu de inhoud van het boek overlopen, kunnen we de lezer melden dat hij het volgende voorgeschoteld krijgt.

In een eerste titel worden ontstaan en evolutie van het B.W., de wisselwerking privaatrecht en publiekrecht, de evolutie van het privaatrecht buiten het B.W. om, begrippen als openbare orde, goede zeden, imperatief en suppletief recht en de bronnen van het privaatrecht behandeld (pp. 5-49).

Titel II is gewijd aan de subjectieve rechten. Na de basisindeling van politieke en burgerlijke rechten, wordt de aandacht toegespijst op de privaatrechtelijke subjectieve rechten, ingedeeld in patrimoniale en extrapatrimoniale rechten, waarbij de laatste categorie dan nog eens wordt opgesplitst in vorderingsrechten, zakelijke rechten en intellectuele rechten. Werkelijk houder zijn en schijn (bezit) worden tegenover mekaar gesteld. Bezit wordt zowel m.b.t. patrimoniale als m.b.t. extrapatrimoniale rechten bekeken. Persoonlijkheid en vermogen worden toegelicht. Ontstaan, overdracht en tenietgaan van de privaatrechtelijke subjectieve rechten (waarbij even

de begrippen rechtshandeling en rechtsfeit worden aangeraakt) vormen het sluitstuk van deze titel (pp. 531-21).

Titel III handelt dan specifiek over de rechtshandeling (classificaties, ontstaan, wilsleer, nietigheidssanctie, contractuele aansprakelijkheid, relativiteit der verbintenissen en tegenwerpbaarheid aan derden) (pp. 123-174).

Titel IV gaat over het rechtsfeit, met aandacht voor de extracontractuele aansprakelijkheid en de problematiek van het rechtsmisbruik (pp. 175-184).

In titel V komen bewijslast en bewijsmiddelen ruim aan bod (pp. 185-228).

Titel VI handelt over het rechtssubject (fysieke persoon en rechtspersoon, staat en bekwaamheid) (pp. 229-312).

Ten slotte wordt in titel VII het probleem van de sanctie en de nietigheid benaderd (pp. 313-334).

3. Bij kritiek kan men best eerst met de minpunten beginnen. Dit maakt het mogelijk met een positieve noot te eindigen. Minpunt is dat J. Hansenne met een meer dan behoorlijke Franstalige documentatie zijn werk onderbouwt, maar dat Nederlandstalige bronnen uit eigen land en van bij onze noorderburen hem duidelijk minder vertrouwd lijken. Een ander schoonheidsvlekje ligt hem in het feit dat, nu dit boek volgens de auteur vooral gericht is op een initiatie van niet-juristen (p. IX Voorwoord), een lijst van de gebruikte afkortingen geen overbodige luxe zou gevormd hebben.

Daarmee belanden we bij een ander punt. Wie het overzicht dat we van de inhoud gaven bekijkt, zal opmerken dat in het privaatrecht toch heel wat onderwerpen aan bod komen die in het boek niet werden bestudeerd. Dat is het gevolg van een bewuste keuze. Hansenne heeft ernaar gestreefd de grote beginselen die als het ware het bindmiddel van het hele privaatrecht vormen, aan te geven en daarbij bestaande positiefrechtelijke regelingen veeleer als illustratiemateriaal te gebruiken (Voorwoord p. X, besluit p. 335). Daar is hij zeker in geslaagd. Maximaal kan men dan zeggen dat hij beter een andere titel had gekozen (b.v. «Introduction aux principes généraux du droit privé»), die beter de lading zou dekken. Een andere vraag is of dit de beste manier is om een niet-jurist in de wereld van het recht binnen te leiden. Dat lijkt ons niet zo. Zelf zijn we van oordeel dat men beter eerst op een overzichtelijke wijze uiteenzet hoe in ons recht situaties worden geregeld. Mede door het contact dat eenieder heeft met een dagdagelijkse realiteit, komt dat veel concreter over. Daarna kan men de veel meer abstracte toer op om aan te tonen dat er ook basisbeginselen zijn die een logische samenhang in het systeem aantonen. Naar onze mening is dit overigens erg duidelijk geschreven boek vooral geschikt voor wie al volledig of grotendeels de rechtenstudie achter de rug heeft. Het biedt een hernieuwd inzicht in de ratio van de regels. Wie beter begrijpt zal ook betere toepassingen maken. Kortom, zoals dat in academische termen heet, dit is een degelijk reflectiewerk.

J. Kokelenberg

R. GOTZEN, De Belgische pachtwetgeving, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1997, 245 p.

Na het in 1990 verschenen boek van R. Eeckloo en R. Gotzen «Pacht en Voorkoop» publiceerde prof. dr. R. Gotzen thans zijn bijgewerkt doctoraatsproefschrift onder de titel «De Belgische pachtwetgeving».

In tegenstelling tot de voorgaande publicatie, die een artikelsgewijs commentaar bevatte op de pachtwet van 4 november 1969, gewijzigd door de wet van 7 november 1988, betreft het huidige werk een diepgaande studie over het landbouwerrecht in het algemeen. Terrecht heeft de auteur er de volgende ondertitel aan gegeven «een onmisbaar beleidsinstrument voor de hedendaagse landbouw». Het becommentarieerde werk bevat immers veel meer dan de bespreking van de pachtwetgeving.

Het eerste deel van het boek behandelt het landbouwerrecht in een ruimer kader, meer bepaald het nieuwe Europese landbouwbeleid, de Europese verordeningen betreffende de herziening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, de mestwetgeving, het bodemsaneringsdecreet, de wetgeving op de natuurbescherming en de klassering van de landschappen. Het originele van dit werk van prof. Gotzen is dat hij erin slaagt om de lezer op een bevattelijke wijze te loodsen doorheen de recente Europese, Belgische en Vlaamse landbouwwetgeving. Ongetwijfeld zal de rechtspracticus geïnteresseerd zijn in de hiernavolgende onderwerpen: de voorwaarden en gevol-

gen van een gezinsveeteeltbedrijf, de stimulering van milieu- en natuurvriendelijke landbouwproductiemethoden, de vergunningsplicht voor de wijziging van vegetatie en de vervroegde uittreding uit de landbouwsector. De auteur toetst de diverse nieuwe Europese en Vlaamse wetgevingen aan de bestaande Belgische pachtwet.

In het tweede deel van zijn werk handelt prof. Gotzen over de Belgische pachtwetgeving in het bijzonder. De artikelsgewijze bespreking is volledig en is gestoffeerd met tal van verwijzingen naar de parlementaire voorbereidingsstukken, de rechtsleer en de meest recente rechtspraak.

Hij gaat na of de bestaande pachtwet al dan niet aan de realiteit beantwoordt. Hierbij lanceert hij bepaalde interessante voorstellen. Zo stelt hij voor dat de pachtwet in de toekomst van toepassing zou zijn op landbouwbedrijven die andere dieren fokken dan de klassieke groep dieren die nuttig zijn voor de landbouw, bv. op de kweek van rijf- of renpaarden, struisvogels en herten.

Het enige van een rechtspracticus op dit boek zou kunnen aanmerken, is dat prof. Gotzen soms teveel als «rechtsgeleerde» is opgetreden. Zo voegt hij in bepaalde gevallen aan de pachtwet iets toe dat zich er niet in bevindt.

Volgens hem schrijft art. 12.2 Pachtwet betreffende de opzegging voor bouwgronden voor dat «in de opzegging moet worden gepreciseerd dat de bouwvergunning werd verkregen en wanneer», terwijl deze wetsbepaling alleen voorschrijft dat de bouwvergunning pas moet worden overgelegd ter gelegenheid van de geldigverklaring van de opzegging.

Evenzo beweert hij dat ingeval van verzet tegen de bevoorrechte pachtoverdracht (art. 37, § 1, 2°, Pachtwet) «in de dagvaarding dient te worden gepreciseerd of de verpachter zelf ofwel zijn naaste familieleden en in dit geval welke van deze familieleden van plan zijn het pachtgoed zelf uit te baten», terwijl het voormelde artikel alleen de redenen opsomt waarom verzet kan worden ingesteld. Dit artikel legt geen enkel vormvereiste op, dit in tegenstelling tot art. 12.1, tweede lid, Pachtwet, dat op straffe van nietigheid de vermelding van de juiste identiteit van de aanstaande exploitant in de opzegging voorschrijft.

Voor de bruikbaarheid van het boek valt enigszins te betreuren dat zowel de inhoudstafel als het trefwoordenregister zeer summiër zijn opgesteld.

Besluitend kunnen wij stellen dat prof. Gotzen erin geslaagd is op een bevattelijke wijze de Belgische pachtwetgeving te toetsen aan de hedendaagse realiteit. Het is een nuttig werk voor de praktijkjurist, die regelmatig in aanraking komt met het pachtrecht.

*H. d'Udekem d'Acoz,
I. Snick en M. Snick*

MEDEDELINGEN

Studienamiddag: Vreemdelingen- en vluchtelingenrecht

Op woensdag 18 november 1998 organiseert het Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten (CBR) te Antwerpen een studienamiddag met als thema «Vreemdelingen- en vluchtelingenrecht: praktisch bekeken».

Inlichtingen en inschrijvingen: CBR, mevr. P. Buyck, tel. 03/820.29.38 en e-mail: pmabuyck@uia.ua.ac.be en mevr. R. Boey, tel en fax. 03/820.29.08.

Vormingscursus: Bank en Financieel Recht van de Europese Unie

International University Institute Luxembourg (IUIL), European Society for Banking and Financial Law (AEDBF) en AEDBF France organiseren hun 9de sessie van de vormingscursus in Parijs tussen 16 en 20 november 1998.

Inlichtingen en inschrijvingen: mrs. M.P. Miton en I. Bozet, IUIL, Av. de la Faïencerie 162, 1511 Luxemburg, tel. 352.47.18.11 en fax. 352.47.16.77.

Colloquium: De verzekeringsplicht

Op 20 november 1998 organiseert D.E.S., Droit et économie des assurances (UCL), in samenwerking met de Vereniging der Verzekeringsjuristen en met de steun van de Belgische sectie van A.I.D.A., een colloquium betreffende de economische en juridische analyse van de verzekeringsplicht.

Inlichtingen: D.E.S. en Droit et Economie des Assurances, N. Noël et F. Crochet, Collège Thomas More, Place Montesquieu 2, 1348 Louvain-la-Neuve, Tel.: 010/47.47.35 en Fax: 010/47.47.32, e-mail: noel@obli.ucl.ac.be of demelle@obli.ucl.ac.be.

Afscheidscollege prof. dr. H. Crombag

Op 25 november 1998 om 15u30 geeft prof. dr. H. Crombag, erehoogleraar rechtspsychologie, in de promotiezaal (aulagebouw, parking P3) van de UIA zijn afscheidscollege over «De betrouwbaarheid van getuigen: bronnen van post hoc-informatie».

Alle belangstellenden zijn van harte welkom.

Nadere inlichtingen hierover zijn te verkrijgen op het secretariaat van het departement Rechten, Universiteitsplein 1, 2610 Antwerpen, t.a.v. mevrouw G. de Ruijter (tel. 03/820.29.01; fax 03/820.29.40).

Studiedag: De nieuwe fiscale procedure

Het Instituut voor fiscaal recht en het Instituut voor gerechtelijk recht te Leuven organiseren op 27 november 1998 een studiedag over de nieuwe fiscale procedure.

Inlichtingen en inschrijvingen: Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U.Leuven, tel. 016/32.52.06 en fax: 016/32.53.14.

Colloquium: Le logement familial

De vereniging Famille et Droit organiseert op 27 en 28 november 1998 te Luik haar vijfde colloquium rond het thema «Le logement familial».

Inlichtingen en inschrijvingen: Université de Liège, Service de droit des personnes et de la famille, Sart Tilman, bât.B.31, tel. 04/366.31.29 en fax: 04/366.46.90.

Vlaamse Staatsrechtconferentie: Sociaal beleid in een federale rechtsorde

Op 3 december 1998 organiseert de Vlaamse Juristen Vereniging de tweede Vlaamse Staatsrechtconferentie. Het thema van dit gesloten colloquium is «Sociaal beleid in een federale rechtsorde». De conferentie vindt plaats in het Vlaams Europees Conferentiecentrum, Markiesstraat 1 te 1000 Brussel.

Inlichtingen en inschrijvingen: dr. Steven Vansteenkiste, tel.: 00/31/13.466.2969, e-mail: S.M.E.Vansteenkiste@KUB.nl, of dhr. Marc Taeymans, tel.: 02/227.29.50, e-mail: marc.taeymans@vlaanderen.be.

Studieavond: De herziening van de bevrijdende verjaring

Op 3 december 1998 organiseert de vakgroep burgerlijk recht (U. Gent) een studieavond betreffende de bevrijdende verjaring.

Inlichtingen en inschrijvingen: Universiteit Gent - Vakgroep burgerlijk recht, Universiteitsstraat 4, 9000 Gent, tel.: 09/264.69.23 (secr.) - fax: 09/264.69.90, e-mail: Bart.Claessens@rug.ac.be.

Middagsymposium: Aansprakelijkheid voor milieuschade en financiële zekerheid

Op 11 december 1998 organiseert Vermande Studiedagen in samenwerking met De Vereniging voor Milieurecht Advocaten (VMA) en de Leuvense Vereniging voor Milieujuristen (Leuven) een middagsymposium inzake knelpunten in het aansprakelijkheidsrecht voor milieuschade.

Inlichtingen en inschrijvingen: Vermande Studiedag en Postbus 20, 8200 AA Lelystad, tel. 0320.23.77.21 en fax. 0320.23.31.58.

Studienamiddag: De nieuwe arbitragewet

Op 10 december 1998 organiseert het Belgisch Centrum voor Arbitrage en Mediatie (Cepina) te Brussel een seminarie over de nieuwe arbitragewet. De implicaties van de gewijzigde artikelen zullen uitvoerig toegelicht en becommentarieerd worden.

Inlichtingen en inschrijvingen: mevr. A. Pay, Stuiversstraat 8 te 1000 Brussel, tel. 02/515.08.35, fax 02/515.08.75 en e-mail: info@cepani.be.

Driejaarlijkse prijs van het gerechtelijk privaatrecht 1996 - 1997 - 1998

De inzendingen voor de Driejaarlijkse Prijs van het Gerechtelijk Privaatrecht 1996-1997-1998 (prijs ter waarde van 300.000,-BF) moeten uiterlijk op 31 december 1998 worden ingediend op de zetel van de inrichtende vereniging, de v.z.w. Algemene Modellenverzameling voor de Rechtspraak, waar eveneens het reglement en alle gewenste inlichtingen kunnen worden bekomen: Koningsstraat 87 te 1000 Brussel (tel. 02/227.65.70 en fax 02/218.37.69), t.a.v. Mr. Jan Uyttersprot.

Verslag van het Benelux-Scandinavisch Symposium Rechtstheorie

Van 27 tot en met 29 augustus 1998 vond te Turku (Finland) het vierde *Benelux-Scandinavian Symposium on Legal Theory* plaats. Het symposium dat, zoals de naam suggereert, rechtstheoretici uit de Benelux en Scandinavische landen samenbrengt, was ditmaal gewijd aan het thema «*rationality and legislation: legal theory from a jurisprudential perspective*». De bedoeling was na te denken over de vraag of en hoe de wetgevende activiteit aan de hand van een rechtstheoretische en rechtsfilosofische reflectie kan worden verhelderd en verbeterd.

Traditioneel richt de aandacht van rechtsfilosofen en -theoretici zich op de rechterlijke macht. Reeds geruime tijd heerst het inzicht dat de rechter geenszins een loutere «*bouche qui prononce la loi*» is (zoals men Montesquieu vaak, maar niet geheel terecht citeert) doch een min of meer actief beleid voert. Er is reeds heel wat geschreven over de vragen of zo'n rechterlijk beleid vanuit democratisch oogpunt is gerechtvaardigd en welke regels, beginselen of leidraden de rechter dient te volgen. Tot voor kort was het academisch vizier echter nauwelijks gericht op de wetgever. Deze wist zich, gehuld in een traditioneel aura van soevereine almacht, veelal aan de rechtstheoretische vraagstelling te onttrekken. Een onderzoek voeren naar de «*rationaliteit*» van de wetgever lijkt immers nodig noch oorbear in een systeem dat de rationaliteit van de wetgever als postulaat vooronderstelt. Inmiddels groeit echter de overtuiging dat ook de wetgever voor de rechtbank van de rede kan en dient te worden gebracht. Mede dankzij een systeem van grondwetstoetsing (dat nu in vele Europese landen alsook op het niveau van de Europese Unie bestaat) worden «*beginnselen van behoorlijke wetgeving*» uitgewerkt. Binnen de rechtstheorie ontwikkelt zich een specifieke tak van wetgevingstheorie of legisprudentie (om een woord te gebruiken dat Luc Wintgens enige jaren geleden aan het rechtstheoretisch vocabularium toevoegde).

Het legisprudentieel debat dat plaatshad tijdens het Benelux-Scandinavisch symposium, werd gevoerd rond vijftien lezingen. Deze lezingen behandelden enerzijds theoretische vragen, zoals de verhouding tussen wetgeving en politiek en tussen wetgever en constitutie. In deze context werd tevens gedacht over fundamentele begrippen zoals staat, democratie en soevereiniteit, begrippen die traditioneel worden ingevuld vanuit de natie-statelijke context, maar nu, mede onder invloed van de Europese éénwording, aan enige heroriëntatie toe zijn. Anderzijds werden eerder praktische aspecten van wetgeving, zoals wetgevingsevaluatie, wetgevingsinflatie en het gebruik van informatica in wetgeving belicht. In goede symposiumtraditie waren de lezingen divers en in regel origineel en van een hoog wetenschappelijk gehalte. Zij vormden het uitgangspunt voor een levendig debat, dat zich verder in workshops ontspon en bij Finse spijs en drank werd voortgezet.

Het symposium kon rekenen op bezielde, vastberaden en enthousiaste organisatoren, onder wie Aulis Aarnio (Tampere), Hannu Tolonen en Pekka Rikkien (Turku) en Luc Wintgens (Brussel).

Amaryllis Verhoeven

BELANGENCONFLICTEN IN NAAMLOZE VENNOOTSCHAPPEN

Philippe ERNST

Omvang: 1.216 pag. – ISBN 90-5095-006-X – Prijs: 5.950,-BF

Gebonden in linnen band

Met voorwoord van Prof. Dr. H. Braeckmans

Het tegenstrijdig belang op het niveau van de raad van bestuur (art. 60 en 60bis Venn. W.) is ongetwijfeld één van de meest actuele en omstreden onderwerpen in het vennootschapsrecht, vooral sinds de wetswijzigingen van 18 juli 1991 en van 13 april 1995. Het voorstel om misbruik van vennootschapsgoederen strafbaar te stellen kan dit slechts accentueren.

De auteur wijdt aan deze wettelijke regelingen een omstandige en kritische analyse. Dit proefschrift biedt echter nog veel meer.

Omdat de juridische problematiek van de belangenconflicten gemeenschappelijk is aan alle rechtsfiguren die vertegenwoordiging of optreden in andermans belang impliceren (bv. lastgeving, voordij, commissie, bemiddeling, bewind, publieke mandaten), onderzoekt Dr. Ph. Ernst welke algemene regels en beginselen in het gemeenrechtelijk vertegenwoordigingsrecht gelden t.a.v. het contracteren met zichzelf ("Selbstkontrahieren"), het "dienen van twee heren" en andere belangenconflicten (deel I). Vervolgens wordt nagegaan of de gemeenrechtelijke regels ook kunnen worden toegepast op bestuurders en zaakvoerders van vennootschappen en hoe die regels zich verhouden t.o.v. de wettelijke belangenconflictregels (art. 60 en 133 Venn. W.).

De auteur stelt een model op voor een zinvolle, efficiënte belangenconflictregeling en formuleert voorstellen de lege ferenda (deel II).

Vernieuwend, zelfs grensverleggend, is het derde deel over belangenconflicten van aandeelhouders, op het niveau van de algemene vergadering. Dr. Ph. Ernst doet een voorstel de lege ferenda om bij bepaalde belangenconflicten van aandeelhouders (o.m. bij stemming over kwijting) een stemverbod in te voeren. Meer algemeen pleit hij voor de erkenning van een op de aandeelhouders rustende plicht tot goede trouw tegenover de vennootschap en de medevennoten. Tenslotte wordt ook m.b.t. intra-groepsverrichtingen een voorstel de lege ferenda gedaan (deel III).

Uit het voorwoord van Prof. Dr. H. Braeckmans:

"Op grond van de met omvangrijk nationaal en rechtsvergelijkend bronnenmateriaal gesteunde analyse, op basis van de wetenschappelijk verantwoorde stellingen en met inachtnaam van de originaliteit van het onderzoek en de hoge actualiteitswaarde, is dit doctoraatswerk een groot meesterwerk en een mijlpaal in de studie van het belangenconflict van bestuurder en aandeelhouder van de naamloze vennootschap".

verdient u niet?

Denk ruim.

Hoeveel opbrengsten gaan aan uw neus voorbij? Doordat u nog niet profiteert van ons Service-aanbod voor Vrije Beroepen? Bij CERA Bank nemen we de tijd om uitgebreid naar uw wensen te luisteren. Door onze grote ervaring met beoefenaars van een vrij beroep kunnen we u bovendien gerichte oplossingen voorstellen. Resultaat: uw geldzaken worden geoptimaliseerd en op het einde van het jaar staat u er beter voor. Specifiek voor uw beroepssituatie hebben we trouwens een praktijkgerichte infomap klaarliggen. Benieuwd? Stuur vandaag nog de bon terug of geef hem af in een CERA-bankkantoor. Het is voor uw geld van kapitaal belang.

JA, ik wil mijn geld harder laten werken met het Service-aanbod voor Vrije Beroepen van CERA Bank. Nodig mij uit voor een vrijblijvend gesprek in uw bankkantoor.

Vrij beroep: _____

Voornaam: _____

Naam: _____

Straat: _____

Nr. _____

Postcode: _____

Plaats: _____

Tel: _____

Fax: _____

e-mail: _____

Stuur deze bon ingevuld naar: Diane Vervloesem, KBC Bank, dienst Marketing, Brusselsesteenweg 100, 3000 Leuven of geef hem af in een CERA-bankkantoor. Faxen kan ook op: 016/30 32 05

KBC Bank, houder van het bestand, zal de door u verstrekte gegevens alleen gebruiken voor marketing en communicatie. U kunt deze gegevens eventueel inkijken en aanpassen, en ook het openbaar register raadplegen. (Wet van 8/12/92).

